

Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти
„Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”
Хмельницький інститут соціальних технологій

Наукове товариство
студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених
Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету „Україна”

Сучасне українське студентство: проблеми та ціннісні орієнтації

Тези доповідей XIV Всеукраїнської наукової конференції
студентів та молодих вчених
(м. Хмельницький, 18 березня 2021 року)

Хмельницький
2021

УДК 378.18(043.2)(063):316.4

С 91

Редакційна колегія:

Чайковський М. Є. д.пед.н., професор; **Островська Н. О.** к. пед. н.; **Добровіцька О. О.**, к. пед. н.; **Кондратюк С. М.** к. психол. н., доцент; **Кравчук Л. С.**, к. пед. н., доцент; **Лучко Ю. І.** к. пед. н.; **Ковтун О. С.**, к. соціол. н.

С91 **Сучасне** українське студентство: проблеми та ціннісні орієнтації : тези доповідей XIV Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих вчених, м. Хмельницький 18 березня 2021 р. – Хмельницький : ХІСТ, 2021. – 124 с.

Збірник тез підготовлено за доповідями учасників наукової конференції „Сучасне українське студентство: проблеми та ціннісні орієнтації”. У матеріалах збірника висвітлено актуальні проблеми навчання, виховання, професійної та соціально-психологічної адаптації, формування здорового способу життя, інформаційної безпеки та шляхи вирішення актуальних питань, які стоять перед молоддю людиною сьогодні.

УДК 378.18(043.2)(063):316.4

©ХІСТ Університету «Україна», 2021

ЗМІСТ

Секція І. АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Александрова Я. М.	Чинники формування агресивної поведінки дітей дошкільного віку	7
Антонюк О. В.	Соціальна робота з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах.....	9
Артем'єва О. А.	Формування навичок самообслуговування у дітей з розладами спектру аутизму в умовах реабілітаційного закладу.....	11
Бойчук І. М.	Соціальна робота з адаптації дітей позбавлених батьківського піклування у прийомній сім'ї.....	14
Боцуляк Н. В.	Наркозалежні як об'єкт соціальної роботи.....	16
Венгер О. Б.	Традиції християнського виховання в соціальній роботі.....	19
Верещаєв К. О.	Волонтерство – як ресурс соціальної роботи.....	21
Гарбар Ю. П.	Особистісно зорієнтований підхід в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	23
Гончар Т. І.	Особливості формування стресостійкості соціальних працівників при роботі з клієнтами.....	27
Горостович А. С.	Інтернет-залежність та її профілактика.....	30
Колода В. І.	Проблема низької мотивації випускників навчальних закладів у працевлаштуванні до державних установ.....	34
Лимар А. О.	Соціальна робота у віртуальних мережах.....	36
Лимар К. О.	Формування шлюбних ролєвих очікувань у сучасному молодіжному середовищі.....	39

Лукашук Т. В.	Соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої освіти.....	41
Мельник В. А.	Соціальний захист дитинства у діяльності соціального працівника.....	43
Мищенко С. А.	Зміст профілактичної соціально-педагогічної роботи щодо запобігання насильству в сім'ї у діяльності соціальних служб.....	45
Панченко Л. О.	Планування групової соціальної роботи.....	49
Пшенична Т. В.	Профілактика адиктивної поведінки.....	51
Русанов В. М.	Види професійного ризику в соціальній роботі.....	55
Старцун Д. М.	Соціальна робота з особами похилого віку в системі надання соціальних послуг.....	57
Шамрій Л. А.	Особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми із інтелектуальною обдарованістю у загальноосвітній школі.....	61
Яцишин О. В.	Соціально-психологічний портрет підлітків, схильних до агресії.....	64

Секція II. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Бондар О. В.	Прояви конфліктної поведінки особистості підліткового віку	71
Демцова М. В.	Комунікативна компетентність психолога-консультанта.....	72
Козак А. А.	Роль сім'ї у формуванні морально-вольових якостей молодших школярів.....	76
Козелок Н. С.	Роль емоційного інтелекту особистості.....	78
Купрата Г. О.	Психологічні особливості реалізації життєвих перспектив студентів-психологів.....	81

Масуді О. І.	Критерії і види Інтернет-залежності.....	84
Мізерія В. М.	Психологічна готовність дитини до навчання у новій українській школі.....	87
Мульгіна О. Г.	Залежність молоді від соціальних мереж.....	90
Попков В. І.	Соціально-психологічний клімат у проектних командах.....	94
Попюк Р. В.	Роль сім'ї у вихованні особистості.....	96
Салайчук С. Б.	Практичні рекомендації і поради батькам які виховують дітей з особливими потребами.....	99
Суконик С. О.	Вплив пандемії на виникнення тривожності у здобувачів вищої освіти.....	103
Ткаченко О. І.	Психологічні особливості взаємодії батьків та дітей.....	105
Ткачук Л. В.	Вивчення понять тривога та тривожність у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених..	108

Секція III. МОЛОДЬ В СУЧАСНОМУ ПРАВОВОМУ ТА ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Войтюк А. О.	Формування бібліотеками національного інформаційного простору в контексті реалізації державної інформаційної політики.....	113
Козяр С. М.	Особливості доктрини про правову природу господарського права.....	115

Секція IV. МОЛОДЬ ЗА ЗДОРОВУ НАЦІЮ

Бондар І. О.		
Ставицький О. І.	Молодь за здорову націю	120
Кривонос М. О.	Доступний здоровий спосіб життя для молоді.....	122

Секція І.

АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Александрова Яна Миколаївна

магістрантка 1 курсу спеціальності „Соціальна робота”

КЗ „Харківська гуманітарно-педагогічна академія”

Науковий керівник: д. пед. н., професор Чернецька Ю. І.

Сьогодні діти зростають в динамічному світі, з екранів щодня отримують велику кількість негативної інформації у вигляді фільмів про жорстокість, вбивства, насильство, навіть комп'ютерні ігри та контент розважальних сайтів переповнений сценами агресії та насильства. У чинних Законах України, таких як „Про охорону дитинства”, „Про освіту”, „Про дошкільну освіту”, наголошується на створенні умов для всебічного розвитку дітей, тому вивчення чинників формування агресивності у дітей дошкільного віку є актуальним питанням і вимагає науково-теоретичної розробки.

Мета тез полягає у розкритті чинників, які формують агресивну поведінку дітей дошкільного віку.

Вченими (Л. Божович, Л. Виготський, М. Лісіна, С. Тищенко та ін.) доведено, що процес формування негативної поведінки у дитини дошкільного віку пов'язується з процесом її спілкування з дорослими й однолітками. При цьому наголошується, що інтенсивний розвиток особистості здійснюється в процесі цього спілкування в ігровій діяльності (Дж. Мід, Л. Уманець, П. Чамата та ін.).

Чинник (фактор – діючий) – умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис [1, с. 326].

Соціальні чинники (лат. – *socialis*) – це найчастіше умови середовища, тобто соціальні умови, в яких проживає дитина, її батьки, брати і сестри, люди, з якими контактують діти, однолітки у дитячому садку, вихователі тощо. Отже, можна сказати про те, що на появу агресивності та її ескалацію впливають соціально-педагогічні чинники, які не обмежуються тільки психологічними особливостями дитини, до них додаються і умови безпосереднього оточення дитини [2, с. 114].

У. Брофенбренер, американський фахівець у сфері дитячої психології виокремив мікросистему, мезосистему та макросистему, в яких відбувається розвиток та соціалізація дитини, причому, якщо говорити про агресивність, вважаємо доцільним розглядати найважливішими мікрофактори. Мікрофактори, у розумінні У. Брофенбренера, це все те, що оточує дитину від самого її народження

і чинить суттєвий вплив на її розвиток: родина, батьки, обстановка життя, брати і сестри, умови життя, іграшки, книги, які вона читає тощо [3].

Т. Мицкан у своєму дослідженні вважає чинником формування агресивної поведінки дошкільників родину, зокрема, її особливості, а також стилі виховної практики батьків – демократичний, авторитарний і змішаний. У сім'ях з демократичним стилем виховання діти відрізняються помірно вираженою здатністю до лідерства, агресивністю, прагненням контролювати інших дітей, соціальною активністю і легкістю вступати у контакт з однолітками; однак у них слабо розвинені альтруїзм та емпатія і самі вони важко піддаються зовнішньому контролю. При авторитарному та змішаному стилі виховання діти ростуть неагресивними та слухняними [4, с. 48]. Як поблажливість у вихованні, так і всюдозволеність та відсутність контролю за дітьми з боку батьків, а також і занадто суворі покарання сприяють підвищенню рівня агресивності дитини. Такі фактори як розлучення батьків, виховання дітей в неповній родині, та зростання дитини в сім'ї з вітчимою або мачухою, з нерідними братами або сестрами, також впливають на розвиток дитячої агресії і є тими чинниками такої поведінки.

Слід зауважити, що навіть у повних сім'ях ролі інколи розподіляються не пропорційно, а то і не відповідно: материнська чи батьківська можуть бути дисфункційними, як у плані загострення рольових впливів, так і їх дефіциту.

Найбільш поширені чинники, що пов'язані з проявом людської агресії: соціально-економічна та політична організація суспільства, де переважає атмосфера конкурентної боротьби за права та привілеї; моральні норми поведінки, що задані соціальними умовами; умови мікросередовища (сім'я, родичі, коло знайомих та однолітків); характер та система виховання, що сприяють тому, що агресивні дії стають звичним засобом досягнення своїх цілей, задовольняючи потреби; вікові та індивідуально-психологічні особливості; наявність соматичного неблагополуччя, послабленого здоров'я, психічних захворювань; фізичні умови оточуючого середовища; вплив алкоголю та наркотиків [5, с. 47].

Таким чином, вивчення чинників агресивної поведінки дітей дошкільного віку, дозволить зосередити особливу увагу батьків, вихователів та психологів, в бік своєчасної грамотної корекції агресивної поведінки, за для запобігання переростання негативного емоційного

досвіду в стійке негативне почуття і, далі, в негативний мотив поведінки в соціальному середовищі на наступних етапах розвитку.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 11, 1980. 326 с.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за ред. І. Звереві. 2-е вид. Київ, Сімферополь :Універсум, 2013. 536 с.
3. Brofenbreber.U. Worlds of Childhood : US and USSR : Penguin, 1975.
4. Мицкан Т. С. Агресивна поведінка дітей дошкільного віку: причини виникнення та профілактика: дис. ... кандидата психол. наук: 19.00.07 / ДВНЗ „Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”. Івано-Франківськ, 2013. 43 с.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Антонюк Ольга Валеріївна

магістрантка 1 курсу спеціальності „Соціальна робота”,
Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”
Науковий керівник: к.пед.н. Лучко Ю. І.

В існуючих нині в Україні соціально-економічних умовах значна кількість українських сімей потребує соціального захисту і допомоги, які тією чи іншою мірою надаються державними та громадськими організаціями й базуються на відповідній нормативно-правовій базі. Робота соціального працівника вимагає міжвідомчої співпраці, формування в кожному окремому випадку команди з представників різних підрозділів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадськості для вирішення ключових проблем клієнта. Соціальна робота з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах, є одним з пріоритетних напрямів діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді [1].

Теоретичні та методологічні основи державного управління у сфері соціального захисту населення, його механізми, шляхи вирішення ключових питань реалізації соціальної політики досліджували українські вчені: Ю. Бондаренко, Н. Власенко, О. Дікової-Фаворська, М. Кравченко, О. Лактінов, К. Міщенко, О. Піщуліна, В. Собченко, Ю. Харченко, І. Шурма та ін.

Сім'я – це перший соціальний інститут у житті будь-якої людини і важливий чинник її успішної соціалізації в майбутньому. Саме тому в

сучасних розвинених суспільствах соціальна робота із сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах, направлена на збереження родини для дитини, розглядається як основний і найбільш ефективний спосіб вирішення проблеми соціального сирітства [2].

Відповідно до чинного законодавства, сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Її складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно (стаття 3 Сімейного кодексу України) [3].

Виконуючи певні функції, сім'я забезпечує свою життєздатність. Розрізняють: економічну (заробіток, витрати, розподіл грошей, планування бюджету); репродуктивну (народження дітей, планування сім'ї, небажана вагітність); рекреативну (відпочинок після роботи, відпустка, дозвілля); господарську (турбота про дім, підтримка порядку й чистоти, догляд за житлом, санітарно-гігієнічні норми); соціалізуючу (соціальні вміння, освіта, професія, соціальні навички); терапевтичну (взаємопідтримка, ідентичність) функції сім'ї. Сім'я, яка належним чином виконує свої функції, називається здоровою. Її основними ознаками є: згуртованість; відкритість для встановлення нових стосунків; інтимність; оптимізм і турбота; здатність самостійно вирішувати завдання свого розвитку; ідентичність; готовність до зміни ролей; залучення всіх членів до ухвалення сімейних рішень тощо [2].

У соціальній роботі сім'ї поділяються на соціально благополучні (здорові сім'ї) та дисфункційні (сім'ї, які опинилися у складних життєвих обставинах [1]. Складні життєві обставини – обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно (ст. 1 Закону України „Про соціальні послуги”) [4].

Відповідно до Закону України „Про соціальні послуги” складні життєві обставини можуть бути зумовлені такими чинниками: похилий вік; часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті; невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування; психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість особи; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною;

наси́льство за ознакою статі; домашнє наси́льство; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією [4].

Соціальний супровід сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах є однією із ключових технологій соціальної роботи, спрямованої на розв'язання психологічних, міжособистісних, соціальних та інших проблем шляхом встановлення безпосередньої взаємодії між соціальним працівником і клієнтом. Це вид соціальної роботи, спрямованої на забезпечення оптимальних умов життєдіяльності сімей, дітей та молоді, шляхом надання необхідних соціальних послуг, допомоги та здійснення відповідних заходів: різних видів матеріальної та психологічної допомоги, консультування, захисту інтересів сім'ї в органах державної влади. Таким чином це є робота над конкретною проблемною ситуацією.

Список використаних джерел:

1. Миколаївський обласний центр соціальних служб : веб-сайт. URL : http://ocss.mk.ua/sotsialna_robota_z_simjami_jaki_opinilisja_zi_skladnimi_zhittjevimi_obstavinami (дата звернення: 07.03.2020).

2. Гришин-Гришук О. Соціальна робота з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах URL : <http://buk-visnyk.cv.ua/30-0/656/> (дата звернення: 07.03.2020).

3. Сімейний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 07.03.2020).

4. Про соціальні послуги : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 07.03.2020).

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ В УМОВАХ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЗАКЛАДУ

Артем'єва Олена Андріївна

магістрантка І курсу спеціальності „Соціальна робота”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”,

Науковий керівник: к. пед. н. Добровіцька О. О.

Розлади спектру аутизму є однією з найбільш поширених форм інвалідності та цілковитих порушень розвитку у дітей. Це природній розвиток, який обумовлює будову та функціонування головного мозку – і як наслідок цього порушення соціального, мовленнєвого розвитку у

дитини, обумовлює специфічні особливості її поведінки уже з раннього віку. Частота та кількість розладів спектру аутизму (РСА) є 2-6 на 1000 дітей, що є частіше, ніж багато інших форм інвалідності – таких як ДЦП, втрата слуху чи сліпота.

Але незважаючи на таку поширеність, розлади спектру аутизму є найменш вірно і вчасно діагностовані з-поміж інших форм інвалідності, що призводить до того, що цим дітям часто не надається належна реабілітація, а відповідно втрачаються можливості допомогти цим дітям у розвитку та самореалізації.

Слід зазначити, що загальний розвиток психічних функцій дітей, що хворіють аутизмом, має серйозні недоліки. У них повільно формуються навички самообслуговування. На уроках вони часто пасивні й неухважні, майже не відповідають на питання [1, с. 519–520]. Діти з РСА потребують особливого відношення, особливих підходів, прийомів під час проведення корекційно-відновлювальної роботи.

Також відзначимо, що корекційно-відновлювальний процес у роботі з дітьми РСА дуже тривалий і потребує використання нетрадиційних методик; крім того, виникає серйозна проблема: особливості навчання дитини з РСА у школі, тому що більшість таких дітей, маючи певні природні здібності, потрапляють до загальноосвітніх шкіл, де на перших порах у них не виникає особливих проблем. Проблеми з'являються, коли дитина переходить до середньої шкільної ланки, адже у програму навчання вводяться нові предмети, для засвоєння яких необхідне логічне мислення та поступове розширення орієнтувань у навколишньому середовищі [2, с. 19–21]. Гуманістичні тенденції сучасності говорять про те, що кожна людина має право на навчання та розвиток згідно з її можливостями, що робить питання психологічної корекції дітей із розладами спектру аутизму (РСА) актуальним в сучасній спеціальній педагогіці та психології. Проблема аутизму зумовлена не лише високою частотою даної патології розвитку, але і великим відсотком інвалідності дітей. Причиною цього є відсутність надання вчасної комплексної медико-психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом і недостатній соціально-педагогічний вплив на мікросередовище, у якому вони знаходяться. Зазначене потребує застосування сучасних методів психологічної корекції та консультування, новітніх рекомендацій і великої кількості кваліфікованих фахівців та експертів.

Обов'язковою умовою успішного впливу на розвиток дитини з аутизмом є послідовна робота фахівців з родиною як системою і активне залучення батьків до роботи з дитини. У роботі з сім'єю в межах родинно-

орієнтованого підходу фахівці повинні прагнути створювати умови для того, щоб батьки самі формулювали запит до фахівця, активно брали участь в обстеженні дитини, разом з фахівцями планували індивідуальну програму розвитку дитини і брали участь в реалізації цієї програми.

Основні напрями роботи з батьками: допомога в орієнтуванні батьків в особливостях і проблемах дитини; формування у батьків адекватного уявлення про проблеми та можливості дитини; уміння бачити позитивні сторони дитини, її досягнення, успіхи, розвиток, а не тільки порушення та діагноз; формування активної позиції батьків у допомозі дитині; навчання батьків навичкам ефективної взаємодії та гри з дитиною; підтримка позитивного стилю взаємодії батьків з дитиною тощо [3, с. 23-25].

Корекційно-розвивальна робота з аутичними дітьми має бути також спрямована на формування їхньої життєвої компетенції, здатності бути відкритими до нового досвіду, накопичувати його, вміти пристосовуватися до мінливих обставин, розвивати активні адекватні стосунки з навколишнім світом.

Зважаючи на міжнародний досвід успішної взаємодії з дітьми з аутизмом, для них має бути організовано найсприятливіші способи подання інформації, передусім: структуроване навчання та візуальна підтримка, за необхідності – допоміжна альтернативна комунікація. Відомі підходи мають бути адаптовані для певної дитини і максимально впровадженні в усі сфери її життєдіяльності.

Насамкінець зазначимо головне. У пошуках ефективної допомоги дітям з аутизмом напрацьовано численні технології. Знаходимо також спроби градації їх за ступенем наукової доведеності. Так, наприклад, частіше за все визначають такі три групи: науково доведені методи (куди завжди потрапляє, наприклад, АВА); методи, ефективність яких не визначено (і там можна зустріти музичну-, ігрову- та холдінг-терапії) і методи, які визнані неефективними (наприклад, медикаментозні методи, хелірування, психоаналіз).

Хотілося б підкреслити, що обирання корекційно-розвивальних стратегій впливу на розвиток дітей з аутизмом (як і дітей будь-якої іншої категорії) не може бути формальним процесом. А це означає, що, незважаючи на відому градацію підходів та технологій допомоги особам з аутизмом, на практиці ключову роль відіграє людський чинник, адже працює (по великому рахунку) не „метод”, а конкретна людина як носій того чи іншого методу [4, с. 54–56].

Таким чином, дієва корекційно-розвивальна робота з аутичними дітьми можлива за умови високого професійного рівня фахівців

психолого-педагогічного профілю, що конкретизується у їхньому вмінні розробляти і здійснювати системний вплив на навчання та розвиток дітей з розладами аутичного спектру.

Список використаних джерел:

1. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом. Львів : Тріада плюс, 2012. С. 519–520.
2. Байкіна Н. Г. Крет Я. В. Засвоєння навчальної програми учнями з порушенням спектру аутизму. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. С. 17–26.
3. Скрипник Т. В. Структура та підґрунтя методики музичної терапії для дітей з аутизмом. *Дефектологія*. Київ : „Педагогічна преса”, 2007. С. 23–25.
4. Базима Н. В. Теоретичне вивчення проблематики аутизму. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2015. №1. С. 51–56.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ У ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї

Бойчук Інни Миколаївни

магістрантка I курсу спеціальності „Соціальна робота”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: д.пед.н., професор Чайковський М. Є.

Кожна дитина має право на щасливе дитинство. Тільки сім'я може забезпечити задоволення основних потреб дитини, стимулювати її подальший розвиток, створювати атмосферу, де дитина буде відчувати себе захищеною, де її люблять, доглядають, поважають, підтримують. Але з різних обставин, в умовах економічної кризи, політичної і соціальної нестабільності країни, або нещасних випадків, є випадки, коли неповнолітні діти залишаються без батьківського піклування. Виникає проблема влаштування дітей на утримання та виховання у різні виховні заклади. Домінуючими є інтернатні заклади, будинки малят, реабілітаційні центри. Звичайно пріоритетом є усиновлення/удочеріння. Але є діти які із за обставин, не підлягають усиновленню. В галузі фахової соціальної роботи одним з пріоритетних напрямків є прийомна сім'я.

Прийомні діти проживають і виховуються у прийомній сім'ї до досягнення 18-річного віку, а в разі продовження навчання у закладах загальної середньої освіти, за денною формою навчання у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти – до закінчення відповідних закладів освіти. Прийомні діти, які досягли 18-річного віку і за станом здоров'я з урахуванням їхніх медичних показників, а також показників професійної придатності не можуть

працювати або навчатись у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, продовжують проживати та виховуватись у прийомній сім'ї до досягнення ними 23-річного віку на підставі рішення органу опіки та піклування, прийнятого в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

В Україні динаміка створення прийомних сімей є складним, поступовим процесом. Після визначення індивідуальних потреб дитини та підбір прийомних батьків, стоїть питання адаптації дітей в родині. Коли говорять про адаптацію дітей – сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування, зазвичай під цим розуміють складний комплекс педагогічних і виховних заходів. Насправді, цей процес проходить будь яка дитина в ході свого розвитку. Це досягається шляхом формування навичок, спілкування, взаємодії з новою родиною, повага та розуміння норм поведінки і підкорення їм.

Адаптація дитини в прийомній сім'ї є одним з компонентів соціальної роботи де повинна бути тісна співпраця з прийомними батьками. Соціальними службами ведеться контроль за умовами проживання дітей та соціальне супроводження прийомної сім'ї.

Особливої уваги повинно приділятися адаптації дітей з особливими потребами та дітей-інвалідів, влаштованих в прийомну сім'ю. Крім планового медичного огляду, та роботи психологів, потрібно залучати інших спеціалістів: дефектологів, реабілітологів, репетиторів, та ін., в залежності від стану та розвитку дитини. Цю роботу і відповідальність беруть прийомні батьки, але необхідна підтримка соціальних служб цієї родини, яка взяла особливого вихованця, щоб не допустити психологічного вигорання батьків.

Велика увага повинна приділятися методам і формам соціально-культурної діяльності, так як процес соціальної адаптації полягає в регулюванні процесів соціалізації та індивідуалізації особистості неповнолітніх, тобто в соціальному вихованні та розвитку, що здійснюються в формах дозвілєвої діяльності.

Рішення даної проблеми вимагає включення цілеспрямовано організованої соціально-культурної діяльності в виховний процес та дозвілля прийомної сім'ї, що дозволить вихованцям нормально увійти в навколишнє життя, краще адаптуватися в родині. Соціальним працівникам при непримусовому спілкуванні полегшить виявити та скорегувати відносини, непорозуміння, які виникають в ході спілкування батьків та вихованців. Доречно відзначити, що організація культурно-дозвілєвої діяльності прийомних сімей, сприяє вирішенню цілої низки важливих соціальних проблем. Перш за все, компенсації нестачі

можливостей для більш повної реалізації різнобічних творчих здібностей, залучення в соціально-культурну діяльність, сприяє фізичному і духовному розвитку, адаптації в сім'ї, приклад батьків поведінки в соціумі. Як відомо, до цих дітей потрібен особливий, індивідуальний підхід, проведення соціально-педагогічної роботи, що повинна включати не лише дану технологію, але й застосування різних програм, новітніх методів і форм роботи.

З метою розширення практики утворення прийомних сімей, як нової форми сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, Кабінет Міністрів України 26.04.2002 постановив:

1. Визнати позитивними результати експерименту з утворення прийомних сімей в Автономній Республіці Крим, Запорізькій, Львівській, Харківській областях та у м. Києві і забезпечити розширення цієї практики в усіх регіонах.

2. Затвердити Положення про прийому сім'ю.

3. Міністерству соціальної політики здійснювати координацію і методичне забезпечення функціонування прийомних сімей.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про прийому сім'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. №565. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-p#Text>

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/230-16#Text>

3. Волинець Л. С. Права дитини в Україні : проблеми та перспективи. Київ : Логос, 2000.

НАРКОЗАЛЕЖНІ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Боцуляк Наталія Вікторівна

магістрантка 1 курсу спеціальності „Соціальна робота”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”,

Науковий керівник: к. соціол. н. Ковтун О. С.

Актуальність проблеми наркоманії на сьогоднішній день здобула найпоширеніших масштабів. Зниження рівня життя в українському суспільстві, криза системи виховання, віртуалізація „чорного” ринку наркотичних засобів створюють комплекс додаткових ризиків поширення

цього виду девіацій серед населення, особливо серед молоді. Це актуалізує не лише потребу у розвитку технологій реабілітації та ресоціалізації наркозалежних, але й забезпечені повноцінної та ефективної превенції наркоманії.

Таким чином, виникає потреба у комплексному переосмисленні соціальної роботи з наркозалежними, а також із групами ризику.

На основі аналізу праць учених А. Личко, В. Бітенського, А. Габіані, Я. Гілінського, Л. Кессельмана, А. Вілкса, В. Соболева, С. Березиної, І. Рущенко, О. Сердюка наркоманія нами розглядається як адиктивна поведінка. Питання технологій соціальної роботи з наркозалежними розглядалися багатьма дослідниками, серед яких: О. Балакірева, Д. Богдан, А. Бойко, Л. Дума, П. Дупленко, Н. Максимова, К. Мілютіна, О. Савчук, Т. Семигіна, С. Філь, О. Яременко та багато ін.

Оцінюючи досвід різних країн, можна виділити три глобальні соціальні стратегії дії на особу із залежною поведінкою: репресивна політика (боротьби суспільства з окремими його членами); політика мінімізації ризику (зниження шкоди) – прагматичний підхід; політика ресоціалізації (соціально-психологічної реабілітації). Однак проблема вивчення підходів в соціальній роботі із наркозалежними клієнтами та розробки відповідних соціальних технологій залишається недостатньо вивченою [1].

Залежність від психоактивних речовин (наркотиків) – це хронічне захворювання, що проявляється в непереборному бажанні вживати наркотичні речовини, незважаючи на негативні соціально-медичні наслідки.

Відповідно до сучасних досліджень, залежність від ПАР є захворюванням центральної нервової системи: біохімія в активних центрах (рецепторах) мозку змінюється так, що потреба в наркотичних речовинах стає біологічно зумовленою і дуже сильною. Уперше більшість людей вживає наркотики добровільно, із різних причин, але повторне вживання може призвести до змін у мозку, у результаті чого людина може бути не здатною опиратися інтенсивному потягу до ПАР. Оскільки вживання наркотиків може призводити до змін у мозку, залежність розглядають як хронічне захворювання, а не брак волі чи прояв поганого характеру. Наркозалежність вважають рецидивним захворюванням — люди, які лікуються від розладів, пов'язаних з уживанням наркотиків, або пройшли таке лікування, мають підвищений ризик повернутися до вживання ПАР навіть після кількох років відмови [2]. Тож, розглядаючи сьогодні проблему наркоманії як хворобу,

поглянемо на існуючі теоретичні засади соціальної роботи із наркозалежними людьми.

Перш за все слід виділити такі різновиди програм: профілактичні, лікувальні та реабілітаційні. Наразі профілактичні програми передбачають первинну профілактику, спрямовану на запобігання вживанню наркотиків, тобто це робота з тими, хто ще не знайомий зі смаком наркотичних речовин, свого роду „вакцинація” виникнення проблеми. Такі програми головним чином орієнтовані на дітей та підлітків індивідуально, а також на групи ризику.

Крім профілактичних, використовуються такий тип програм, як лікувальні, ключове місце в яких посідає надання медичної допомоги клієнтам. Слід зазначити, що власне медикаментозне лікування без залучення реабілітаційних можливостей соціальних працівників та психологів, як правило, є неефективним.

До третьої групи спеціалізованих програм відносять такі, які можна назвати безмедикаментозними і які мають на меті реінтеграцію, реадaptaцію, ресоціалізацію осіб із залежністю. Реабілітаційні програми позбавлення від залежності базуються на тому, що одужання людини відбувається внаслідок утримання від психоактивних речовин, на навичках пошуку ресурсів у собі та найближчому оточенні. Це потрібно для того, щоб людина могла максимально адекватно інтегруватися у суспільство (в макро- та мікросоціум) відповідно до індивідуальних особливостей, можливостей, а також з урахуванням реалій її сімейного та трудового досвіду й досвіду громади. Розв’язання таких складних проблем передбачає довготривалу реабілітацію людини із залученням до програми фахівців та людей, які навчилися жити із залежністю.

Окрім того існують спеціальні програми ре соціалізації та подальшої соціалізації для наркозалежних осіб, які спрямовані формування нових соціально схвалених моделей поведінки, норм і цінностей, позитивного соціального досвіду й суб’єктності з метою повноцінного функціонування в суспільстві. Ресоціалізованість визначається як результат процесу ресоціалізації, під яким розуміється повторне соціальне становлення, розвиток, оволодіння й відтворення соціально-позитивного досвіду життєдіяльності наркозалежних у суспільстві [3].

Підвищення ролі самої наркозалежної людини в процесі реабілітації, соціальної адаптації та ресоціалізації дає можливість вийти їй за межі пасивної, саморуйнівної поведінки в суспільстві, набути здатності до соціального саморозвитку та самовиховання. У процесі визначення сукупності таких умов необхідно враховувати позитивний зарубіжний

досвід, що історично склався, набув розвитку, а його результати свідчать про ефективність роботи із наркозалежними в аспекті підвищення їх соціальної користі через включення до всіх сфер життєдіяльності суспільства, уникаючи стигматизації й подальшої маргіналізації.

Список використаних джерел:

1. Агарков О. Особливості соціальної роботи з наркозалежними клієнтами: теоретичний аналіз. *Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління*. 2014. Т. 15. Вип. 281. С. 443–450 URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpdduuu_2014_15_281_57

2. Залежність від психоактивних речовин. *Центр громадського здоров'я*: веб-сайт. URL : <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/zalezhnist-vid-psikhoaktivnikh-rechovin> (Дата звернення: 07.03.2021)

3. Чернецька Ю. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з ресоціалізації наркозалежних в умовах реабілітаційних центрів : автореферат дис. на здобуття наукового ступеня. д.пед.н. Старобільськ / Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. URL : <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/821/Chernetchka.PDF?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 08.03.2021)

ТРАДИЦІЇ ХРИСТИЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Венгер Олена Богданівна

магістрантка I курсу спеціальності „Соціальна робота”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: д.пед.н., професор Чайковський М. Є.

У теперішньому суспільстві багато людей дезорієнтовані у своєму внутрішньому світі, багато християнських елементів затерто у суспільній свідомості. Проблема духовно-морального виховання особистості на християнських цінностях є надзвичайно актуальною для суспільства в цілому, оскільки в процесі засвоєння християнських моральних цінностей діти навчаються добра, милосердя, доброчинності, відповідальності, співчуття, турботливості. Саме на християнських моральних цінностях ґрунтується європейська цивілізація.

Виховання – це складний процес формування особистості, процес створення етичної і духовної основи людини. Духовність — це складний психічний феномен самоусвідомлення особистості, внутрішнє сприймання, привласнення нею сфери культури, олюднення, вростання в неї і розуміння як власного надбання.

Слід розрізняти світське виховання і релігійне. Світське переслідує тимчасові житейські цілі, пов'язані з потребами родини, суспільства або

держави. У ньому, безперечно, беруть участь сім'я та суспільство. Цілі, ідеали такого виховання часто залежать від політичної обстановки, інтересів держави. Зовсім іншими є принципи релігійного виховання (християнського). Воно спрямоване на душу дитини, покликане створити в ній духовну основу, щоб вона могла встояти перед різноманітними спокусами, жити згідно з Божим законом.

Одне з основних передумов здорового щиросердечного розвитку дитини та її формування як особистості – зростання в емоційному теплі й стабільному оточенні, в середовищі любові, в першу чергу, виховання в сім'ї. Сім'я є спадкоємицею та берегинею духовно-моральних традицій, виховує дітей своїм укладом життя. З духовної точки зору, сім'я покликана передавати духовно-релігійну, національну, українську традицію від одного покоління до іншого. Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки. Традиції сімейного виховання виконують роль фундаменту в сімейному будівництві [2].

Традиції сімейного виховання – такий спосіб буття у родині, завдяки якому відтворюються елементи соціальної і культурної спадщини, забезпечується спадкоємність досвіду поколінь, часів і епох, засвоюються людиною головні життєві смисли і цінності, моделі дії і поведінки, які визначають її загальну людяність з одного боку, і соціо-та етнокультурну ідентичність – з іншого. Виховні можливості сім'ї зумовлені різними чинниками, а саме: готовністю батьків до виховання дитини, рівнем загальної і педагогічної культури дорослих членів родини, можливостями його реалізації, характером взаємин і мірою узгодженості батьків у питаннях виховання, їхніми індивідуальними особливостями – темпераментом, моральними якостями, комунікативними здібностями, станом здоров'я, а отже, загальним і власним досвідом виховання дітей, ціннісними орієнтаціями, їхньою ієрархією.

Сьогодні дедалі частіше ми можемо спостерігати за моральними загрозами для родини. Моральний та духовний занепад негативно впливає на стан родинного життя, руйнує авторитет батьків, породжує недовіру між членами сім'ї. Родина, яка завжди була і повинна бути непохитною основою, фундаментом суспільства, піддалася моральному і духовному занепаду. Тому найважливішим аспектом виховання – є духовне, релігійне. Якщо його немає, тоді немає сім'ї, немає родини. Якщо інтелектуальне виховання спрямоване на розумовий розвиток дитини, етикет прищеплює – дітям культуру поведінки, то релігійне виховання формує душу дитини. Саме воно плекає чесноти і викорінює зло. Якщо у сім'ї відсутнє духовне виховання, то будемо бачити гарного інтелігента,

виховану особу, але з душею хама, який може «делікатно» обдурити, ошукати, підставити, скривдити, покинути у вирішальний момент. Релігійне виховання в сім'ї має носити здебільшого профілактично-пропедевтичний характер, оскільки прилучення дитини, підлітка до норм християнської моралі запобігає таким негативним явищам, як підліткова злочинність, наркоманія, проституція, бродяжництво, суїцид тощо [1].

У духовності опосередковано чи безпосередньо виявляються певні особливості ставлення людини до інших, до явищ навколишньої дійсності, до себе самої – до всього, чим вона безперервно, щоденно збагачується упродовж життя. Найважливішою рисою християнської родини є абсолютна пошана сімейних цінностей, однією з яких був безперечний авторитет батьків [3].

Таким чином, формування у дітей християнських, моральних чеснот – це тривалий процес, насичений любов'ю і працею. Саме любов і повага до дитини, внутрішня радість і приклад дорослих спонукатиме дитину до самопізнання і навчання з радістю та любов'ю.

Принципи виховання на основі християнських цінностей добра і краси, любові до Бога, ближнього і Батьківщини, традицій українського народу – стають основою подальшого життя і розвитку дитини, вони принесуть добрі плоди в подальшому житті.

Список використаних джерел:

1. Інституційні процеси конфесійного життя світу й України : колективна монографія ; за ред. проф. А. Колодного. Київ : УАР, 2015. 384 с.
2. Говорун К. Українська публічна теологія. Київ : Відкритий Православний Університет Святої Софії-Премудрості, Дух і Літера, 2017. 144 с.
3. Православне виховання в історії педагогіки України : монографія. 2-е вид., доп. і перероб. Київ : Фенікс, 2008. 432 с.

ВОЛОНТЕРСТВО – ЯК РЕСУРС СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Верещак Кирило Олександрович

студент 3 курсу спеціальності „Соціальна робота”

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Маркова Н. В.

Діяльністю, яку зараз називають волонтерською, люди займалися з давніх часів. Початком сучасного волонтерського руху в західних країнах зазвичай вважають створення Міжнародного комітету Червоного Хреста,

яке ініціював 1859 року Жан Анрі Дюнан. Його ідеями стали керуватися волонтери по всьому світу [1].

У ХХ ст. волонтерство активно розповсюджувалося. Воно проявилось, зокрема, в допомозі постраждалим після Першої світової війни. В середині століття з'явився Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО зі штаб-квартирою в Парижі [2].

Називати добровольців, що займаються суспільно корисною діяльністю, волонтерами стали пізніше: в країнах Заходу – з останньої третини ХХ століття, а в пострадянських країнах – із 1990-х рр. Раніше ця назва стосувалася тих, хто добровільно йде на військову службу [3].

Волонтерство в наш час лише набирає оберти, з кожним днем, волонтерів та волонтерських організацій стає все більше, як у світі, так і в Україні. Саме в нашій країні в останні роки, особливо з 2014 р. волонтерство посідало в соціумі дуже важливе місце і з кожним роком лише підвищувало довіру з боку населення. Тому, щодо волонтерства в Україні – це тренд в сучасному українському суспільстві. Значущість та впливовість волонтерів та волонтерських організацій на життя українців стало помітно саме з початку російсько-українського конфлікту та Донбасі.

Волонтерство під час війни – найефективніший інструмент взаємодії між армією і суспільством. Воно у стислі терміни дає те, на що державний механізм витрачає місяці. Затримки через бюрократію, некомпетентність, байдужість державних чиновників, страх брати відповідальність, нездатність приймати переломні рішення, стають причинами поразок, втрат людських життів [4].

За останні роки молодь України дуже охоче приєднується до волонтерської діяльності, та активно приймає участь у соціально-культурному, соціально-економічному і національно-патріотичному житті населення. Створюється багато волонтерських організацій та груп для поліпшення соціально- економічного, соціально-психологічного та культурного рівня життя населення України. Тому, на мою думку, волонтерство – це майбутній сенс життя для кожного громадянина нашої країни та світу в цілому!

На нашу думку – більшість суспільства, ще не до кінця розуміє могутність такого виду людської діяльності як волонтерство!

Безумовно, за волонтерством майбутнє!

І про це нам може свідчити той факт, що, наприклад, в нашій державі волонтерство –це офіційна та законодавчо підкріплена діяльність. Саме наявність правової бази, на якій здійснюється вся

волонтерська діяльність, свідчить лише про те, що волонтерство буде розвиватися, набувати нові, і більш могутні масштаби.

А виходячи з цього можна впевнено сказати, що нашу з вами країну чекає світле та гарне майбутнє. І саме волонтери будуть, головним чинником могутності нашої держави та майбутніх поколінь. Волонтерство – певний інструмент для зміни та впровадження нових цінісних орієнтацій молоді та наступних поколінь.

Список використаних джерел:

1. Тохтарова І. М. Волонтерський рух в Україні : шлях до розвитку громадянського суспільства як сфери соціальних відносин. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2014. №2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_2_5
2. Бондаренко З. П., Журавель Т. В., Лях Т. Л. Менеджмент волонтерських груп від А до Я / за ред. Т. Л. Лях. Київ : Версо-04, 2012. С. 7–21.
3. Горелов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики (аналітична доповідь). Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2015. 36 с.
4. Зінич Є. Волонтерські щоденники. Київ : ПП „АВІАЗ”, 2020. 300 с.

ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Гарбар Юлія Павлівна

магістрантка І курсу спеціальності „Соціальна робота”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: д.пед.н., професор Чайковський М. Є.

У сучасних школах навчаються діти з самих різноманітних груп, чимало з них мають особливі освітні потреби. До переліку осіб з особливими освітніми потребами відносяться не тільки учні з обмеженими можливостями, порушеннями психофізичного розвитку чи інвалідністю, але й учні, які мають порушення поведінки, діти з іншого культурного чи мовного середовища. Ті діти, кого незалежно від причини зараховують до групи ризику та обдаровані діти.

Тому більшість інновацій у практиці навчання мають бути спрямовані на забезпечення оптимальних можливостей кожної дитини, зважаючи на індивідуальні освітні та інші потреби.

На зміну державній централізованій освітній системі, де головна мета визначалася як формування особистості за усталеними зразками і

підпорядкування власних інтересів державним, має прийти дитиноцентристська система, в якій домінують потреби та інтереси дитини. Різні наукові дослідження і тривала успішна практика переконливо доводять, що застосування підходу, орієнтованого на потреби дитини, є досить ефективним в роботі з учнями, які мають „відхилення” від типового розвитку та є одним із аспектів підвищення їх успішності.

Школи можна називати в даному випадку ефективними тоді, коли кожна дитина буде мати можливість успішно навчатись. Одна із головних характеристик сучасної ефективної школи – здатність повною мірою задовільняти інтереси усіх здобувачів освіти, тобто бути інклюзивною.

Навчання дітей з особливими освітніми потребами потребує особливого підходу та специфічних методів у навчанні.

У кожній дитини є свій темперамент, власний стиль навчання, діяльності сприйняття. Основний спосіб сприйняття дитиною навчального матеріалу часто поєднується з іншим (менш вираженим). Якщо метод, який використовується педагогом, не відповідає основному способу сприйняття дитини, то вона не засвоїть навчальний матеріал, або ж засвоїть його поверхнево, за рахунок менш вираженого способу сприйняття.

Учені стверджують, що вже у середніх класах явно вирізняються діти з кінестетичним, тактильним стилями навчання як такі, що не встигають у навчанні і мають стійкі невдачі.

Для того, щоб навчання дітей з особливими освітніми потребами було ефективним та результативним, потрібно проаналізувати індивідуальні особливості дитини, і виходячи з цього готувати навчальний матеріал таким чином, щоб він був орієнтований на стимулювання сильних сторін дитини та корегування її слабших сторін.

Готуючи матеріал для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, можна орієнтуватись на :

I. Індивідуальні особливості розвитку дитини.

1. Діти з розвинутою правою півкулею мозку люблять уявляти узагальнену картинку, їм зручніше, коли інформації надходить через візуальні засоби, що збуджують уяву. Діти з розвинутою лівою півкулею мозку засвоюють інформацію, що подана в лінійній послідовності.

2. Діти по-різному реагують на фізичне довкілля: освітлення, температуру в приміщенні, зручні стільці, наявність сусіда по парті, сторонні звуки тощо (одних дітей присутність інших учнів підбадьорює,

інші ж не в змозі опанувати себе та демонструвати наявні знання; хтось звик до добре провітрюваного приміщення, і задуха в класі робить їх млявими та безініціативними тощо).

3. На самопочуття і готовність сприймати інформацію впливають час прийняття їжі, різна потреба щодо вживання рідини. Одні діти харчуються по „годиннику”, іншим необхідне часте харчування маленькими порціями. Деякі діти потребують більше глюкози (банани, цукерка тощо). Зважаючи на це, оточуючі мають толерантно ставитися до до цих природних потреб і не встановлювати „диктат” (нечемно їсти на уроці, дочекайся перерви, обід буде через годину тощо). Спрага чи відчуття голоду, що їх дитина має переборювати, не дають їй змогу засвоювати матеріал. Цей час для учня вже втрачений. Тож, можливо, доречніше буде швидко усунути цю проблему, аніж потім довго надолужувати пропущене.

4. Кожна дитина має свій індивідуальний часовий графік активності. Є „жайворонки” і „сови”. Оптимально, коли навчальні заняття, чи принаймні ключові дисципліни, збігаються з індивідуальною активністю учнів. Однак сучасними дослідженнями науковців доведено, що лише третина учнів належить до тих, хто в змозі активно навчатися вранці. Вони не здатні зосередитися на навчальному матеріалі до 10 ранку. Тож вчені радять важливі заняття зміщувати ближче до 12 години.

II. Визначення стилю навчання за рухом очей дитини

1. Візуальний стиль – учень, засвоюючи інформацію, сидить спокійно і дивиться вперед або ж періодично піднімає очі вгору. Зазвичай такі діти швидко говорять.

2. Слуховий стиль – учень, засвоюючи інформацію, водить очима у горизонтальній площині (той, хто має активну праву руку – вліво, а той, хто має активну ліву руку – вправо. Періодично ці діти дивляться вниз.

3. Кінестетичний стиль (тактильний) – сприймаючи інформацію, учень вільно сидить за партою. Слухаючи, може бавитися ручкою, пересувати предмети на парті, крутити в руках якийсь дрібний предмет (За Джаннетт Вос).

III. Визначення стилю навчання за рухом очей дитини

1. Візуальний стиль – учень сидить дуже прямо і стежить очима за тим, хто повідомляє інформацію.

2. Слуховий стиль – учень іноді пошепки повторює слова, які говорить вчитель, киває головою, його погляд спрямований вдалечінь.

Проаналізувавши всі особливості учнів, можна виражено підійти до вибору методів адаптації чи модифікації у поданні навчального матеріалу. Важливо з'ясувати, чи спроможний учень засвоювати поняття навчальної програми або його труднощі пов'язані з іншими аспектами навчальної діяльності, наприклад дитина погано читає чи пише. Часто такі адаптації є необхідною передумовою успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами. До модифікацій відносяться: зміна тривалості навчання, зміна навчального середовища, ресурсів, матеріалів, форми викладання завдань.

Пристосування до стилів навчання учнів, активізація провідних центрів компетентності – інноваційний метод у викладанні, що дає змогу суттєво покращити засвоєння інформації дітьми з особливими освітніми потребами.

Таким чином, реалізація особистісно зорієнтованого підходу передбачає зосередження уваги на специфічних особливостях дитини та необхідності їх урахування під час організації освітньої діяльності. Освітня практика має бути зорієнтована на визначенні індивідуальної освітньої траєкторії дитини, постійно мають бути застосовані деталізовані механізми поетапної розробки індивідуальних програм/навчальних планів, адаптації/модифікації навчального матеріалу.

Особлива увага має надаватись особистісно орієнтованому прогнозуванню розвитку дитини. В результаті цього буде досягнута головна мета інклюзивної освіти – залучення кожної дитини в загальноосвітню систему та „здобуття ключових компетентностей для життя”.

Список використаних джерел:

1. Ахутіна Т. В., Пылаева Н. М. Преодоление трудностей учения: нейропсихологический подход. Санкт-Петербург : Питер, 2008. 320 с.
2. Брембаті Ф., Доніні Р. Специфічні розлади розвитку дитини та процес навчання : практичні рекомендації для батьків та педагогів. Харків : Видавництво „Ранок” ВГ „Кенгуру,” 2019. 160 с.
3. Колупасва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна практика : технології навчання. Київ : Літера ЛТД, 2019. 160 с.
4. Прохоренко Л. І. Дитина із труднощами у навчанні. Київ : Літера ЛТД, 2019. 48 с..
5. Трикоз С. В., Блеч Г. О. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. Київ : Літера ЛТД, 2019. 40 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПРИ РОБОТІ З КЛІЄНТАМИ

Гончар Тетяна Ігорівна

магістрантка I курсу спеціальності „Соціальна робота”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. пед. н. Добровіцька О. О.

Велика кількість інтенсивного стресового впливу викликають різні форми дезадаптації, нервово-психічні порушення, посттравматичні стресові розлади. Інтенсивний стрес-вплив екстремальних обставин на людину може бути настільки сильним, що особистісні властивості вже не відіграють вирішальної ролі в розвитку посттравматичного стресового розладу, який може розвинутися практично в кожній здоровій і емоційно стійкій людині. До стресу можуть призводити інтенсивні переживання, пов'язані з утратою, чи якимось нестандартним випадком у житті. Робота, що супроводжується постійними стресами.

Джерелом стресу стають і міжособистісні відносини. Стрес може викликатися конфліктною ситуацією, особливостями режиму здійснюваної діяльності та багатьма іншими чинниками. Закономірним наслідком стресових станів є зниження продуктивності різних видів діяльності, порушення психічного здоров'я людини. Організм людини прагне забезпечити стабільність внутрішнього середовища. Коли виникають нові умови, відбувається перебудова, яка через низку перетворень відновлює попередню рівновагу, але вже на іншому рівні. Нові умови можуть визначатися не тільки фізичними подразниками, але й психологічними причинами.

Стресори можуть бути самими різноманітними, але незалежно від своїх особливостей вони призводять до низки однотипних змін, що забезпечують пристосування. Низький рівень стресостійкості, нездатність людини протидіяти стресам призводить до негативних наслідків у психічній, соціальній, професійній і поведінковій сферах. Стресостійкість важливо розглядати як в контексті визначення змісту, оцінки, так і в контексті її формування, тобто розвитку на різних етапах професійного шляху, в період адаптації до професії та в залежності від професійної діяльності. Це дасть змогу визначити, від чого залежить опанування людиною складних життєвих ситуацій, яку роль в оптимальному функціонуванні людини відіграє її індивідуальний досвід, суб'єктна активність, стійкі ознаки емоційності в структурі індивідуальності. Незважаючи на те, що вивчення стресу та

стресостійкості особистості набуло широкої популярності, однак, дослідження стресостійкості соціальних працівників мають досить обмежений характер, особливо у випадках роботи з „групами ризику”. Тому, обрана тема дослідження представляється досить актуальною як в теоретичному, так і в практичному плані дослідження, а також потребує розробки ефективних методів формування стресостійкості соціальних працівників.

Об’єкт дослідження: стресостійкість особистості в умовах роботи з „групами ризику”. Предмет дослідження: психологічні особливості формування стресостійкості соціальних працівників в умовах роботи з „групами ризику”. Мета дослідження: дослідити рівень стресостійкості соціальних працівників в умовах роботи з соціальними „групами ризику”, визначити ресурси підвищення стійкості до стресу та профілактику професійних деформацій соціальних працівників. Гіпотезою дослідження виступило припущення про те, що чим краще ставлення до діяльності та чим вищий рівень нервово-психічної стійкості до стресу у соціальних працівників, тим менший ризик для стресів.

Саме слово „стрес”, що користується останнім часом особливою популярністю, прийшло з англійської мови, і в перекладі означає „натиск, тиск, напругу”. Психологічна енциклопедія дає таке тлумачення стресу: „Стрес – стан психічного напруження, що виникає у людини в процесі діяльності, ускладненої певними обставинами (наприклад, під час космічного польоту, при виникненні аварійної ситуації, пожежі, при підготовці до складного екзамену тощо).

Стрес є адаптаційним синдромом, що може по-різному впливати на стан організму. В одних випадках відбувається мобілізація внутрішніх ресурсів організму і людина виконує таку діяльність, яку за звичайних умов виконати не може, в інших – виникає повна дезорганізація діяльності організму аж до появи ступору. Тому важливим є вивчення адаптації людини до складних обставин з метою прогнозування її поведінки в подібних ситуаціях. Іноді поняття стрес тлумачать ширше: до нього відносять сильний негативний вплив на організм і несприятливу для організму фізіологічну або психологічну реакцію на дію стресора, сильну реакцію організму як сприятливу, так і несприятливу для нього”.

Проте, стрес це індивідуальна реакція, яка може відрізнитися від реакції будь-якої іншої людини. В її основі лежить ставлення людини до цієї ситуації, а також її думки й почуття. Змінюючи свої думки й реакцію, людина отримує можливість цілком змінити своє відчуття й понизити рівень стресу. Отже, реакція на ситуацію залежить від людини, від її думок, якими можна керувати.

Певні чинники викликають у людини реакцію стресу, при якій вона свідомо або підсвідомо намагається пристосуватися до нової ситуації. Потім настає вирівнювання або адаптація. Людина або знаходить рівновагу в ситуації, що склалася, і стрес не дає ніяких наслідків, або не адаптується до неї. Як наслідок цього можуть виникнути різні психічні або фізичні відхилення. Часті стреси можуть призвести до виснаження адаптаційної захисної системи організму, що у свою чергу, може стати причиною захворювань. У цілому, організм людини по-різному реагує на стрес.

Пасивність виявляється в людини, адаптаційний резерв якої недостатній і її організм не може ефективно протистояти стресові. Виникає стан безпорадності, безнадійності, депресії. Активний захист від стресу. Людина змінює сферу діяльності і знаходить щось більш корисне для досягнення рівноваги, що сприяє поліпшенню стану здоров'я. Активна релаксація (розслаблення) підвищує природну адаптацію людського організму – як психічну, так і фізичну. Ця реакція найбільш дієва. У 1935 році американський фізіолог У. Кеннон уперше визначив механізм реакції людини, що виникає на стрес – це реакція боротьби або втечі. Інформація щодо тривоги через органи почуттів надходить у мозок. Протягом секунди інформація через нервові закінчення передається в щитовидну залозу. Одержавши сигнал „тривога”, цей орган негайно викидає в кров величезну кількість „бойових гормонів” – адреналіну, що розноситься по всьому тілу. Відбувається перекачування крові: вона переміщується туди, де найбільше необхідна для відповідних дій. З мозку надалі надходять сигнали – зростає психічна напруга, підсилюється увага, здійснюється підготовка до дії. Усе це відбувається блискавично – напруга, а звідси і стрес, наростають із дивовижною швидкістю. Адреналін учащає пульс і подих, підвищує кров'яний тиск. І якщо людина не реалізує запас енергії, що створився (не тікає, не нападає), то це призводить до виникнення психосоматичних захворювань (серцево-судинні, печінки, нервової системи, зниження імунітету та ін.). Кожна людина має свій „порог чутливості до стресу” (який може змінюватися, яким можна керувати) – той індивідуальний рівень напруженості, до досягнення якого ефективність діяльності підвищується.

Але якщо вплив стресору продовжується тривалий час, підсилюється й перевищує поріг чутливості, у людини істотно знижуються успішність роботи і якість життя. Жити і працювати взагалі без стресу неможливо, та й шкідливо: без необхідності боротися і переборювати труднощі людина старіє, стає слабкою й безпомічною.

Однак, переступивши індивідуальний „поріг” за силою й тривалістю впливу, стрес стає згубним, у людини з’являється втома від стресу, виснаження, вона може навіть занедужати. Установлено, що за 10-15 років роботи в екстремальних умовах організм людини.

Список використаних джерел:

1. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога : навч. посіб. Київ : Видав. Дім „Слово”, 2008. 240 с.
2. Лютий В. П. Соціальна робота з групами девіантної поведінки : навч. посібник. Київ, 2000. 51 с.
3. Павленко В. М. Психогенні розлади як наслідок дії екстремальних умов на особистість. *Актуальні проблеми психології* : зб.наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. Київ, 2004. Т. V. Вип. 3. С. 105–111.
4. Проблемы посттравматического стресса. *Клиническая психология* / сост. Н. В. Тарабрина. Санкт-Петербург, 2000. С. 262–352.
5. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології. Київ : Кондор, 2005. 278 с.
6. Столяренко А. М. Екстремальная психопедагогика : учеб. пособие. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 607 с.
7. Технология социальной работы : учеб. пособие для студентов высших учеб. заведений / под ред. И. Г. Зайнышева. Москва, 2007. 240 с.
8. Чернишук Г. М. Особливості дослідження первинної стресостійкості особистості. *Проблеми емпіричних досліджень у психології*. Київ : Гнозис, 2008. Вип 1. С. 92–98.

ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА ЇЇ ПРОФІЛАКТИКА

Горостович Андрій Сергійович

студент ІV курсу спеціальності „Соціальна робота”

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник: к.пед.н. Івченко Т. В.

Багато сучасних науковців достатньо серйозно занепокоєні таким стрімким розвитком інформаційно-комунікативних технологій, адже це має певні негативні сторони. Здебільшого Інтернет для підлітків виступає не як засіб розвитку, а як спосіб боротьби з нудьгою або відпочинок. Основний тип інформації, який отримується з Інтернет-ресурсів, переважно має розважальний та комунікативний характер і може призвести до актуалізації нових потягів та залежностей. Сьогодні все частіше для позначення підлітків та молоді використовують такі назви, як „покоління Google”, „меленіали” або digital natives (цифрові аборигени). Ці визначення акцентують увагу на провідній ролі медіа у

процесі соціалізації. Згідно із даними ЮНЕСКО, навіть 4-х річні діти проводять у мережі Інтернет 30 годин на тиждень.

У зв'язку із масовим використанням цифрових технологій в українському суспільстві актуальною стала проблема патологічного використання мережі Інтернет або Інтернетзалежності. Чисельність користувачів Інтернету збільшується щороку в середньому на 2-3 млн. Так, у 2018 році кількість Інтернет-користувачів в Україні складала 18,8 млн. У 2019 році загальна Інтернет-аудиторія на всій території України зросла до 59% і складає 21,8 млн користувачів (результати дослідження, проведеного компанією Factum Group Ukraine). Більшість регулярних користувачів (44%) - це люди віком від 15 до 29 років. У дослідженнях останніх років чітко простежується, що діти та підлітки - в авангарді Інтернет-аудиторії [1].

Слід визначити інтернет-залежність як форму деструктивної поведінки, що виражається у прагненні втекти від реальності і штучно змінити свій психічний стан шляхом фіксації уваги на Інтернет-ресурсах. Терміни „Інтернет-адикція” або „комп'ютерна адикція” є синонімічними та позначають один феномен. Існують різні авторські визначення поняття „Інтернет-залежність”, але загалом вона включає: 1) залежність від комп'ютера; 2) залежність від Інтернету; 3) залежність від „комп'ютерного” спілкування [2]. Л. Юр'єва і Т. Больбот називають 5 типів комп'ютерної залежності: 1) нав'язливий серфінг; 2) пристрасть до онлайн-ових біржових торгів та азартних ігор; 3) віртуальні знайомства; 4) кіберсекс (захоплення порносайтами); 5) комп'ютерні ігри [3].

Інтернет-залежність може сформуватися у будь-якому віці, але найбільш вразливим є підлітковий вік. По-перше, для цього віку притаманне прагнення до пізнання всього нового, незвичайного (І. Кон), „почуття дорослості”, яке виявляється у гіпертрофованій потребі самостійності, самоствердження, відмови від дитячої „моралі успіху” (Н. Максимова), бажання копіювати звички і способи поведінки старших, острах відстати від однолітків, здаватися в їхніх очах смішним (М. Кондратьєв, В. Мухіна). По-друге, вікові особливості підлітків характеризуються негативізмом як крайнім проявом реакції емансипації [4].

Проведені дослідження виявили, що в Інтернет-залежних наявні певні особистісні характеристики, зокрема, у них вищі показники тривожності, фрустрованості, ригідності і агресивності [4]. На думку В. Посохової, головними причинами узалежнення є емоційна незрілість, низька толерантність до фрустрації, схильність до регресуючої

поведінки, наявність тривоги та депресії, слабкі адаптаційні можливості, неадекватний рівень домагань та відсутність критичного ставлення до своїх можливостей, наявність проблем у міжособистісному спілкуванні, викривлення мотиваційно-потребової сфери [5].

Робота з профілактики виникнення комп'ютерної залежності у неповнолітніх повинна проводитися безпосередньо з дітьми та підлітками, з батьками, вчителями. Зміст профілактичної роботи:

- Проведення лекторіїв, індивідуальних та групових консультацій з метою інформування про особливості, причини та наслідки виникнення Інтернет залежності дітей та підлітків, про основи безпечної поведінки дитини в мережі [6].

- Надання практичних рекомендацій батькам та вчителям щодо організації роботи дітей та підлітків із комп'ютером. Для більшості дітей та підлітків Інтернет є важливою частиною їх життя, заборонити його категорично не можна, але необхідно встановити певні правила та обмеження щодо користування комп'ютером та Інтернетом (необхідність контролю з боку батьків, обмеження тривалості використання Інтернету та комп'ютерних ігор, встановлення обмежень на Інтернет-ресурси та Інтернет-ігри, заборона ігор, які пропагують насильство та асоціальні установки, заборона на самостійне перебування неповнолітніх в Інтернет-кафе, встановлення спеціальних програм для обмеження доступу до небезпечних сайтів неповнолітніми користувачами мережі та ін.). Важливо навчити дитину ставитися до комп'ютера як до технічного пристрою, за допомогою якого можливо отримати знання і навички, а не як до засобу отримання емоцій. Також у роботі з батьками та педагогами важливо актуалізувати тему організації дозвілля дітей та підлітків з урізноманітненням видів їх діяльності [7].

- Консультативна допомога у випадку виникнення залежності у дитини.[8]

У деяких розвинутих країнах уже давно взялися за розв'язання проблеми надмірного захоплення віртуальною реальністю, особливо якщо це стосується дітей та молоді. Зокрема, в КНР та Південній Кореї був обмежений допуск дітей до Інтернет-клубів і впроваджені системи „батьківського контролю”, які автоматично припиняють сеанс гри через визначений проміжок часу. До того ж, учням заборонено користуватися мобільними телефонами у школі, їхнє дозвілля вчителі і батьки намагаються заповнити заняттями спортом та творчістю. З кожним учнем працюють психологи [9].

Одним із найефективніших способів подолання Інтернет-залежності в Німеччині стало лікування пацієнтів у спеціалізованих

клініках і таборах. Перший центр для відновлення підлітків з даною залежністю був відкритий у місті Болтенхаген у 2003 році. Метод лікування цієї недуги розробила психотерапевт Симона Траутш. Програма одужання включає медичну, психологічну, фізичну та педагогічну допомогу. Цікаво, що підліткам дають можливість у рамках лікування працювати за комп'ютером, оскільки завдання центру полягає не в тому, щоб прибрати комп'ютер з повсякденного життя підлітків, а в тому, щоб навчити використовувати його в розумних цілях. У результаті такого лікування спостерігається поліпшення самопочуття підлітків, зростання їх впевненості в собі та значне скорочення часу перебування в мережі Інтернет [10].

Отже, інтернет виступає важливим фактором соціалізації дітей та підлітків, для багатьох неповнолітніх він є невід'ємною частиною життя. Батькам та педагогам важливо навчати дітей основам безпечної поведінки дитини в мережі, встановлювати та дотримуватися правил користування комп'ютером. Основними напрямками профілактичної роботи щодо попередження Інтернет-залежності серед дітей та підлітків виступають:

- інформування підлітків, їх батьків, вчителів щодо феномену Інтернет-залежності та основних правил поведінки в мережі;
- соціалізація дітей та підлітків здійснюється через спілкування з людьми, які оточують дитину. Комунікативні уміння і навички формуються й удосконалюються лише в практичному спілкуванні.

Список використаних джерел:

1. Крайнікова Т. С. Профіль українського інтернет-користувача (аналіз вторинних соціологічних досліджень). *Вісник книжкової палати*. 2014. № 2. С. 1-4.
2. Карабін Т. В. Вплив особливостей спілкування в мережі „Internet” на процес соціалізації студентської молоді : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.05. Івано-Франківськ, 2005. 261 с.
3. Юрьєва Л. Н., Больбот Т. Ю. Компьютерная зависимость : формирование, диагностика, коррекция и профилактика : монография. Днепропетровск : Пороги, 2006. 196 с.
5. Посохова В. В. Соціально-психологічні особливості формування життєвих планів Інтернет-залежної молоді : дис... кандидата психол. наук : 19.00.07. Київ, 2006. 155 с.
7. <https://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/DUBOV.indd-ee822.pdf>
8. <https://www.bsmu.edu.ua/blog/5440-internet-zalezhnist-tse-tezh-hvoroba/>
9. Вакуліч Т. М. Психологічні чинники запобігання Інтернет-залежності підлітків : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.07. Київ, 2006. 269 с.
10. Дубровина О. В. Структурно-содержательные характеристики „Я-концепции” личности с виртуальной аддикцией. *Педагогическое образование и наука*. 2009. № 1. С. 86-88.

ПРОБЛЕМА НИЗЬКОЇ МОТИВАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ ДО ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ

Колода Вікторія Ігорівна

магістрантка 1 курсу спеціальності „Соціальна робота”

КЗ „Харківська гуманітарно-педагогічна академія”

Науковий керівник: д. пед. н., професор Чернецька Ю. І.

В умовах сьогодення ринок праці представляє складну структуровану систему, яка склалася з колишньої бездіяльної планово-центральної системи побудови робочого процесу, кризового стану економіки і позитивних процесів введення інноваційних технологій в сфери, які, в свою чергу, вимагають від працівника більш гнучкого мислення та багатофункціональності.

В умовах глибокої економічної кризи та нестачі робочих місць не тільки на приватних підприємствах, а й також у державних установах, відбувається велика конкуренція серед молодих спеціалістів та працівників зі стажем.

Останнім часом, ситуація з молодіжною зайнятістю в Україні постійно загострюється, водночас питома вага молоді у загальній кількості безробітних досягла 30%. Молодь становить окрему частину ринку праці і розвивається не так, як увесь ринок, з одного боку, вік сприяє високій мобільності, відкритості, сміливості у зміні та пошуку роботи, а з іншого, молоді не вистачає відповідного досвіду, щоб бути конкурентоспроможною на ринку праці. Тому безробіття молоді (за статистикою, – це громадяни у віці від 16 до 30 років) є однією з найгостріших соціально-економічних проблем України [1].

Водночас, в Україні є чинними закони і нормативні акти, що регулюють питання, пов'язані з працевлаштуванням випускників. Це Закони України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” (від 5 лютого 1993 року № 2998-ХІІ), „Про зайнятість населення”, Кодекс законів про працю „Про прийняття молоді на роботу і професійне навчання на виробництві”, „Про надання молоді першого робочого місця”. Нині ринок праці України знаходиться на етапі дефіциту робочих місць та дискримінації молоді з боку роботодавців. Також, великим недоліком та негативним чинником, є низька оплата праці у державних установах, яка не покриває всіх фінансових потреб молодих спеціалістів.

Мета тез полягає у розкритті проблеми низької мотивації випускників навчальних закладів у працевлаштуванні до державних установ.

Аналіз різних аспектів проблеми низької мотивації випускників навчальних закладів показує, що в дослідженнях і публікаціях ця проблема знайшла своє відображення. Серед українських і закордонних дослідників вагомий внесок у вивчення порушеної проблеми належить О. Амоші, С. Бандуру, Д. Богині, О. Грішновій, Г. Дмитренку, Т. Заяць, М. Карліну, А. Колоту, Г. Кулікову, Г. Купаловій, І. Кравченко, Е. Лібановій, Л. Лісогор, В. Мортікову, В. Новікову, О. Новіковою, В. Онікієнку, І. Петровій, Л. Семів, І. Терон, А. Чухно, Л. Шаульській та ін.

На теперішній час роботодавці не охоче беруть до себе випускників навчальних закладів, обґрунтовуючи своє небажання, браком досвіду молодого спеціаліста. Але, молодий фахівець, маючи знання за отриманою професією, може скласти конкуренцію працівнику з великим стажем роботи. Так як володіє гнучким, „свіжим” мисленням, інтегрує нові знання з інакшого боку та має новий погляд на вирішення проблем.

Важливу роль у досягненні високих результатів праці працівників підприємства відіграє мотивація їх трудової діяльності.

Професійна мотивація неоднорідна, вона залежить від багатьох психологічних і соціологічних факторів, співвідношення між якими визначає система ціннісних орієнтацій молодого людини: у власному престижі; у високому матеріальному положенні; у креативності; у розвитку себе; у досягненнях; у духовному задоволенні; у збереженні власної індивідуальності. Інтенсивність розвитку професійної мотивації залежить від того, якою мірою система цінностей людини співвідноситься із системою цінностей суспільства, до якого людина належить [2].

Безумовно, першочергової уваги потребує проблема не тільки реалізації вимог ринку до кількісних і якісних характеристик підготовки фахівців, але й створення умов для задоволення соціальних потреб претендентів на працевлаштування.

Перевагою працевлаштування молоді до державних установ є соціальна захищеність, стабільність, отримання досвіду та кар'єрний зріст.

Одним із рішень проблеми мотивації молоді працевлаштування до державних установ є запровадження дієвих стимулів щодо створення нових робочих місць та фінансової підтримки молодих спеціалістів.

Також необхідно акцентувати увагу на перспективах кар'єрного росту. Кар'єрний рост вважається одним із основних критеріїв ефективного розвитку особистості в суспільстві. Сприяє зростанню продуктивності праці, конкурентноздатності. Саме в державних установах молодий спеціаліст отримує можливість самореалізації в професійній діяльності та впевненість у завтрашньому дні.

Отже, професійна мотивація молодих спеціалістів, ще на етапі навчання у закладах освіти, повинна бути спрямована на майбутнє працевлаштування до державних установ. З боку держави потрібно забезпечити гідний рівень оплати праці, психологічний комфорт та соціальний захист майбутніх фахівців, оскільки молодь – майбутнє, сила нашої країни, стратегічний та кадровий ресурс.

Список використаних джерел:

1. Проблеми молодіжного безробіття та шляхи його подолання. URL : https://narodna.prawda.com.ua/local/4e958faddf400/view_print/ (дата звернення : 11.03.2021)
2. Єрохін.С. А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) : наукова монографія. Київ : Світ знань, 2002. 528 с.
3. Занюк С. Психологія мотивації. Київ : Ельга, 2001. 351 с.
4. Макаревич О. Мотивація як підґрунтя дій особистості. *Соціальна психологія*. 2006. № 2 (16). С. 134–411.
5. Нікітіна І. В. Суб'єктне самовизначення молоді людини в період повноліття. Київ : КНТ, 2008. 192 с.
6. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи. Київ : Каравела, 2008. 352 с.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У ВІРТУАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Лимар Анастасія Олексіївна

студентка І курсу спеціальності „Соціальна робота”

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник: к.пед.н, доцент Маркова Н. В.

Кібербулінг – це цькування із застосуванням цифрових технологій. Кібербулінг може відбуватися в соціальних мережах, платформах обміну повідомленнями (месенджерах), ігрових платформах і мобільних телефонах, зокрема через:

- поширення брехні чи розміщення фотографій, які компрометують когось у соціальних мережах;
- повідомлення чи погрози, які ображають когось або можуть завдати комусь шкоди [1].

За даними ЮНІСЕФ в Україні, майже 50% підлітків були жертвами кібербулінгу. Кожна третя дитина прогулювала школу через кібербулінг. 75% підлітків у анонімному опитуванні підтвердили те, що Instagram, TikTok і Snapchat є основними соціальними платформами для цькування [2].

Типи кібербулінгу:

Самозванство – переслідувач позиціонує себе як жертву, використовуючи її пароль доступу до акаунт у соціальних мережах, в блозі.

Наклеп – поширення образливої та неправдивої інформації. Текстові повідомлення. Фото, пісні. Які часто мають сексуальний характер.

Кіберпереслідування – приховане вистежування жертви з метою організації нападу. Побиття. Згвалтування і т.д.

Хеппіслепінг – назва походить від випадків в англійському метро, де підлітки били перехожих, тоді як інші записували це на камеру мобільного телефону.

Відчуження – будь-якій людині притаманне бажання бути включеним в групу. Виключення ж з групи сприймається як соціальна смерть.

Обдурювання - отримання персональної інформації і публікування в інтернеті або передача тим. Кому вона не призначалася.

Перепалки (флеймінг) – обмін короткими емоційними репліками між двома і більше людьми, розгортається зазвичай в публічних місцях мережі.

Нападки, постійні виснажливі атаки– образливі повідомлення, спрямовані на жертву наприклад постійні смс на мобільний телефон, постійні дзвінки.

Контент – це будь-яка інформація, що міститься на сайті, в блозі користувача або на сторінці в соціальній мережі.

Небезпечний контент – інформація, що представляє загрозу або викликає неприязнь.

Ще одною загрозою, яка чекає на підлітків в Інтернеті є кібершахрайство: фітинг, вішинг, фармінг.

Фішинг – вид шахрайства, метою якого є виманювання у довірливих або неуважних користувачів мережі персональних даних клієнтів онлайн-аукціонів, сервісів з переказування або обміну валюти, інтернет-магазинів.

Вішинг – подібно до фішингу, та таким чи іншим чином задіюється телефон.

Фармінг – це процедура скритого перенаправлення жертви на помилкову IP адресу.

Кібер-грумінг – спеціальний термін, який визначає дії зловмисників для розбещення дітей та використання їх в сексуальних цілях. Все починається з віртуального спілкування. Часто докучаннями все не закінчується, а злочинці втираються в довіру і організовують особисту зустріч [3].

„Групи смерті” – це спільноти, зосереджені переважно у мережі „ВКонтакте”, розраховані на підлітків.

„Червона сова” орудує „ВКонтакте” і набирає обертів серед дітей в Україні

Концепція гри „Червона сова” дуже схожа на „Синього кита” – у ній є „куратор”, листування „ВКонтакте”, жертви-підлітки і приз за перемогу . Але є й певні відмінності. Під час гри куратор перевіряє гравця словами „Сова не спить?”. Відповідати потрібно „Сова ніколи не спить”. На додачу, „гравець” завжди має бути онлайн, а коли „куратор” надсилає відео – його потрібно відразу подивитися. Виконуєш завдання, не спиш 12 днів – і тоді нібито отримуєш „приз”. Так потроху руйнується психіка „жертви”.

Основні поведінкові ознаки участі дитину у „Групах смерті” такі: відчуженість, втома , постійно хоче спати, сидить в мережі посеред ночі, з’являються порізи на руках. Якщо ви помітили ці прояви у дитини – не дорікайте і не кричіть на неї! Одразу починайте довірливу розмову. Запевніть, що ви допоможете їй вийти з гри і захистите від наслідків. Якщо дитина не йде на контакт – зверніться до психолога [4].

Наскільки правдива інформація про нову загрозу і чи це не імітація відновити справу китів – невідомо. Проте потрібно спостерігати за своїми друзями, молодшими братами та сестрами, однокласниками, щоб попередити біду. Не чекаймо на біду, а попередимо її.

Отже, зі смерті немає повернення. Це не гра, це – вбивства, на яких заробляють дорослі злочинці.

Список використаних джерел:

1.Когутяк Н. Особливості само презентації підлітка у середовищі віртуального спілкування: причини кібербулінгу. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія і психологія*. Івано-Франківськ : Вид-во ДВНЗ „Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, 2014. Вип. 19. Ч. 1. 252 с.

2.Інтернет-залежність підлітків : статистичні дані. URL : http://pravoslavnews.com.ua/massmedia/internet_zaleznist/

3.Найдьонова Л. А. Кібербулінг або агресія в Інтернеті : способи розпізнання і захист дитини : методичні рекомендації. Вип. 4. Київ, 2011. 34 с.

4.Semantrum : медіа-аналіз TV, радіо, друкованих видань, Інтернет ЗМІ, соціальних мереж. URL : <https://promo.semantrum.net/uk/2017/04/21/v-ukrayini-na-pochatok-2017-roku-narahovano-21-6-mlnkoristuvachiv-internetu/>

ФОРМУВАННЯ ШЛЮБНИХ РОЛЬОВИХ ОЧІКУВАНЬ У СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Лимар Карина Олексіївна

студентка III курсу спеціальності „Соціальна робота”

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник: к.пед.н, доцент Маркова Н. В.

Останнім часом значно зросла увага до проблем шлюбу і сім'ї. Високий рівень розлучень, особливо серед молодих сімей, підвищив інтерес до дослідження орієнтації молоді відносно шлюбу і сім'ї, а в зв'язку з цим і до проблем підготовки до шлюбно-сімейних відносин [1].

Шлюбно-сімейні очікування – складна структура, взаємопов'язаними компонентами якої є очікування стосовно шлюбного партнера як супутника життя та батька/матері; очікування стосовно себе як шлюбного партнера і матері/батька ; очікування стосовно дітей (їх кількості, статевої належності, зовнішності, особистісних властивостей тощо); очікування стосовно стосунків у сім'ї.

Підготовка молоді до одруження, до майбутнього сімейного життя – невід'ємна частина загальної системи виховання молодого покоління.

Перебудова життя суспільства висуває нові вимоги до змісту, форм і методів підготовки молодого покоління до майбутнього сімейного життя, зокрема у плані гендерних відносин [2].

Поняття „гендерні відносини” є достатньо новим і визначається як форма взаємозв'язків між людьми, пов'язаних з категоріями „чоловіче” – „жіноче”.

Спостережувана в даний час криза в інституті сім'ї пов'язана зі зміною змісту шлюбно-сімейних відносин. Це, в свою чергу, є багато в чому наслідком недостатньої підготовки молоді до сімейного життя в нових умовах, а також зростанням числа розлучень серед молодих сімей. Важливе значення в цих відносинах має узгодженість уявлень партнерів про поло-рольову диференціацію в сім'ї. Невизначеність норм, що регулюють в даний час шлюбно-сімейні, в тому числі рольові відносини, ставить перед сучасною сім'єю ряд соціально-психологічних проблем.

Найважливішими з них є проблеми „вибору” кожною сім'єю способу ролевої взаємодії і формування ставлення членів сім'ї до різних сторін ролевої поведінки в сім'ї. Складнощі у взаєминах молодого подружжя обумовлені насамперед тим, що в сучасній сім'ї зразки поведінки чоловіка і дружини стають все менш жорсткими. Спостерігається відхід від регламентованих форм ролевої взаємодії: відносини в сім'ї, способи її організації часто визначаються ситуацією і залежать від схильностей, можливостей та здібностей кожного члена цієї спільності. У сучасній сім'ї фактично ролі розподіляються між чоловіком і дружиною переважно порівну [3].

Американський соціолог К. Килпатрик запропонував наступну класифікацію подружніх ролей: традиційні, товариські і ролі партнерів. В адаптації до сімейного життя основне полягає в тому, щоб подружжя вибрали один і той самий тип ролі. Друге – щоб кожний з компонентів поведінки відповідав зробленому вибору [4].

Важливу роль у формуванні стабільних стосунків і сім'ї відіграє готовність до зміни ролей, здатність швидко адаптуватися до нової ролі партнера і вірно вгадувати ритм його змін. На практиці це виглядає так: якщо одному захотілося грати роль безпорадної дитини, інший має перевтілитися в захисника і покровителя. Якщо один переживає період пасивності, інший має залишатися активним, але відразу надати партнерові можливість проявити активність, якщо той того захоче [5].

Таким чином, процес формування шлюбних ролевих відносин у молоді залежить від багатьох чинників, таких як: усвідомлення та прийняття своєї статі зі специфічними для чоловіка або жінки потребами, ціннісними орієнтаціями, мотивами, інтересами і формами поведінки; уявлення про шлюб, що склалося на фоні батьківського прикладу або їх виховного впливу.

Список використаних джерел:

1. Авер'янова Г. М., Дембицька Н. М., Москаленко В. В. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства. Київ : „ППП”, 2005. 307 с.
2. Дьоміна І. С. Етика та психологія сімейного життя. Київ : Рад.шк., 1985. 324 с.
3. Бойко О. Гендерные аспекты психического здоровья. *Вопросы психологии*. 2005. №1. С. 110–116.
4. Гасюк М. Вплив гендерної соціалізації на розвиток подружніх взаємин. *Психологія і суспільство*. 2002. № 1. С. 75–82.
5. Лавріненко Н. Гендерні відмінності. *Уряд. кур'єр*. 2002. 19 груд.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Лукащук Тетяна Вікторівна

магістрантка I курсу спеціальності „Соціальна робота”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: д. пед. н., професор Чайковський М. Є.

В сучасному світі просліковується тенденція зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я 13% дітей народжуються з порушеннями (3% з них з інтелектуальними порушеннями, 10% – з іншими психічними та фізичними недоліками) [1]. В Україні частота народжуваності дітей з порушеннями збільшилася вдвічі. Якщо простежити динаміку кількості дітей з особливими освітніми потребами у конкретному регіоні, наприклад, місті Старокостянтиніві, то можна побачити, що з кожним роком їх стає все більше. Так, тільки у Старокостянтинівській загальноосвітній школі I-III ступенів №3 у 2019-2020 навчальному році навчалось 9 дітей з особливими освітніми потребами, а у 2020-2021 навчальному році їх уже 13.

Завданням закладу загальної середньої освіти є не тільки надати якісні освітні послуги, а й підтримати дітей з особливими освітніми потребами, допомогти їм соціалізуватися та адаптуватися у шкільному середовищі. Саме тому проблема здійснення соціально-педагогічного супроводу таких дітей у закладах загальної середньої освіти є актуальною та потребує вивчення.

Проблемі соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами приділяють увагу такі науковці як Т. Алексеєнко (розкриває поняття і сутність соціально-педагогічної підтримки), Ю. Клочан (розкриває загальну характеристику напрямів соціально-педагогічної роботи в закладі загальної середньої освіти), О. Шилініна, О. Василенко., О. Польовик (вивчають проблеми інтеграції та соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти інклюзивної орієнтації), І. Степанець (здійснює аналіз зарубіжного досвіду соціально-педагогічної діяльності з дітьми з особливими потребами), О. Пожидаєва, Т. Острячко, Т. Абрамович (зосереджують увагу на функціях та ролі соціального педагога у закладі загальної середньої освіти взагалі та у соціально-педагогічному супроводі дітей з особливими освітніми потребами зокрема), Н. Колодна (вивчає соціально-педагогічний супровід дітей з

глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру).

Вчені розглядають соціально-педагогічний супровід „як комплексну діяльність фахівців, спрямовану на становлення індивідуальності дитини; як комплексну систему засобів та методів, які забезпечують допомогу дитині при необхідності прийняття власного рішення, індивідуальному виборі, подоланні перешкод та проблем при досягненні цього вибору, вирішенні труднощів та розв'язанні внутрішньо особистісних і міжособистісних конфліктів при самореалізації в провідних видах діяльності: навчальній, комунікативній, професійно-трудовій” [2].

Соціально-педагогічний супровід у закладі загальної середньої освіти здійснюють соціальні педагоги та практичні психологи спільно з класними керівниками, адміністрацією закладу.

Примірним Положенням про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 р. № 609 визначено основні функції соціального педагога як учасника команди супроводу: „соціально-педагогічний патронаж дитини з особливими освітніми потребами та її батьків; виявлення соціальних проблем, які потребують негайного вирішення, при потребі, направлення до відповідних фахівців з метою надання допомоги; вивчення соціальних умов розвитку дитини з особливими освітніми потребами; соціалізація дитини з особливими освітніми потребами, адаптація її у новому колективі; інформування дитини з особливими освітніми потребами та її батьків про мережу закладів позашкільної освіти, залучення дитини до участі в гуртках, секціях з урахуванням її можливостей; надання рекомендацій учасникам освітнього процесу щодо шляхів ефективної інтеграції дитини з особливими освітніми потребами в колектив однолітків, формування позитивного мікроклімату в дитячому колективі, подолання особистісних, міжособистісних конфліктів; захист прав дитини з особливими освітніми потребами, за відповідним дорученням представлення її інтересів у відповідних органах та службах” [3].

Листом Міністерства освіти і науки, молоді і спорту №1/9-1 від 02.01.2013 р. „Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання” конкретизовано завдання практичного та соціального педагога щодо організації інклюзивного навчання у загальноосвітньому навчальному закладі.

Таким чином, під соціально-педагогічним супроводом дітей з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої освіти слід розуміти спільну роботу фахівців та комплекс заходів направлених на допомогу дитині соціалізуватись та адаптуватись у шкільному колективі, на інтеграцію її в освітній процес, подолання особистісних та міжособистісних конфліктів; на захист прав та інтересів дитини.

Список використаних джерел:

1.Здоровье для всех : Европейская база данных (БД ЗДВ). *Всемирная организация здравоохранения. Европейское региональное бюро* : веб-сайт. URL : <https://www.euro.who.int/ru/home> (дата звернення: 17.02.2021)

2.Колодна Н. А. Соціально-педагогічний супровід дітей з глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2020. С. 32-33

3.Примірне Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 08 черв. 2018 року №609. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa> (дата звернення: 07.02.2021)

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ДИТИНСТВА У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Мельник Вікторія Андріївна

студентка III курсу спеціальності „Соціальна робота”

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник: к. пед. н. доцент Маркова Н. В.

Соціальна робота з дітьми – це система взаємопов'язаних дій і заходів, які спрямовані на вирішення проблем або підтримку дитини [1].

Робота з дитиною – єдність соціальної та психологічної роботи. Для вирішення проблем з якими стикаються діти використовують різні технології, що розглядаються як система знань про сутність, форми, методи і засоби, за допомогою яких таке завдання можливо вирішити.

Особливе місце в роботі з дітьми посідають соціально-педагогічні технології.

Технологіями роботи в цих напрямках є:

- особистісно-орієнтована,
- технологія „рівний-рівному”,
- рекламно-інформаційні технології.

Особистісно-орієнтована технологія – це методологічна орієнтація в педагогічній діяльності, що дозволяє забезпечити і підтримати процеси самопізнання, саморозвитку і самореалізації особистості дитини, розвиток її неповторної індивідуальності.

Технологія „рівний-рівному” ґрунтується на провідній діяльності підлітків – спілкуванні і бажанні зайняти гідне місце у колективі, мати роль лідера, бути авторитетним.

Соціальна реклама і соціальні інформаційні кампанії належать до первинних засобів профілактики. Метою соціальної реклами є зміна ставлення суспільства або окремих його представників до проблеми чи групи людей [3].

Актуальним напрямком соціальної роботи з дітьми є вирішення проблеми насильства по відношенню до дитини. На національному рівні в Україні прийнято низку законодавчих та нормативно-правових актів, які захищають людину від насильства в сім'ї.

Особливим напрямком соціальної роботи є соціально-профілактична робота щодо жорстокого поводження з дітьми, яка має три рівні: первинна профілактика, вторинна і третинна [2].

Тобто, діти групи ризику – це категорія дітей, яка в силу обставин життя більше за інші категорії піддається негативним впливам з боку суспільства та його кримінальних елементів, що стали причиною дезадаптації.

Причини потрапляння дітей до груп ризику можуть бути різні: пияцтво батьків, їхня асоціальна поведінка (дармоїдство, злочинство і т. ін.); сексуальне розбещення батьками власних дітей, торгівля ними; жорстоке ставлення до дітей (побої, побиття, голод і т. ін.); відсутність даху над головою, блукання разом з батьками без засобів на існування; втечі з дому, конфлікти з однолітками і т. ін. [5]

Основою організації соціальної роботи з дітьми групи ризику є наступні обставини. По-перше, при доборі й розробці методик і технологій соціальної роботи з дітьми „групи ризику” та їхніми батьками необхідно спиратися на психологічні особливості дітей різного віку й різного особистого досвіду та на взаємодію та узгодження загальних зусиль фахівців різних галузей соціальної роботи. По-друге, серед усіх заходів соціальної роботи з дітьми пріоритет належить профілактичній роботі, у рамках якої необхідно об'єднати зусилля різних фахівців і створити цілісну службу допомоги дітям, де дитина може одержати психологічну, педагогічну, правову, соціальну та інші види допомоги.

Профілактична робота з дітьми припускає науково-обґрунтовані та своєчасно здійснені дії, спрямовані на: запобігання можливих фізичних,

психологічних чи соціокультурних колізій в окремих дітей і дітей груп ризику.

Отже, дитяча девіація як форма поведінки знаходиться в прямій залежності від комплексного особистісного утворення, набутого в дитинстві, що детермінує й забезпечує реалізацію девіантної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : „Либідь”, 1997. 560 с.
2. Лукашевич М. П., Мигович І. І. Теорія і методи соціальної роботи : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2003. 382 с.
3. Соціальна робота : технологічний аспект : навчальний посібник / за ред. проф. А. Й. Капської. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 352 с.
4. Агарков О. А., Арабаджиев Д. Ю. Технології соціальної роботи. Запоріжжя, 2015. 487 с.
5. Дитинство в Україні : права, гарантії, захист (збірник документів) : Ч. 1. Київ, АТ. Видавництво „Столиця”, 1998. 248 с.

ЗМІСТ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ В СІМ’Ї У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

Мищенко Софія Анатоліївна

магістрантка спеціальності „Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Практична психологія” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Отрощенко Н. Л.

Насильство в сім’ї є актуальною проблемою сьогодення. На жаль, необхідно констатувати, що сім’я без підтримки держави та її інституцій не завжди спроможна виконувати свої головні функції, зокрема щодо забезпечення належного добробуту, виховання дітей, безпеки її членів тощо. В Україні для здійснення ефективних заходів соціально-педагогічної роботи щодо попередження та профілактики насильства в сім’ї існує ґрунтовна нормативно-правова база, яка прийнята у відповідності з міжнародними правовими нормами щодо цього питання, зокрема її головним документом є Закон України „Про попередження насильства в сім’ї”, який визначає насильство в сім’ї як будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім’ї по відношенню до іншого члена сім’ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім’ї, людини

та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

Питанню насильства в сім'ї як виду присвятили свої роботи такі науковці та дослідники як: І. Зверева, Г. Лактіонова, І. Трубавіна, О. Безпалько, В. Оржеховська, А. Капська. У них відображено наукові підходи до трактування поняття насильства в сім'ї, соціально-педагогічної профілактики, визначення основних цілей, видів, змісту, об'єкту та предмету діяльності, аналіз форм та методів роботи з даною категорією клієнтів.

Поняття „профілактика” не нове в науковій літературі, більш того, його вивченням займалися багато наук: кримінологія, соціологія, психологія, медицина, педагогіка та ін. На наш погляд, найбільш повно розкриває сутність даного поняття таке визначення: профілактика – цілеспрямована, організована та планомірна діяльність, яка спрямована на запобігання або зменшення негативних наслідків тих чи інших зовнішніх та внутрішніх чинників. Умовою ефективності профілактики є знання сутності відхилення. Там, де сутність відхилення не є пізною, не може мати місця науково обґрунтована профілактика.

Соціальна профілактика, за Законом України „Про соціальну роботу з дітьми та молоддю”, є одними із видів соціально-педагогічної роботи, що спрямований на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки дітей та молоді, виявлення будь-якого негативного впливу.

Предмет соціально-педагогічної профілактики в соціально-педагогічній діяльності – незайнятість молоді, бездоглядність дітей і жорстоке поводження з ними, протиправна, агресивна, адиктивна та ризикована поведінка, насильство в молодіжному середовищі, захворювання, спричинені соціальними умовами життя.

Залежно від того, на якій стадії розвитку проблеми проводять профілактичну роботу, виділяють:

- первинну профілактику – діяльність, спрямовану на попередження виникнення та поширення певного негативного явища та проблем, пов'язаних із ним;

- вторинну профілактику – діяльність, спрямовану на попередження загострення негативних явищ та їх наслідків, на запобігання поглибленню соціальної дезадаптації осіб, яким властива асоціальна чи небезпечна поведінка;

- третинну профілактику – роботу, спрямовану на попередження рецидивів асоціальної або небезпечної поведінки серед осіб, яким така поведінка була властива раніше.

У рамках нашого дослідження нас цікавить спеціальна соціально-педагогічна профілактика – профілактика насильства в сім'ї, яка буде здійснюватися на макрорівні. Але перш ніж впроваджувати спеціальні профілактичні програми щодо протидії сімейному насильству, ми вважаємо за доцільне визначити зміст та особливості організації саме соціально-педагогічної профілактики насильства в сім'ї.

Соціально-педагогічна профілактика насильства в сім'ї – це комплекс послуг допомоги і самопомоги, спрямованих на створення умов для попередження порушень прав сім'ї та її членів, наслідків і причин цих порушень.

Соціально-педагогічна профілактика в роботі з сім'єю передбачає створення умов для: 1) забезпечення взаємовідповідності, сумісності членів подружжя; 2) збереження контактів між членами сім'ї; 3) розвитку особистості кожного з членів сім'ї, відпочинку один від одного; 4) підтримки самотності сім'ї з долученням її до традицій та ритуалів [1].

Вона має здійснюватися за такими напрямками: підготовка молоді до сімейного життя, роз'яснення прав сім'ї та її членів у суспільстві, формування життєвих умінь відповідального та усвідомленого батьківства, попередження сімейних конфліктів, виявлення сімей „групи ризику”, попередження розлучень, дисгармоній, стресів, помилок у сімейному вихованні, пропагування сімейного способу життя, здорового способу життя. Профілактика передбачає навчання членів сім'ї життєвим умінням, батьківської компетентності, які допомагають їм досягти поставленої мети, а також здійснення змін у соціальному середовищі. Отже, профілактика передбачає залучення сімей і соціальних працівників до формування і реалізації такої державної політики, яка б розв'язувала проблеми сім'ї. Профілактика реалізується як допомога і самопомога, вимагає співпраці з громадськими організаціями. Профілактика спрямована на запобігання сімейним проблемам, які ще не виникли, але можуть виникнути.

Оскільки соціально-педагогічна профілактика насильства в сім'ї будується на концепції „допомоги для самопомоги”, слід зазначити, що у такому випадку вона передбачає:

- вивчення особливостей і проблем дітей, молоді, жінок, насильників у аспекті запобігання насильству в сім'ї, а також вивчення впливу гендерних стереотипів на сім'ю, її традиції;

- формування позитивної мотивації у людей до сприйняття соціальних послуг та стимулювання молоді до засвоєння інформації щодо протидії насильству в сім'ї;

- встановлення контакту з жінками, дітьми, молоддю і членами їх сімей і надання їм соціальної допомоги, тобто такого комплексу соціальних послуг, який сприяє не тільки відмові від насильства, але й підвищенню їх соціального статусу, їх особистому розвитку на основі оволодіння знаннями про свої права, навчання вмінню ними користуватися;

- спрямування молоді до самопомоги в напрямку запобігання насильству через надання інформаційних послуг про установи та організації, які вирішують такі проблеми [2, с. 6].

Особливості використання в роботі з сім'єю, де існує насильство, підходів „допомоги для самопомоги” і „кризового втручання” в Україні пов'язані із таємницею особистого життя; із недоторканістю житла, що ускладнює взаємодію із сім'єю; із необхідністю зміни моделі сімейного життя. Саме ці особливості вимагають використання спеціальних технологій роботи, яким притаманні такі спільні ознаки: 1) суб'єкт-суб'єктні стосунки між соціальним працівником і членами сім'ї; 2) спрямованість на формування самостійності сім'ї у розв'язанні її різних проблем. Такими технологіями є комплексна технологія соціальної роботи з насильством у сім'ї, технологія соціального супроводу, розвиток критичного мислення, особистісно-орієнтоване соціальне навчання і консультування, педагогічна підтримка.

Таким чином, соціально-педагогічна профілактика насильства у сім'ї має на меті:

1. Здійснення інформаційно-пропагандистської роботи з метою формування поняття „насильство в сім'ї”.

2. Формування правосвідомості і правової поведінки, відповідальності за своє життя поряд з розвитком її активності, самостійності, творчості, створення умов для її самореалізації.

Подальшої уваги потребує підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з жертвами сімейного насильства та розробка нових технологій, форм та методів роботи з даною категорією клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Кочемировська О. О., Ходоренко А. А. Насильство в сім'ї щодо жінок та дітей : медико-психологічні, поведінкові та соціальні наслідки : посібник для соц. працівників. Харків : СРЦГОІ, 2006. 86 с.
2. Лаврінченко Н. Проблема насильства щодо жінок. *Гендерний аналіз українського суспільства*. Київ : ПРООН, 1999. С.223-230.

ПЛАНУВАННЯ ГРУПОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Панченко Лілія Олександрівна

студентка III курсу спеціальності „Соціальна робота”
ДЗ „Луганський національний університет імені Т. Шевченка”

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Маркова Н. В.

Кожен випадок групової соціальної роботи є унікальним та має неповторний досвід. Традиційно структурними елементами (фазами) групової соціальної роботи є планування, ведення переговорів та координація діяльності, проведення групових нарад, завершення та оцінка роботи. Кожне засідання члена групи може базуватися на заздалегідь підготовленому сценарії або зосередженні на певному питанні порядку денного члена групи. Важливим елементом колективної роботи є зворотний зв'язок, який дозволяє стежити за процесами, що відбуваються в групі, та коригувати свою діяльність [1, с. 29].

Починається групова соціальна робота з планування. На цьому етапі важливо окреслити контекст, в якому це відбуватиметься, і до якого будуть з'ясовані наступні питання: 1) потреби та можливі форми участі різних зацікавлених сторін, кожна з яких має свій власний досвід, очікування, переконання, сподівання та страхи, які разом складають більші одиниці, ніж просто частини разом; 2) цінності та припущення, на основі яких було вирішено запропоновані методи втручання; 3) наявні ресурси та очікувана підтримка групи.

Підготовка до групової роботи, соціальна працівники повинні пройти організаційні аспекти.

Цей розділ також визначає цілі та завдання групи, оскільки ефективною є лише та група, яка має чіткі та зрозумілі цілі, що викликають довіру до її діяльності. Наприклад, групова робота з людьми з інтелектуальними вадами може бути спрямована на те, щоб усвідомити себе як особистості, знаючи їх негативні та позитивні якості та характеристики; об'єктивне розуміння сімейних стосунків, стосунків у команді; визнаючи потребу аналізувати та змінювати звички та здатність працювати та заробляти на життя [2]. Для цього грамотні клієнти ведуть щоденник, де фіксують свої дії схвалення та несхвалення, пишуть листівки – привітання родичам та друзям тощо. На групових уроках їх вчать відмовляти іншим у своїх діях, якщо їх згода може комусь завдати шкоди; вони говорять про події свого життя, обговорюють їх, діляться своїми проблемами та висловлюють співчуття іншим з приводу своїх проблем [3, с. 54].

Відповідно до цього принципу соціальні служби для людей з інтелектуальними вадами організують групові курси соціальної роботи під назвою „самообслуговування”, „приготування їжі”, „поведінка у важких ситуаціях” [4].

На підготовчому етапі важливо надати послугу, яка відповідає потребам клієнтів, відібрати учасників групової соціальної роботи, а також керівника групи. Склад групи з 5-7 людей ідеальний, оскільки дозволяє швидко консолідуватися. Чим ширший склад групи, тим більше уваги слід приділяти організаційній роботі, щоб усі члени були задіяні в груповому процесі і в ньому не було фракцій. У той же час він вирішує, чи буде група однорідною (не змусить окремих людей об'єднуватися в фракції в пошуках підтримки) або неоднорідною (гетерогенною). Хоча гетерогенна група може створити плідні умови для заохочення особистих змін, на підготовчому етапі слід подбати про те, щоб у групі не було людей, які суттєво відрізняються від більшості учасників (наприклад, один інвалід, одна жінка чоловічої статі, тощо). Це допоможе запобігти вивішуванню „тегів” і „появи прибульців серед своїх”.

Групи людей, які проживають у стаціонарних закладах, можуть бути більш поширеними. Не варто зустрічатися „раз на тиждень”, рекомендується експериментувати.

Найважливіший спосіб допомогти членам команди – це обмін інформацією про справу. Цінний життєвий досвід кожного члена групи може допомогти іншим членам групи. Соціальний працівник також надає інформацію, яка поряд з інформацією інших людей є багатим теоретичним джерелом.

Більшість зустрічей у групах зазвичай присвячені обговоренню проблем, почуттів та переживань членів групи та відповіді на хвилюючі питання. Щоб зробити таку дискусію конструктивною та різноманітною, можна використовувати певні методи та прийоми.

Отже, групова робота є одним із найуспішніших винаходів, створених для вирішення проблем втрати індивідуальності, відчуженості, що є характерним для багатьох людей, які живуть в умовах сучасного суспільства. Групова робота сприяє більшій незалежності особистості, більшій розкнутості. На свідомість і поведінку людей впливає багато взаємопов'язаних факторів, тому методи соціальної роботи слід застосовувати у комплексі. Тим більше що вони органічно пов'язані й ефективні лише за одночасного застосування, а не ізольовано. Це підтверджує необхідність комплексного підходу як принципу використання спеціальних методів та технологій соціальної роботи.

Список використаних джерел:

1. Пінчук І. Програма соціально-економічного розвитку та комплексного удосконалення психіатричної допомоги населенню Донецької об-ласті на 2004 рік (проект). *Соціальна політика і соціальна робота*. 2004. №1.
2. Семигіна Т. Інформаційне забезпечення діяльності соціальних служб та організацій. *Соціальна робота в Україні: перші кроки* / за ред. В. І. Полтавця. Київ : КМ Академія, 2000.
3. Жовніренко П. Діяльність громадських організацій: корисні поради. *Соціальна політика і соціальна робота*. 1999. № 3, 4.
4. Пейн М. Сообщество как основа социальной политики и социального действия. *Взаимосвязь социальной работы и социальной политики*. Москва : Аспект Пресс, 1997.

ПРОФІЛАКТИКА АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Пшенична Тетяна Володимирівна

студентка IV курсу спеціальності „Соціальна робота”

ДЗ „Луганський національний університет імені Т. Шевченка”

Науковий керівник: к.пед.н. Івченко Т. В.

Діти є майбутнім держави, її інтелектуальним потенціалом, основою економічного, політичного та суспільного життя. Проблема адиктивної поведінки є сьогодні надзвичайно актуальною, особливе занепокоєння викликає її поширення серед дітей через незворотну шкоду на організм неповнолітніх тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотиків, токсикологічних речовин. Міжнародний проєкт „Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин” (ESPAD) провів дослідження в 2019 р. Так, згідно з даними дослідження 64,3% опитаних заявили, що їм легко або дуже легко дістати вино, пиво, шапманське. 60,7% опитаних підлітків висловилися таким чином щодо слабоалкогольних напоїв.

Серед причини, з яких підлітки вживали алкоголь, 36% хлопців та 42% дівчат назвали „покращення настрою”. 23% хлопців і 30% дівчат за допомогою алкоголю намагаються впоратися з внутрішніми проблемами. 17% опитаних відповіли, що вживають алкоголь задля “отримання кайфу”, а 12,5% – для схвалення іншими. За даними дослідження досвід куріння мають 54,7% хлопців і 46,4% дівчат.

Термін „адиктивна поведінка” в наукову літературу ввів Ц. Короленко, теорію адикції досліджували Д. Семенов, В. Качалов, О. Кондратьєв, С. Кулаков, Б. Левін; питання профілактичної роботи з підлітками розглядали О. Личко, В. Бітінський, В. Оржеховська,

Н. Максимова, О. Пилипенко, І. Фіцула, В. Лютий, О. Кирилова, А. Макеєва та ще багато ін. [4].

Адиктивна поведінка – це одна з форм так званого руйнівного (деструктивного) поведінки, при якому людина ніби прагне втекти від навколишньої дійсності, фіксуючи свою увагу на конкретних видах діяльності і предметах або змінюючи власне психоемоційний стан шляхом вживання різних речовин. По суті, вдаючись до адиктивної поведінки, люди прагнуть створити для себе ілюзію якоїсь безпеки, прийти до життєвого рівноваги [3, с. 18].

Поняття адиктивної поведінки включає в себе безліч причин або передумов виникнення: соціальні причини. Умови, які сприятимуть розвитку адиктивної особистості:

- неувага батьків,
- сімейні конфлікти, гучні скандали;
- зневага до проблем, почуттів дитини;
- батьки „заливають” проблеми алкоголем, вживанням наркотиків

[2].

Психологами окремо виділяються причини, пов'язані з особистісними особливостями розвитку аддикта (часто це проявляється в підлітковому віці):

- емоційна убогість;
- бажання виділитися серед однолітків;
- низький рівень адаптивності до складних умов;
- особистісна незрілість;
- беззахисність;
- прагнення до гострих, хвилюючих відчуттів [2].

Соціальна профілактика – діяльність, що ґрунтується на виявленні та виправленні негативних інформаційних, педагогічних, соціально-педагогічних, психологічних, організаційних факторів, що зумовлюють відхилення у психологічному та соціальному розвитку дітей та молоді, в їхній поведінці, стані здоров'я, а також в організації життєдіяльності та дозвілля [5]. Сьогодні профілактика адиктивної поведінки виходить на загальнодержавний рівень. Як свідчать нормативні документи профілактика адикцій передбачає консолідацію зусиль усіх установ, які дотичні до зазначеної діяльності. Однак, держава визначає провідну роль системи освіти, у цілому, та загальноосвітніх закладів, зокрема, в організації цілеспрямованої та системної профілактичної діяльності щодо адиктивної поведінки учнів [1].

Виділяють первинну вторинну і третинну профілактику

До форм і методів первинної профілактики адиктивної поведінки відносять: інструктаж та консультування, лекції та практикум для учителів з методики антинаркогенного виховання, розробка і проведення в ході навчального процесу занять з предметів, які торкаються сутності та впливу психоактивних речовин, лекції для батьків щодо видів психоактивних речовин, їх сутності та причин вживання, практикум для учителів щодо особливостей освіти і виховання учнів з акцентуаціями характеру, повідомлення психолога для батьків про особливості вікової психології періоду раннього юнацтва, психологічні тренінги спілкування, формування впевненості в собі та вміння виходу зі стресових ситуацій, а також масові розважальні заходи як умова змістовного проведення дозвілля [7, с. 31].

До форм і методів вторинної профілактики відносять: відвідування наркодиспансеру та бесіди старшокласників з наркоманами, що знаходяться на лікуванні; бесіди із запрошеними на виховні години працівниками кримінальної служби міліції у справах неповнолітніх, відділу з незаконного обігу наркотичних речовин, працівниками ЦСССДМ, працівниками медико-соціального реабілітаційного центру, лікарями-валеологами; це конкурси плакатів та стіннівок; соціально-психологічні тренінги з профілактики адиктивної поведінки старшокласників [6].

До форм і методів третинної профілактики слід віднести: психологічний практикум для батьків щодо „техніки безпеки” тютюнопаління та вживання алкоголю в сім’ї, а також індивідуальну роботу психолога та соціального педагога із учнями групи ризику: бесіди, консультації, навчання методам релаксації [8, с. 105].

Отже стрімке зростання кількості підлітків з адиктивною поведінкою і висока соціальна значущість проблеми характеризує вивчення даного питання, як одного з центральних у сучасній науковій літературі. Наявність надзвичайно високої концентрації агресії у суспільстві і відсутність однозначної і адекватного наукового визначення цього складного феномена роблять проблему дослідження адиктивної поведінки однією з найбільш актуальних проблем сучасного світу, важливою теоретичною і практичною задачею. Досить тривожним є факт, що з року в рік збільшується число неповнолітніх з різними видами залежностей [9]. А профілактична робота в освітніх закладах нажалі здійснюється не систематично і носить епізодичний характер. Тому соціальний працівник у школах повинен докладати максимум зусиль, щоб дослідити і попередити адиктивну поведінку в підлітків. Тому сьогодні особливу увагу потрібно звернути на відбудову чіткої

навчально-виховної системи, яка б забезпечувала створення і збагачення традицій освіти, різнобічну соціально значущу діяльність, організацію змістовного проведення дозвілля, індивідуальний підхід до роботи із підлітками, ранню профілактичну роботу щодо попередження негативних явищ серед них [10]. Профілактика адиктивної поведінки полягає у діагностиці (виявлення дітей і підлітків, у яких схильність до адиктивному розладу), донесенні інформації (консультації, уроки, лекції щодо шкідливих звичок, їх наслідків, методів протидії), корекції порушення (психолог працює з пацієнтом, виправляє його негативні погляди щодо своєї особистості і формує навички справлятися з важкими ситуаціями в житті).

Список використаних джерел:

1. Профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі. *Соціальна педагогіка* : підруч. / за ред. А. Й. Капської. Київ, 2009. С. 357-360.
2. Профілактика адиктивного поведіння : учебное пособие / Белов В., Григорьев Г., Кулганов В., Парфенов Ю. 2-е изд., испр. и доп. 2016. 428 с.
3. Барамзіна М. Адиктивна поведінка як соціально-психологічний феномен. *Здоров'я та фіз. культура*. 2010. № 30. С. 18–20.
4. Соціальна робота з дітьми та молоддю : проблеми, пошуки, перспективи / за заг. редакцією Пінчук І. М., Толстоухової С. В. Київ : УДЦССМ, 2000. Випуск 1. 276 с.
5. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посіб. Київ : ВПЦ „Київський ун-т”, 2002.
6. Гоголева А. В. Адиктивное поведение и его профилактика : учеб.-метод. пособие. Москва : Моск. психол.- соц. ин-т; Воронеж : МОДЭК, 2003. 240 с.
7. Зарубежный опыт первичной профилактики злоупотребления психоактивными веществами среди несовершеннолетних : учеб.-метод. пособие / под ред. Л. М. Шипицыной. Москва : Моск. гор. фонд поддержки школьного книгоиздания, 2004. 101 с.
8. Завадська Л.А. Профілактика адиктивної поведінки. *Соціальна педагогіка* : навч.-метод. посіб. / за ред. Л. К. Грицюк, В. С. Петровича. Луцьк, 1999. С.105–111.
9. Золотова Г. Д. Нові підходи до профілактики адиктивної поведінки. *Соціальна педагогіка : теорія та практика*. 2004. № 1. С. 74–79.
10. Виходцева О., Виходцева Т. Психолого-педагогічна допомога підліткам із адиктивною поведінкою. *Психолог. Шкільний світ*. 2007. № 37. С. 57–61.

ВИДИ ПРОФЕСІЙНОГО РИЗИКУ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Русанов Владислав Михайлович

студентка III курсу спеціальності „Соціальна робота”

ДЗ „Луганський національний університет імені Т. Шевченка”

Науковий керівник: к. пед. н., доцент Маркова Н. В.

Соціальна робота – найбільш людиноцентрована професія. „Праця соціального працівника відноситься до групи професій з підвищеною моральною відповідальністю за здоров’я і життя окремих людей, груп населення та суспільства в цілому”. Ця діяльність вимагає від фахівця не тільки ґрунтовних знань у галузі методів і технологій соціальної роботи, діагностики соціальних потреб, організації й управління соціальними організаціями, але й навичок ефективної комунікації, координації дій, влучної поради. Це обумовлює доволі значний перелік вимог до особистості соціального працівника, що базуються на принципах гуманізму та милосердя: емпатія, чуйність, здатність слухати й співпереживати, захищати, мотивувати, допомагати тощо. Тож для клієнта соціальний працівник має бути одночасно другом, порадиником, фахівцем, офіційною особою. Це особливий тип стосунків, де межа між особистісним і офіційним дуже гнучка. Визначена специфіка такої діяльності обумовлює ряд професійних ризиків для фахівців.

Ризик професійної деформації соціального працівника

Під впливом особливостей професії відбувається зміна певних якостей та елементів структури особистості. Професійна поведінка виходить за межі робочого часу. Для багатьох представників групи професій „людина–людина” такі зміни є природними, адже постійне інтенсивне спілкування із представниками певних соціальних груп вимагає відповідних емоцій і реакцій та закріплює окремі стандарти сприйняття, формує поведінкові стереотипи. Тож для вчителя, який продовжує вчити поза школою, поліцейського, який підозрює всіх за межами дільниці, соціального працівника, котрий надає поради та намагається допомогти навіть тим, хто здатний самостійно вирішити проблему, така поведінка є в певному сенсі нормою. Втім, із позиції соціального оточення, такі дії не завжди викликають схвальні реакції, а в окремих випадках можуть спровокувати конфлікти чи навіть загострення стосунків.

Другим професійним ризиком для особи фахівця є виникнення „синдрому емоційного вигорання”. Це доволі серйозна проблема, яка має вкрай негативні наслідки як для психофізіологічного стану здоров’я

спеціаліста, так і для організації в аспекті зниження продуктивності праці та якості виконання професійних завдань.

Основними ознаками синдрому емоційного вигорання є:

- 1) відчуття емоційного виснаження;
- 2) наявність негативних почуттів по відношенню до клієнтів;
- 3) негативна самооцінка

Безперечно, такі особистісні прояви синдрому погрожують порушенням стабільного функціонування організації та впливають на якість наданих послуг.

Ще одним професійним ризиком можна вважати ризик „**професійної втоми**” соціального працівника. Найбільш загальним є визначення втоми як тимчасового зниження працездатності внаслідок інтенсивної або тривалої роботи, яке виявляється в зниженні кількісних і якісних показників роботи і погіршенні координації робочих функцій. Цей стан виявляється у формалізації функцій, перенесенні відповідальності на інші структури чи осіб, безініціативності, бюрократизації тощо. Велика кількість клієнтів, складність і водночас унікальність їх проблем вимагають від соціального працівника постійної максимальної уваги, організованості, оперативності реагування. Робота за умови таких високих вимог, без належного механізму компенсації затрат, неодмінно призведе до виникнення відчуття втоми і спровокує розвиток синдрому емоційного вигорання.

Зважаючи на перелічені професійні ризики в соціальній роботі хотів би зазначити, що фахівці некомерційних організацій соціального спрямування, які здійснюють соціальну роботу, мають бути підготовленими до значних емоційних навантажень, вміти контролювати свій психологічний стан та не допускати хибних оцінок власних можливостей та ступеню складності завдань, що постають перед ними.

Список використаних джерел:

1. Бутиліна О. В. Профілактика професійної деформації соціального працівника як соціальна технологія. 2018. С. 101–104.
2. Бутиліна О. В., Кудринська А. І. Організаційні патології та кадрові ризики: діалектика взаємозв'язку. *Габітус*. 2018. № 7. С. 45–48.
3. Финоченко Т. А. Профессиональный риск на основе специальной оценки условий труда. 2017. № 3.
4. Фирсов М. В. Теория социальной работы. 2001. 432 с.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ОСОБАМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В СИСТЕМІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Старцун Дмитро Миколайович

магістрант 1 курсу спеціальності „Соціальна робота”
Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”
Науковий керівник: к. соціол. н. Ковтун О. С.

Актуальність переосмислення існуючої системи соціальних послуг для людей похилого віку впливає із все більш зростаючої ролі цієї вікової групи в сучасному українському суспільстві. Демографічна криза та швидке старіння населення є додатковими ризиками для економіки країни та системи надання соціальних послуг. Тому, сьогодні все частіше цю вікову групу розглядають в контексті, наприклад, трудових резервів. Насправді, у сьогоднішніх умовах перед суспільством постає необхідність підтримки та розвитку суспільного потенціалу старшої вікової групи. Але першочерговою задачею є забезпечення сприятливих умов для підтримки здоров'я, соціальних та професійних компетенцій людей похилого віку. І, звичайно, метою системи надання соціальних послуг є підтримка людей в період старіння, їх гідності, свободи, соціальної активності, фізичного та психічного здоров'я.

Таким чином, для розуміння шляхів вдосконалення системи надання соціальних послуг людям похилого віку необхідно розглянути місце соціальної роботи з особами похилого віку в цій системі. В Україні особами похилого віку вважаються „особи, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”, а також особи, яким до досягнення зазначеного пенсійного віку залишилося не більш як півтора року” [2].

Особи похилого віку через природне зниження соціальної та трудової активності, зменшення доходів потрапляють у зону соціальних ризиків, тому часто поряд із поняттям *особа похилого віку* використовуються такі як *складні життєві обставини, вразливі верстви населення, малозабезпечені особи*. Саме тому, соціальна робота з людьми похилого віку є складовою системи соціального забезпечення в Україні загалом.

Основні компоненти системи соціального захисту в Україні визначаються Законом України „Про соціальні послуги” [3]. Так, основними напрямками державної політики у сфері надання соціальних послуг в Україні є наступні: 1) визначення правових засад профілактики потрапляння осіб/сімей у складні життєві обставини, подолання або мінімізації негативних наслідків таких обставин; 2) управління системою

надання соціальних послуг; 3) створення умов для формування та розвитку ринку соціальних послуг; 4) розроблення та виконання державних та місцевих цільових програм; 5) визначення переліку та організація надання соціальних послуг; 6) здійснення науково-методичного, інформаційного, кадрового забезпечення системи надання соціальних послуг; 7) забезпечення дотримання державних стандартів соціальних послуг.

Базовими характеристиками системи надання соціальних послуг є наступні: 1) профілактичний характер; 2) відповідність соціальних послуг потребам осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах; 3) безперервність, послідовність надання соціальних послуг та їх різноманітність, що забезпечуються шляхом взаємодії суб'єктів системи надання соціальних послуг; 4) забезпечення державних гарантій у сфері надання соціальних послуг та демонополізації на ринку соціальних послуг; 5) рівність прав, обов'язків та відповідальності надавачів соціальних послуг державного та недержавного секторів).

Важливим аспектом соціальної роботи з людьми похилого віку є визначення суб'єктів надання соціальних послуг. Сьогодні вони належать до державного / комунального та не державного секторів (суб'єктів громадянського суспільства). Такими надавачами соціальних послуг є, зокрема: територіальні центри соціального обслуговування населення, геріатричні заклади, організації громадянського суспільства, зареєстровані в Україні або закордонні (міжнародні): благодійні фонди, громадські організації. До суб'єктів громадянського суспільства належать організації для яких опіка над людьми похилого віку є як основним видом діяльності, так і не основним. Наприклад, німецький фонд EVZ [4] опікується жертвами нацизму та комуністичних режимів, тому цільовою групою виступають люди похилого віку.

Закон класифікує соціальні послуги за такими критеріями:

I. Залежно від строку надання: 1) екстрено (кризово) – невідкладно (протягом доби) у зв'язку з обставинами, що загрожують життю та/або здоров'ю отримувача соціальних послуг; 2) постійно – не менше 1 разу на місяць протягом більше 1 року; 3) тимчасово – не менше 1 разу на місяць протягом до 1 року; 4) одноразово.

II. За типом послуги: 1) прості соціальні послуги, що не передбачають надання постійної або систематичної комплексної допомоги (*інформування, консультування, посередництво, надання притулку, представництво інтересів тощо*); 2) комплексні соціальні послуги, що передбачають узгоджені дії фахівців з надання постійної або

систематичної комплексної допомоги (догляд, виховання, спільне проживання, соціальний супровід, кризове втручання, підтримане проживання, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція тощо); 3) комплексні спеціалізовані соціальні послуги, що надаються певній категорії отримувачів соціальних послуг (особам, які постраждали від торгівлі людьми, біженцям, особам із психічними розладами та іншим); 4) допоміжні соціальні послуги, що надаються у вигляді натуральної допомоги (продукти харчування, предмети і засоби особистої гігієни, санітарно-гігієнічні засоби для прибирання, засоби догляду, одяг, взуття та інші предмети першої необхідності, організація харчування, забезпечення паливом тощо) та технічних послуг (транспортні послуги, переклад жестовою мовою).

III. Залежно від місця надання: 1) за місцем проживання/перебування отримувача соціальних послуг (вдома); 2) у приміщенні надавача соціальних послуг; 3) стаціонарно – в умовах цілодобового перебування (проживання) отримувача соціальної послуги із забезпеченням харчуванням та умовами для проживання; 4) напівстаціонарно – протягом визначеного часу доби з умовами для нічного або денного перебування; 5) за місцем перебування отримувача соціальних послуг поза межами місця проживання та приміщення надавача соціальних послуг, у тому числі на вулиці.

IV. За спрямуванням соціальні послуги поділяються на: 1) соціальну профілактику – запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потраплянню особи/сім'ї в такі обставини; 2) соціальну підтримку – сприяння подоланню особою/сім'єю складних життєвих обставин; 3) соціальне обслуговування – мінімізацію для особи/сім'ї негативних наслідків складних життєвих обставин, підтримку їх життєдіяльності, соціального статусу та включення у громаду.

V. Базові соціальні послуги (догляд вдома, денний догляд; підтримане проживання; соціальна адаптація; соціальна інтеграція та реінтеграція; надання притулку; екстрене (кризове) втручання; консультування; соціальний супровід; представництво інтересів; посередництво (медіація); соціальна профілактика; натуральна допомога; фізичний супровід осіб з інвалідністю, переклад жестовою мовою; догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних; супровід під час інклюзивного навчання; інформування) та соціальні послуги надані понад та обсяги встановлені

І хоча соціальна робота з людьми похилого віку є складовою системи надання соціальних послуг, все ж варто окремо висвітлити такий її аспект як *ведення випадку*, що універсальним способом організації

надання соціальних послуг особам похилого віку. Ведення випадку – досвід запровадження в інших країнах (загально вживані поняття та терміни соціальної сфери США та Великобританії) [1]. Етапи ведення випадку відповідно до Закону України „Про соціальні послуги”: 1) аналіз заяви/звернення про надання соціальних послуг, повідомлення про осіб/сім’ї, які перебувають у складних життєвих обставинах або в ситуаціях, що загрожують життю чи здоров’ю особи; 2) оцінювання потреб особи/сім’ї у соціальних послугах; 4) прийняття рішення про надання соціальних послуг з урахуванням індивідуальних потреб особи/сім’ї; 5) розроблення індивідуального плану надання соціальних послуг; 6) укладення договору про надання соціальних послуг; 7) виконання договору про надання соціальних послуг та індивідуального плану надання соціальних послуг; 8) здійснення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості.

Основні моделі організації надання соціальних послуг особам похилого віку впливають із моделей системи охорони здоров’я, основними з яких є [1]: 1) континентальна (бісмарківська); 2) англосаксонська (модель Беверіджа – аналог радянської *моделі Семашко*); 4) скандинавська; 5) південно-європейська.

Отже, соціальна робота з людьми похилого віку є органічною складовою системи надання соціальних послуг в Україні. Все ж, вона набуває своєї специфіки виходячи із фізичних, соціальних, культурних особливостей людей похилого віку. В залежності від кожного конкретного випадку ці особливості полягають у виборі тих соціальних послуг, що, в яких має потребу клієнт, технології соціальної роботи тощо. Але головним на сьогодні завданням для соціальної роботи з людьми похилого віку є створення умов для продуктивної, соціально-активної старості, підвищенні потенціалу людей похилого віку та забезпечення умов для максимальної підтримки гідності, дієздатності, свободи людини похилого віку, відсутності фізичних та психічних страждань. В сучасних умовах необхідно розглядати літніх людей в тому числі з точки зору їх соціального та трудового потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Денисенко Т. М. Становлення та розвиток системи соціального захисту населення в Україні. *Ефективність державного управління*. 2012. Вип. 33. С. 96–103. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2012_33_12. (дата звернення : 10.03.2021)

2. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні : Закон України. *Законодавство України* : веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text> (Дата звернення: 10.03.2021)

3. Про соціальні послуги : Закон України. *Законодавство України* : веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення : 10.03.2021)

4. EVZ Stiftung : веб-сайт. URL : <https://www.stiftung-evz.de/rus/nachalo.html> (дата звернення : 10.08.2021)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ОБДАРОВАНІСТЮ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Шамрій Ліана Андріївна

магістрантка 1 курсу спеціальності „Соціальна робота”
Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”
Науковий керівник: к. пед. н. Островська Н. О.

В освітньому просторі України досить актуальним є питання підтримки обдарованої молоді, організації науково-дослідницької, пошукової роботи.

У сучасній педагогічній теорії та практиці відбувається інтенсивний процес розробки системи виховання та навчання обдарованих дітей. Про це свідчать численні наукові, методичні публікації, науково-практичні конференції.

Створення в регіонах спеціалізованих установ для обдарованих дітей не завжди може бути економічно обґрунтованим, що пов'язано як з відносно невеликим контингентом цієї категорії учнів, так і з труднощами в матеріально-технічному, науковому і кадровому забезпеченні. Саме тому реалізація потреб дитини в отриманні додаткових знань та нової інформації, що є характерним для категорії обдарованих дітей, саме в загальноосвітній школі має велике значення.

Для загальноосвітньої школи соціально-педагогічна робота з дітьми різних типів обдарованості є характерною, але, на наш погляд, основу діяльності педагогічного колективу складає саме робота щодо виявлення інтелектуально обдарованих дітей та створення ефективних умов їх розвитку, сприяння самореалізації та успішній соціальній адаптації та соціалізації даної категорії дітей.

З метою повного розуміння сутності, змісту та особливостей соціально-педагогічної роботи з дітьми із інтелектуальною обдарованістю у загальноосвітній школі важливо звернутися до визначення основних дефініцій досліджуваної проблеми, а саме дати відповідь на питання „що ми розуміємо під поняттями: „інтелект”, „інтелектуальна обдарованість”,

„інтелектуально-обдарована дитина”, „соціально-педагогічна діяльність”?

Розкриваючи означену вище дефінітивну модель, слід зазначити, що **інтелект** – це розумова здатність, що впливає на виконання будь-якої діяльності, що виявляється в якості, швидкості і точності рішення розумових завдань, в темпі і успішності навчання, продуктивності професійної діяльності та рівня соціальної адаптованості [3].

Інтелектуальна обдарованість – це, складне психічне явище кристалізації соціального досвіду, яке забезпечує можливість творчої інтелектуальної діяльності, пов'язаної із створенням суб'єктивно і об'єктивно нових ідей, використанням нестандартних підходів в розробці проблем, чутливістю до ключових, найбільш перспективних ліній пошуку рішень у тій чи іншій предметній області, відкритістю будь-яким інноваціям [1].

Інтелектуально обдарована дитина – дитина, що відрізняється гостротою мислення, спостережливістю і винятковою пам'яттю, що виявляє виражену і різнобічну допитливість, часто і на тривалий час занурюється в те чи інше заняття, та виділяється вмінням добре викладати свої думки [3].

Соціально-педагогічна діяльність – педагогічна діяльність, спрямована на соціальний захист дитини (підлітка) і надання йому допомоги в організації себе, свого психологічного стану, на встановлення нормальних стосунків у сім'ї, школі, в суспільстві; на організацію його навчання, реабілітацію та адаптацію.

Таким чином, розкривши основні дефініції досліджуваної проблеми та узагальнюючи вище означене ми можемо сказати, що **соціально-педагогічна робота з інтелектуально обдарованими дітьми** – це система дій та заходів педагогічного колективу школи, яка спрямована на виявлення інтелектуальної обдарованості у дітей та створення сприятливих соціально-педагогічних умов оптимальному розвитку та самореалізації дитини, її успішній соціальній адаптації та соціалізації, надання допомоги дітям у встановленні позитивних відносин із сім'єю, школою та суспільством.

Для побудови результативної соціально-педагогічної роботи з інтелектуально обдарованими дітьми потрібно ретельно розглянути основний зміст практичної роботи з даною категорією дітей. А саме:

- 1) визначити мету соціально-педагогічної роботи з дітьми із інтелектуальною обдарованістю у загальноосвітній школі;
- 2) розглянути основні підходи до побудови освітнього процесу обдарованих дітей;
- 3) проаналізувати основні стратегії навчання дітей з високим

розумовим потенціалом;

Розкриваючи змістовну складову соціально-педагогічної роботи з дітьми із інтелектуальною обдарованістю у загальноосвітній школі слід зазначити, що її основною *метою* є створення умов для розвитку учнів, обдарованих у розумовому відношенні, підвищення якості їх навчання, розширення можливостей розвитку індивідуальних здібностей, поліпшення умов соціальної адаптації учнів.

Досягнення цієї мети є можливим лише за умови знання та врахування певних наукових підходів до побудови освітнього процесу обдарованих дітей, а саме:

1. Індивідуально-особистісного, який базується на тому, що необхідно враховувати не лише індивідуальність учня, а й усю систему стосунків особистості з оточенням; оцінювати вплив цих стосунків на психіку дитини та її індивідуальні можливості.

Обов'язкові елементи цього підходу:

– вивчення досягнутого рівня розвитку особистості;

– індивідуалізація процесу навчання, яка б відштовхувалася від досягнутого рівня і зберігалася протягом усього процесу навчання.

Провідною формою розвитку здібностей є розвивальні завдання, які за змістом мають бути оптимальним навантаженням для дитини і формувати в неї раціональні вміння розумової праці [2].

2. Дидактичного – найхарактернішим проявом обдарованості є ті здібності, які вже притаманні певній особистості, нібито раз і назавжди сформовані. Завдання ж учителя – створити таку навчальну ситуацію, яка б максимально навантажувала провідну здібність конкретної дитини. Бажано щоб ці діти навчалися за спеціальними навчальними індивідуальними програмами або в спеціальних навчальних закладах. Необхідно зауважити, що в дидактичному підході до навчання обдарованих дітей, як правило, недостатньо використовуються психологічні знання, що веде до виникнення труднощів у фізіологічному та психологічному станах учнів [1].

3. Дидактико-психологічного – пріоритет залишається за дидактикою. Наочним зразком цього підходу є введення в освітній процес психологічної служби, яка має компенсувати труднощі, що виникають у вчителя та учня під час реалізації даної навчальної програми [2].

4. Психодидактичного підходу, який має психологічний пріоритет у побудові освітянських технологій. В останнє десятиріччя це знайшло відображення в теорії та практиці розвивального навчання, за якого знання, вміння та навички з мети освітнього процесу перетворюють на засіб пізнавального та особистісного розвитку [4].

Таким чином, означені вище підходи до побудови освітнього процесу обдарованих дітей, дають змогу зрозуміти за якими шляхами необхідно розробляти технологію навчання і які наслідки у психосоціальному та інтелектуальному плані вони будуть мати у дитини.

Список використаних джерел:

- 1.Балацінова А. Д. специфіка педагогічної підтримки обдарованих дітей. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2009_2/files/ped_02_09_Balatsinova.pdf
2. Дяченко Я. В., Романюк І. М. Особливості соціально-педагогічної роботи обдарованими дітьми. *Вісник Національного університету оборони України*. №6 (43). 2014. С. 46–50.
3. Міщик Л., Сапсаєнко Л. Соціально-педагогічні умови роботи соціального педагога з обдарованими дітьми в загальноосвітніх навчальних закладах. URL : https://ird.npu.edu.ua/files/michuk_sapsaenko.pdf
- 4.Сергеева Т. Ф., Пронина Н. А., Сечкарева Е. В. Система работы с одаренными детьми : теория и практика. Ростов н/Д : Феникс, 2011. 284 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ПІДЛІТКІВ, СХИЛЬНИХ ДО АГРЕСІЇ

Яцишин Олександр Володимирович

магістрант I курсу спеціальності „Соціальна робота”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. пед. н. Островська Н. О.

Сучасний підліток живе у світі, складному за своїм змістом і тенденціями соціалізації. Це пов'язано, по-перше, з темпом і ритмом техніко-технологічних перетворень, що пред'являють до підростаючого покоління нові вимоги. По-друге, з насиченим характером інформації, яка створює масу „шумів” та глобально впливає на підлітка, у якого ще не вироблена чітка життєва позиція. По-третє, з екологічними і економічними кризами, що вразили наше суспільство та викликають у дітей відчуття безнадійності і роздратування. При цьому у молодих людей розвивається відчуття протесту, часто неусвідомленого, і разом з тим росте їх індивідуалізація, яка при втраті загальної соціальної зацікавленості веде до егоїзму. Підлітки більше за інші вікові групи страждають від нестабільної соціальної, економічної і моральної обстановки в країні, втрачають необхідну сьогодні орієнтацію у цінностях та ідеалах – старі зруйновані, нові не створені [3].

Таким чином, для того, щоб вибудувати адекватну систему соціально-педагогічної профілактики агресії у підлітків і зрозуміти специфіку сучасного феномена дитячої агресивності необхідно провести аналіз соціально-психологічного портрета дітей, які схильні до проявів агресії.

Розкриємо кожен із виділених напрямів дослідження, розпочавши із *характерологічних властивостей та особливостей*.

Підлітковий вік охоплює період від 10-11 до 14-15 років, що відповідає середньому шкільному вікові, тобто 5-9 класам сучасної школи, а також є перехідним, головним чином у біологічному сенсі, оскільки це вік статевого дозрівання, паралельно якому досягають зрілості й інші біологічні системи організму [1].

Поєднання несприятливих біологічних, психологічних, сімейних та інших соціально-психологічних факторів спотворює весь спосіб життя підлітків. Характерним для них стає порушення емоційних відносин з оточуючими людьми. Підлітки попадають під сильний вплив підліткової групи, яка нерідко формує асоціальну шкалу життєвих цінностей. Сам спосіб життя, середовище, стиль і коло спілкування сприяють розвитку і закріпленню девіантної поведінки. Таким чином, має місце негативний мікроклімат у багатьох сім'ях який зумовлює виникнення відчуженості, грубості, неприязні у певної частини підлітків, прагнення робити все на зло, всупереч волі оточуючих, а це, у свою чергу, створює об'єктивні передумови для появи демонстративної непокори, агресивності та руйнівних дій.

Розкриваючи психофізіологічні особливості підлітків необхідно зазначити, що підлітковий вік – один з найскладніших періодів розвитку людини. Не дивлячись на відносну тривалість, він практично багато в чому визначає все подальше життя індивідуума. Саме в підлітковому віці переважно відбуваються формування характеру й інших засад особистості. Ці обставини: перехід від опікуваного дорослими дитинства до самостійності, зміна звичайного шкільного навчання на інші види соціальної діяльності, а також бурхлива гормональна перебудова організму – роблять підлітка особливо уразливим до негативних впливів середовища.

Інтенсивний розвиток самосвідомості і самокритичності призводить до того, що дитина в підлітковому віці виявляє суперечності не тільки у навколишньому світі, а і власного уявлення про себе.

На першій стадії підліткового періоду (у 10-11 років) дитина характеризується вельми критичним ставленням до себе. Близько 34% хлопчиків і 26% дівчаток (за даними Д. Фельдштейна) дають собі повністю негативні характеристики, відзначаючи переважання негативних рис і форм поведінки, у тому числі грубості, жорстокості,

агресивності. При цьому у дітей цього віку переважає фізична агресивність і найменше виражена непряма агресивність. Вербальна агресія і негативізм знаходяться на одному рівні.

Ситуативно-негативне ставлення до себе зберігається і на другій стадії підліткового віку (у 12-13 років), зумовлюючись, значною мірою, оцінками оточуючих, як дорослих, так і однолітків. У цьому віці найбільш вираженим стає негативізм, наголошується зростання фізичної і вербальної агресії, тоді як агресивність непряма, хоч і дає зрушення в порівнянні з молодшим підлітковим віком, все-таки менш виражена [2].

На третій стадії підліткового віку (у 14-15 років) спостерігається зіставлення підлітком своїх особистісних особливостей, форм поведінки з певними нормами, прийнятими в референтних групах.

При цьому на перший план у них виходить вербальна агресія, що на 20% перевищує показники 12-13 років і майже на 30% в 10-11 років. Агресивність фізична і непряма підвищуються неістотно, також як і рівень негативізму [2].

У підлітковому віці вперше виникає орієнтування на самооцінку. При неадекватній самооцінці підліток часто вступає в конфлікти з оточуючими, виявляє різні форми агресивної поведінки, втрачає гармонійність свого буття. Загальна тенденція тут полягає в наявності прямого зв'язку: чим вище рівень самооцінки, тим більше агресії і різних її складових. Агресивні підлітки частіше мають крайню, екстремальну самооцінку, або надзвичайно високу, або вкрай низьку.

На формування самооцінки у підлітковому віці великий вплив має образ фізичного „Я” підлітка, тобто уявлення про свій тілесний вигляд, порівняння і оцінювання себе з точки зору еталонів „мужності” і „жіночності”. Почуття власної непривабливості, зафіксоване у підлітка, згодом може привести до представлення про власну ущербність, породжує замкнутість, боязкість, егоцентризм, ворожість до оточуючих і навіть агресію.

Агресивна поведінка підлітків являє собою більш-менш вдалі спроби протистояти труднощам і проблемам, особливо що стосується загрози безпеки власного „Я”. Підліток поводить себе агресивно, прагнучи відновити душевну рівновагу в доступних межах, у певному середовищі і в конкретний життєвий момент. Тим самим, він намагається знайти компроміс між своїми прагненнями і об'єктивними можливостями їх реалізації, що часто призводить до незрозумілих для оточуючих форм асоціальної поведінки.

Говорячи про поведінкові особливості, необхідно зазначити, що підлітковий вік не тільки біологічна, а й соціальна категорія. Саме в цей

період відбувається посилене засвоєння соціальних цінностей, формування життєвої позиції, при цьому психологічні та особистісні процеси розвитку підлітка відбуваються не плавно, а стрибкоподібно і суперечливо. Підліток – це вже не дитина, але ще й не дорослий.

Виникнення у підлітка „почуття дорослості” виражається в прагненні до самостійності, бажанні, щоб старші поважали гідність його особистості, рахувалися з його думкою. На думку К. Левіна, підліток більше не хоче бути в суспільстві дітей і в той же час знає, що він ще не дорослий. Характерними рисами її поведінки є емоційна нестійкість і чутливість, сором'язливість і агресивність, напруженість і конфліктні відносини з оточуючими, схильність до крайніх суджень і оцінок. Агресивність в підлітковому віці можна розглядати як наслідування негативним «дорослим» зразкам поведінки [4].

Кожному віку відповідають свої специфічні потреби та способи їх задоволення, які породжують ту чи іншу поведінку. Дуже часто підліткові потреби перевищують реальні можливості їх задоволення. Виникає конфлікт між прагненням задовольнити завищені потреби і вкрай обмеженими засобами, здібностями і можливостями для їх реалізації. Такий конфлікт призводить до емоційної напруги, накопичення негативних і агресивних почуттів [1].

Психологи і педагоги виділяють кілька типів особистісної спрямованості у підлітків. Це перш за все *гуманістична* спрямованість, коли ставлення особистості до себе і до суспільства є позитивним; *егоїстична*, коли для підлітка істотно більш значущим є він сам, його ставлення до себе (безумовно, позитивне), тоді як до суспільства – негативне; *депресивна*, коли власна особистість не представляє ніякої цінності, а ставлення до суспільства умовно позитивний; суїцидальна, коли підліток зневірився в собі, вважає, що його життя не потрібна ні суспільству, ні близьким людям, ні йому самому [4].

Останні три типи особистісної спрямованості підлітків характеризують деструктивну спрямованість агресивної поведінки.

Підлітки схильні до агресії, при всій відмінності їх особових характеристик і особливостей поведінки, відрізняються деякими загальними рисами. До таких рис відноситься бідність ціннісних орієнтацій, їх примітивність, відсутність захоплень, вузькість і нестійкість інтересів. У цих дітей, як правило, низький рівень інтелектуального розвитку, підвищена залежність, наслідувальність, недорозвиненість етичних уявлень. Їм властива емоційна грубість, озлобленість, як проти однолітків, так проти оточуючих дорослих. У таких підлітків спостерігається крайня самооцінка (максимально

позитивна, або максимально негативна), підвищена тривожність, страх перед широкими соціальними контактами, егоцентризм, невміння знаходити вихід з важких ситуацій, переважання захисних механізмів над іншими механізмами, регулюючим поведінку [3].

Разом з тим серед агресивних підлітків зустрічаються і діти добре інтелектуально і соціально розвинуті. В них агресивність виступає засобом підняття престижу, демонстрація своєї самостійності, дорослості. Часто такі підлітки знаходяться по відношенню до офіційного керівництва школи в деякій опозиції, що виражається в їхній підкресленій незалежності від вчителів. Вони претендують на неформальну, але більш авторитетну владу, спираючись на свою реальну фізичну силу. Ці неформальні лідери володіють великою організуючою силою, можливо тому, що за свій успіх вони можуть використовувати привабливий для всіх підлітків принцип справедливості [2].

Компанії однолітків, що стихійно складаються, об'єднують підлітків, близькі за рівнем розвитку, інтересами. Група закріплює і навіть культивує девіантні цінності та способи поведінки, робить сильний вплив на особистісний розвиток підлітків, стаючи регулятором їх поведінки. Відчуття дистанції, що втрачається підлітками, відчуття допустимого і неприпустимого призводить до непередбачених подій. Існують особливі групи, для яких характерною є установка на негайне задоволення бажань, на пасивний захист від труднощів, прагнення перекидати відповідальність на інших. Підлітків у цих групах відрізняє зневажливе ставлення до навчання, всіляке уникання виконання домашніх обов'язків і доручень, виконувати домашнє завдання, а то і відвідувати заняття. Такі підлітки постають перед фактом великої кількості „зайвого часу”. Час, що беззмислово проводиться штовхає підлітків на пошук нових „гострих відчуттів”. Алкоголізація і наркотизація найтіснішим чином вплітаються в структуру девіантного способу життя підлітків. Часто підлітки розпиванням спиртного, якби відзначають свої „заслуги”: вдалі пригоди, хуліганські вчинки, бійки, дрібні крадіжки. Встановлено, що серед підлітків, осуджених за агресивні злочини, 90% зробили злочини в нетверезому стані. Пояснюючи свої погані вчинки, підлітки мають неправильне уявлення про моральність, справедливість, сміливість, хоробрість [3].

Таким чином, агресивна поведінка підлітків нерідко пов'язана з алкоголізмом. Оскільки підлітки вживають алкоголь, як правило, в групі, то підігріте алкоголем прагнення „не відставати від інших” і „спрага подвигу” часто призводять до демонстративних асоціальних вчинків. Особливо підсилює подібні дії наявність в компанії підлітків жіночої

статі. Нерідко вони ж є і організаторами протиправних дій. Причому, в порівнянні з підлітками чоловічої статі, у них відзначається більш виражене „огрубіння” особистості.

Список використаних джерел:

1. Гусаров С. М. Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний, юридичний аспекти. *Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний та юридичний аспекти* : матеріали наук.-практ.конф. (Харків, 10 квіт. 2015 р.) / МВС України, Харк.нац.ун-т внутр.справ,Ф-т права та масових комунікацій, Кафедра соціології та психології; Соціологічна асоціація України. Харків : ХНУВС, 2015 С. 3–5.

2. Мойсеєва О. Є. Агресія підлітків: причини виникнення та можливості психокорекції. *Психологічні проблеми роботи з делінквентами. Юридична психологія*, №1, 2015. С. 139–148.

3. Сидорчук М.С. Напрями роботи зі старшими підлітками у центрах соціально-психологічної реабілітації. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова* : зб. наук. пр. : у 2-х ч. / гол. ред. В.П. Андрущенко. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. Вип. 21, ч. I. С. 49–55.

4. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / Н. П. Бочкор, Є. В. Дубровська, О. В. Залеська та ін. Київ : МЖПЦ „Ла Страда-Україна”, 2014. 84 с.

Секція II.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

ПРОЯВИ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Бондар Олег Васильович

магістрант 1 курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Кондратюк С. М.

Чимало філософів, соціологів та психологів прагнули з'ясувати суть, причини виникнення конфлікту та можливі шляхи його подолання чи уникнення. Зокрема присвячено роботи В. Бехтерева, П. Блонського, А. Лурії, А. Макаренка, Н. Грішиної, М. Пірена, Н. Пов'якель, Е. Уткіна та багатьох ін.

Конфлікт є неминучим і об'єктивно існуючим явищем будь-якої форми життєдіяльності, починаючи від життя тварин і сформованими феноменами психічного буття людини. Конфлікт – це протиріччя (реальні чи ілюзорні, об'єктивні чи суб'єктивні), що виникають в цілях людей при спробі їх розв'язання на фоні гострих емоційних станів та мають різну міру усвідомленості.

Конфліктна поведінка розглядається як результат внутрішніх і зовнішніх протиріч між суспільством, мікросередовищем і самою людиною. Конфлікт, що відбувся по-різному впливає на учасників. Є різний вплив на учасників конфлікту – конструктивний або деструктивний. Дослідження вчених показує, що підлітки в основному не вміють вирішувати конфлікт конструктивним шляхом.

Підлітковий вік має ряд специфічних особливостей пов'язаних з розвитком емоційно-вольової сфери особистості: виникнення рефлексії, що веде до розвитку самоаналізу, поява особливого інтересу до своїх переживань, незадоволеність зовнішнім світом, відхід у себе, поява почуття винятковості, прагнення до самоствердження, протиставлення себе оточуючим, збільшення числа конфліктів з ними.

Одним з основних чинників впливу на поведінковий стиль особистості в конфліктних ситуаціях є емоції. Емоційні стани і в повсякденному житті часто розглядаються як змінені стани, або, точніше, як специфічні або особливі стани свідомості. Людина, зробивши яку-небудь безглуздість, часто пояснює свою поведінку, кажучи: „я був у нестямі”, або „я не пам'ятав себе” [1, с. 40].

У свідомих діях людини емоції забезпечують їх енергетичний потенціал і підсилюють той напрям дії, результативність яких найбільш вірогідна. Допускаючи велику свободу свідомого вибору цілей, емоції визначають основні напрями діяльності [2, с. 71].

Підліток, прагнучи наслідувати дорослих, намагається розширити свої права та можливості, переглянути свої відносини до вимог, які пред'являють батьки, вчителі. Діти в підлітковому віці сприймають недоліки батьківського виховання як прояв байдужості та емоційного відторгнення, внаслідок чого відчують страх і непевність в собі.

Ставлення дорослих до дітей не враховує особливостей їх особистісного становлення, приводячи до конфлікту з підлітками, у яких розвивається потреба в самостійності, самореалізації, визволившись від опіки. Важливо налагоджувати відносини батькам із дітьми: стримуйте прагнення дитини провокувати сварки з іншими. Необхідно звертати увагу на недоброзичливі погляди один на одного або бурмотіння собі під ніс. Звичайно, у всіх батьків бувають моменти, коли ніколи й неможливо контролювати дітей. І тоді найчастіше вибухають „бурі”; не намагайтеся припинити сварку, обвинувативши іншу дитину в її виникненні і захищаючи свою. Намагайтеся об'єктивно розібратися в причинах її виникнення; після конфлікту обговоріть з дитиною причини його виникнення, визначте неправильні дії вашої дитини, що призвели до конфлікту. Спробуйте знайти інші можливі способи виходу з конфліктної ситуації; не обговорюйте при дитині проблеми її поведінки. Вона може утвердитися в думці про те, що конфлікти неминучі, і буде продовжувати провокувати їх.

Список використаних джерел:

1. Лебединский В. В., Никольская О. С. Эмоциональные нарушения в детском возрасте и их коррекция. Москва, 1990.
2. Психологія людини від народження до смерті. / під редакцією А. А. Реана. Санкт-Петербург : Прайм-Євроснак, 2002. 358 с.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПСИХОЛОГА- КОНСУЛЬТАНТА

Демцова Мар'яна Вікторівна

магістрантка I курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Левицька Л. В.

Професія психолога належить до класифікації професій у системі „людина – людина”. Головний зміст праці у даній професійній сфері складає вміння активно взаємодіяти з людьми, спілкуватись з ними. Професія психолога за своєю суттю зорієнтована на допомогу іншим

людям у розв'язанні їхніх найскладніших душевних та життєвих проблем. Розглянемо модель особистості фахівця-психолога, яка запропонована Н. Чепелевою та Н. Пов'якель. Дана модель включає такі складові [3, с. 72-73]: мотиваційно-цільову, когнітивну, операційно-технологічну, регулятивну, комунікативну. Комунікативна підструктура передбачає розвинену комунікативну компетентність психолога. Вона містить соціально-когнітивні і комунікативні вміння (слухати іншого, розмовляти та вмовляти, встановлювати соціальний контакт, переконувати іншого, навіювати тощо). Ця підструктура включає також специфічні якості – акторські та режисерські, організаційні, які дозволяють ефективно впроваджувати активні психотехніки і групові засоби психокорекції. Базовою особистісною якістю є професійна ідентифікація та соціальний інтелект (здатність визначати будь-які відхилення від нормального функціонування або розвитку людини чи групи);

Отже, однією із найважливіших складових професійної компетенції психолога є комунікативна компетентність. Великий внесок у вивчення комунікативної компетенції психолога зробили (О. Бодальов, В. Бочелюк, Л. Серипко та ін.) [1]. З точки зору Ю. Ємельянова комунікативна компетентність – це ситуативна адаптивність і вільне володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки [4, с. 92]. О. Сидоренко розглядає комунікативну компетентність психолога як сукупність комунікативних здібностей, умінь і знань, адекватних комунікативним завданням і достатніх для їх розв'язання [4, с. 92]. Комунікативна компетентність охоплює соціально-когнітивні та комунікативні вміння (вміння слухати, розмовляти, встановлювати соціальний контакт, переконувати іншого, навіювати тощо) [4]. Вона передбачає вміння використовувати різноманітні методи впливу на клієнта, адекватно сприймати і розуміти його, налагоджувати ефективну взаємодію. Комунікативна компетентність потребує від психолога-професіонала вміння надавати клієнтові першість у розмові, терпляче вислуховувати його, намагаючись зрозуміти його проблему і не поспішаючи висловлювати свою думку. Таким чином, діалог виступає найважливішою професійною якістю (діалогізм). Розглянемо вербальні техніки, які застосовує психолог-консультант у своїй професійній діяльності [2]:

1. **Активне – уважне і цілеспрямоване – слухання.** К. Роджерс говорив про емпатійне слухання, під яким розумів не тільки отримання інформації від клієнта та розуміння його почуттів і дій, а й безумовне їх прийняття і демонстрація клієнтові цього прийняття. Переваги активного

слухання: 1) дає впевненість у тому, що консультант розуміє, що відбувається з клієнтом на даному етапі; 2) відчуваючи зацікавленість консультанта, клієнт прагне якомога зрозуміліше дати необхідну інформацію, пояснити окремі деталі тощо. Активне слухання може бути рефлексивним і не-рефлексивним.

Рефлексивне слухання:

1. Ставляться запитання на розуміння і уточнення. Психолог застосовує три основні техніки рефлексивного слухання:

1) ехо-техніку; 2) перефразування (або парафраз); 3) резюмування.

2. Активно рефлексуються (відображаються і віддзеркалюються) зміст розповіді і почуття клієнта.

3. За такого слухання ...

Не-рефлексивне слухання:

1. Запитання ставляться лише за особливої потреби. Психолог підтримує розповідь клієнта за допомогою звукових вставок і коротких фраз: „так”, „продовжуйте”, „угу”, „м-м-м”, „і ...” тощо.

2. Психолог не відображає змісту розповіді клієнта і його почуттів – він просто слухає. 3. За такого слухання збирається основна інформація і встановлюються довірливі стосунки з клієнтом.

Розглянемо техніки рефлексивного слухання:

Ехо-техніка – повторення окремих слів чи словосполучень клієнта. Вона виконує роль запитань і спонукає клієнта продовжувати розповідь. Ця техніка досить популярна в психотерапевтичній практиці, особливо на стадії збирання інформації (і не надто популярна в психодинамічній психотерапії). Правила використання ехо-техніки: 1) повторювати ті слова клієнта, які несуть найбільше емоційне навантаження; 2) повторювати слова, які клієнт сам підкреслює і всіляко виділяє в процесі бесіди; 3) чергувати ехо-техніку з іншими техніками.

Перефразування – переказ іншими словами того, що сказав клієнт. Призначення цієї техніки – показати клієнту, що психолог уважно його слухає і розуміє його. Є два види перефразування: 1-й відображає зміст сказаного клієнтом (застосовується для спонукання клієнта продовжувати розповідь, уточнення того, наскільки консультант правильно його розуміє); 2-й відображає емоції і почуття клієнта (спонукає клієнта розповідати про його внутрішній стан, дає змогу показати йому, що він має право на всі почуття, в т.ч. гнів, лють, злість тощо, допомагає йому краще усвідомити ці почуття, побачити їх очима терапевта). Перефразування зазвичай починається словами „Як я Вас зрозумів...”, „Ви сказали, що...”, „Якщо я зрозумів Вас правильно, то...”. Правила перефразування: 1) переповідати вислови клієнта своїми

словами; 2) не інтерпретувати ці вислови і не вносити в них нових смислів; 3) чергувати перефразування з іншими техніками.

Резюмування – підбиття підсумків сесії чи її окремих частин, яке об'єднує основні думки і почуття клієнта. Для цього застосовуються такі слова і вислови: „Я отримав від Вас чимало інформації, але хочу пересвідчитися, що зрозумів Вас правильно. Якщо я припускаю неточностей чи помилок, виправте мене, будь ласка. Отже, Ви сказали, що...”; „На минулій сесії ми з Вами говорили про...”, „Нашу сесію завершено, і я хотів би підбити підсумки...”. Правила резюмування: 1) говорити лаконічно і зрозуміло; 2) включати в резюме слова і вислови клієнта; 3) не давати оцінку сказаного клієнтом; 4) уникати порад, настановлень; 5) повідомляти клієнту мету резюме.

2. Формулювання і постановка запитань. Види запитань: 1) відкриті і закриті запитання; 2) запитання змістовного (уточнюють те, про що розповідає клієнт; найбільш ефективні в спілкуванні з малоініціативними клієнтами, які довго мовчать, постійно замислюються перш, ніж дати відповідь) і емоційного (стосуються емоцій і почуттів) характеру; 3) ефективні запитання (переломні, гіпотетичні, пошукові, проблемні, які допомагають клієнтові усвідомити його проблему і сприяють її розв'язанню) та неефективні, некорисні запитання (Чому? Навіщо? – активують почуття провини, примушують захищатися, відволікають клієнта від почуттів і розуму, спрямовують на шлях некорисного аналізу). Правила постановки запитань: 1) запитання мають бути максимально чіткими і лаконічними; 2) запитання мають бути прямими і недвозначними; 3) запитання мають містити слова, фрази, вислови клієнта; 4) питома вага відкритих запитань має бути значно більшою; 5) запитань змістовного характеру ставляться під час роботи із пізнавальною сферою клієнта, а запитання емоційного характеру – при роботі з емоціями і почуттями.

3. Уміння налагоджувати – давати і приймати – зворотний зв'язок. Для того, щоб дати простий зворотний зв'язок, психолог може використовувати такі фрази: „Так, зрозуміло”; „Мені здається, я розумію, як Вам важко”; „Гадаю, що на Вашому місці я почувався б так само ... тощо”. Щоб краще зрозуміти емоційний стан клієнта, К. Рожерс пропонував „почуватися в його взутті”. Зворотний зв'язок може бути й розгорнутий, коли психолог відзначає не лише позитивні моменти спільної з клієнтом роботи, а й труднощі, з якими обом сторонам довелося зіткнутися під час консультування, та висловлює впевненість в успішному завершенні роботи. Даючи зворотний зв'язок, слід: 1) говорити тільки про поведінку клієнта, а не про його особистість;

2) бути конкретним (описувати поведінку лише в даній ситуації, не екстраполюючи її на інші ситуації життя клієнта); 3) давати зворотний зв'язок від свого імені („Я помітив”, „Я думаю”); 4) не оцінювати (не звинувачувати) клієнта; 5) давати збалансований зворотний зв'язок (як негативний, так і позитивний).

Таким чином, комунікативна компетентність є ваговою складовою у професійній компетентності психолога, яка охоплює соціально–когнітивні та комунікативні вміння (вміння слухати, розмовляти, встановлювати соціальний контакт, переконувати іншого, навіювати тощо). Також, комунікативна компетентність передбачає вміння використовувати різноманітні методи впливу на клієнта, адекватно сприймати і розуміти його, налагоджувати ефективну взаємодію.

Список використаних джерел:

- 1.Дуткевич Т. В. Практична психологія : Вступ до спеціальності : навч. посіб. Київ : центр учбової літератури, 2010. 256 с.
- 2.Кочунас Р. Основы психологического консультирования. Москва.: Академический проект. 1999. 240 с.
- 3.Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелєва та ін. : підручник. 3-тє вид., стереотип. Київ : Либідь, 2006. 356 с.
- 4.Федорчук В. М. Соціально-психологічний тренінг „Розвиток комунікативної компетентності викладача” : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Абетка. 2003. 240 с.

РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Козак Антоніна Антонівна

магістрантка 1 курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Кондратюк С. М.

Молодший шкільний вік є унікальним і своєрідним, оскільки в цей період закладається підґрунтя світосприйняття. Молодший шкільний вік виступає сенситивним періодом для розвитку морально-вольових якостей дитини, формування її емоційної чуттєвості до переживань інших людей, любові до праці та чесності, дисциплінованості.

Проблему морально-вольових якостей досліджували І. Бех, О. Березок, Л. Божович, О.Вишневецький, Р. Мей, О. Матвієнко, О. Сухомлинський, В. Франкл та ін.

Для молодших школярів провідна форма діяльності – навчання. В цьому віці відбувається засвоєння моральних норм і правил поведінки: дитина оволодіває власною поведінкою, більш точно і диференційовано розуміє норми поведінки вдома, в громадських місцях, виявляє підвищену увагу до моральної сторони вчинків, прагне дати вчинку моральну оцінку, норми поведінки перетворюються у внутрішні вимоги до себе. На думку І. Беха у молодшому шкільному віці починає формуватися основа моральної поведінки, моральних почуттів і моральних орієнтацій та переконань, які дають дитині змогу орієнтуватись й усвідомлювати свою належність до певної нації, місцевості [1, с. 47-55.]. В умовах навчання моральні та вольові якості відіграють важливе значення, адже в процесі виконання школярами домашніх завдань розвивається самостійність, відповідальність, організованість.

Значну роль у формуванні морально-вольових якостей молодших школярів відіграє сім'я. У Концепції сімейного та родинного виховання зазначено, що сім'я – це середовище, у якому дитина формує свої уявлення, приймає перші рішення щодо себе; відбувається розвиток її соціальної природи. Немає таких якостей особистості, у формуванні яких не брала б участь сім'я [2].

Соціальне виховання розпочинається із сім'ї, де саме закладаються основи позитивних емоцій, пізнавальних процесів, вольової регуляції. Як зазначав В. Сухомлинський „... сім'я – це повноводна річка, водами якої живиться держава” [3, с. 42]. Моральне почуття, сформоване на основі попереднього життєвого досвіду, допомагає школяреві зрозуміти, який вчинок добрий і який поганий. Н. Мойсеюк [4] зауважує, що сім'я виступає головним інститутом виховання. Отримані дитиною моральні знання, норми, модель поведінки вона зберігає протягом всього подальшого життя. Важливість сім'ї як інституту виховання обумовлена тим, що в ній дитина знаходиться протягом значної частини свого життя, і по тривалості своєї дії на особистість, жоден з інститутів виховання не може порівнятися з сім'єю, у ній закладаються моральні основи особистості дитини.

Важливе значення для формування рис характеру школяра відіграє гуманний педагогічний процес виховання: „...занурте дитину в створені вами образи доброти, любові, краси, щирості та відданості, справедливості, поваги, співчуття. Спрямуйте погляд дитини на свій внутрішній, духовний світ і допоможіть їй знайти та досягнути там свій шлях. Пробудіть у дитині почуття, завдяки яким проявляються та стверджуються шляхетні переживання і вчинки. Розвивайте

добримислення та прекрасномислення, добромовність, відповідальність за свої думки та за своє слово” [5].

Виховання морально-вольової сфери – важлива умова всебічного виховання особистості дитини. Перелік морально-вольових якостей досить широкий. Зокрема, вчені виділили такі морально-вольові якості людини: самостійність, ініціативність, дисциплінованість, організованість, принциповість та інші. Важливо у школі в контексті виховання учнів як особистостей, серед різноманітних форм і методів формування емоційно-вольових якостей використовувати гру, казки, прислів'я, приказки. Формування морально-вольових якостей позитивно позначається на духовному здоров'ї особистості.

Опираючись на приклади моральної поведінки, створювати умови для розширення та збагачення цього досвіду.

Таким чином, великою мірою від сім'ї залежить розвиток дитини, її поведінка, характер, особистісні якості, культурний рівень тощо. Коли молодший школяр усвідомлює шкільне середовище, в якому він знаходиться відбувається усвідомлення дитиною власних емоцій, стриманість, емоційне передбачення наслідків своїх дій.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Психологічні основи організації морального виховання школярів. *Радянська школа*. 1990. № 7. С. 47–55
2. Концепція сімейного та родинного виховання. *Нормативно-правове забезпечення освіти*. Частина 2. Харків, 2004. С. 101–103.
3. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Київ : Рад. школа, 1978. 263с.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник. Київ, 2007. 656 с.
5. Амонашвілі Ш. Бийте на сполох, якщо дитина не бешкетує. URL : <https://osvitoria.media/opinions/shalva-amonashvilibyite-na-spoloh-yakshho-dytyyna-ne-beshketuye/>

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ОСОБИСТОСТІ

Козелок Наталія Станіславівна

магістрантка І курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Кондратюк С. М.

Проблему емоційного інтелекту вивчали як зарубіжні (І. Андрєєва, Р. Барон, Г. Гарднер, Д. Люсин, Дж. Майєр, Д. Карузо, Р. Робертс, Е. Ферхнем), так і українські дослідники (Ж. Вірна, К. Брагіна, Є. Іванова Е. Носенко, Н. Коврига, І. Опанасюк). Умови

сучасного життя потребують високого рівня розвитку емоційного інтелекту. Емоційний інтелект виступає однією з головних складових у досягненні особистості успіху в особистому житті, навчальній та професійній діяльності. Емоційний інтелект визначають як здатність до упізнання, розуміння емоцій і управління ними. Американський дослідник Д. Гоулман довів, що EQ (коефіцієнт емоційності) набагато більше впливає на потенціал життєвого успіху особистості (80%), ніж загальний інтелект, вимірюваний тестом IQ (20%), врахування емоційного інтелекту важливіше ніж інтелекту. Д. Люсин [1] розглядає емоційний інтелект як конструкт, що має подвійну структуру: з одного боку він пов'язаний з когнітивними здібностями, а з іншого – з особистісними характеристиками.

Емоційний інтелект розкритий в таких наукових теоріях: теорія емоційно-інтелектуальних здібностей Дж. Мейера, П. Селовея, Д. Карузо; теорія емоційної компетентності Д. Гоулмена; некогнітивна теорія емоційного інтелекту Р. Бар-Она; двокомпонентна теорія емоційного інтелекту Д. Люсіна; рівнева модель емоційного інтелекту Е. Носенко. Емоційний інтелект, у широкому трактуванні, визначається як здатність людини диференціювати позитивні та негативні почуття, а також вміння змінити свій емоційний стан із гіршого на кращий.

Процес розвитку емоційного інтелекту має свої особливості у кожному віковий період життя та удосконалюються упродовж всього шкільного навчання. У наукових дослідженнях зроблена спроба розмежувати біологічні та соціальні підстави розвитку емоційного інтелекту. Так, І. Андрєєва в якості біологічних передумов називає: спадкові задатки емоційної здібності як ступеня успішності адаптації емоційного відгуку на стимул до обставин, правопівкульний тип мислення, екстраверсію. В якості соціальних: емоційну сферу, тобто інтерес до внутрішнього світу людини (у тому числі і до свого власного), схильність до психологічного аналізу поведінки, цінності, що приписуються емоційним переживанням. В якості факторів, що визначають розвиток емоційного інтелекту називаються особливості емоційності, когнітивні здібності, уявлення про емоції [2].

Важливо опанувати такими особистісними рисами як самоконтроль, наполегливість, самомотивування на діяльність, розуміння власних емоцій і емоцій інших людей, вдосконалюватися у вмінні усвідомлювати й управляти власними емоціями; ставити себе на місце іншого; розуміти і приймати почуття і переживання кожної особистості; асертивно взаємодіяти; надавати і приймати зворотну інформацію, рішуче й культурно протидіяти деструктивній поведінці в групі.

В. Зарицька [3, с. 20] здійснила аналіз наукових теорій емоційного інтелекту та зробила такі висновки: Емоційний інтелект – це принципово нове поняття, яке можна визначати як розумну поведінку в емоційній галузі. Новизна поняття, в першу чергу, закладена в самій назві, зокрема, у поєднанні слів „емоційний” та „інтелект”, оскільки раціональна й емоційна сфери діяльності традиційно розділялись. Разом з тим «емоційний інтелект» поєднує в собі можливість зануритися у власні емоції, щоб відчуті їх та усвідомити необхідність їх раціонального аналізу для прийняття рішень. Емоції несуть в собі величезний пласт інформації, використовуючи яку, людина може діяти більш ефективно. Згідно з описаними вище підходами до розуміння емоцій (особливого типу знання) та інтелекту (сукупності взаємопов’язаних між собою розумових здібностей), поняття „емоційний інтелект” визначається як: здатність розуміти ставлення, репрезентовані в емоціях, і керувати емоціями на основі інтелектуального аналізу і синтезу; здатність ефективно контролювати емоції і використовувати їх для покращення мислення; сукупність емоційних (особистісних і соціальних) здібностей, які впливають на загальну здатність ефективно справлятися з вимогами і тиском навколишнього середовища; емоційно-інтелектуальна діяльність; підструктура соціального інтелекту, що є однією з характеристик індивідуальності; здатність діяти відповідно до власних почуттів і бажань.

Високий рівень емоційного інтелекту позитивно впливає на розвиток особистості у сучасному суспільстві, дає змогу швидко розпізнавати природу емоцій і регулювати їх. Особистість здатна об’єктивно розпізнавати загрозу в різних ситуаціях та володіти потенціалом протистояння різного роду небезпекам.

Дослідники Джон Мейер та Пітер Селовеї запропонували власну модель емоційного інтелекту, яка включає у себе 4 компоненти: 1. Точність оцінки та вираження емоцій (здатність точно виражати емоції і пов’язані з ними потреби). 2. Використання емоцій у розумовій діяльності (здатність зрозуміти, як використовувати емоції і думати більш ефективно). 3. Розуміння емоцій (вміння визначати джерело, інтерпретувати їхнє значення, розпізнавати зв’язок між емоціями та словами, розуміти складні почуття). 4. Управління емоціями (вміння використовувати інформацію, яка передається через емоції, діяти залежно від користі, вміння керувати власними і чужими емоціями) [4, с. 296-297]

Опираючись на дослідження, у структурі емоційного інтелекту виокремлюють два аспекти – внутрішньоособистісний і міжособистісний.

Перший характеризується такими компонентами, як самооцінка, усвідомлення власних почуттів, упевненість у собі, терпимість, самоконтроль, відповідальність, мотивація досягнень, оптимізм і гнучкість. Міжособистісний аспект включає емпатію, толерантність, комунікабельність, відкритість, діалогічність, антиципацію.

Таким чином, розвиток емоційного інтелекту сприятиме можливості об'єктивно оцінювати себе, адекватно реагувати на ситуації, зберігати емоційну комфортність; бути здатним організувати позитивне спілкування з новими людьми у нових соціальних умовах, включатися у різні соціальні зв'язки в процесі практичної діяльності. Рівень розвитку емоційного інтелекту визначає рівень сформованості емоційної компетентності, необхідної для емоційної готовності до навчальної та професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Носенко Е. Л., Четверик-Бурчак А. Г. Посібник до вивчення курсу „Теорія емоційного інтелекту”. Дніпро. 2014. 73 с.
2. Андреева И. Н. Эмоциональный интеллект: исследования феномена. *Вопросы психологии*. 2006. № 3. С. 78–86.
3. Зарицька В. В. Емоційний інтелект: аналіз наукових теорій. *Теорія і практика сучасної психології*. 2010. Вип. 1. С. 17-22. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tpcp_2010_1_6
4. Сухопара І. Г. Чинники розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у контексті нової української школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 2. С. 296–301.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЖИТТЄВИХ ПЕРСПЕКТИВ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Купрата Ганна Олександрівна

студентка І курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”,

Науковий керівник: д. психол. н, доцент Волинець Н. В.

Життя людини в ХХІ ст. характеризується невизначеністю, що характеризується неоднозначністю: з одного боку, соціальні та політичні умови дійсності значно розширили можливості людей, а з іншого боку, ситуація нестабільності суспільства в цілому стала постійною. Тому гострота соціально-економічних проблем, зниження якості життя супроводжуються емоційним дискомфортом людей. В останні роки широко обговорюється проблема створення власного проєкту життя

сучасної людини, що виражається у її спроможності грамотно розпоряджатися часом життя, вибудовувати життєву перспективу, розставляти в майбутньому пріоритети, ставити цілі та наповнювати життя особистісним сенсом.

Особливого значення набуває вивчення життєвої перспективи в студентському віці, коли усвідомлення минулого, уявлення про своє майбутнє, конструювання власного життєвого шляху, є основою життєвого самовизначення та подальшої самореалізації. Здобуття вищої освіти є специфічним видом діяльності, який безпосередньо пов'язаний з високим рівнем фізичних і психічних навантажень, що дуже посилюються в період сесій, з дефіцитом часу і необхідністю засвоювати в стислі терміни великий обсяг інформації. Тому період навчання у закладі вищої освіти є періодом інтенсивного психологічного, соціального та професійного розвитку особистості, її дорослішання, усвідомлення власної ролі і місця в суспільстві.

Вироблення та реалізація життєвої перспективи є різноплановим процесом цілепокладання, розробки шляхів досягнення цілей, а також рефлексію сенсу досягнення цих цілей, досягнень, успіху та життя в цілому.

Необхідно зазначити, що життєві перспективи особистості, їх чітке усвідомлення, надійність, їх перспективність визначаються віковими, сімейними і професійним самовизначенням в житті, що залежать від неї самої, від її соціальної та психологічної активності й зрілості.

Вивчення цієї проблеми дає можливість поглянути на те, як індивід сприймає й уявляє власне майбутнє; як це майбутнє пов'язане з минулим і сьогоденням; яке місце майбутнє займає в його суб'єктивній картині життєвого шляху; як перспектива впливає на його поведінку.

На сучасному етапі розвитку психології поряд з терміном „життєва перспектива” науковці вживають такі поняття, як „тимчасова перспектива”, „психологічна перспектива”, „перспектива майбутнього”, „особисте майбутнє”, „особистісна перспектива”, „тимчасова перспектива майбутнього”, „життєва стратегія” тощо. Одні з них є синонімами, а між іншими існують певні відмінності [1, с. 129].

Великий внесок у вивчення феномену життєвих перспектив особистості внесли Є. Головаха, А. Кроник, К. Левін, Ж. Нюттен, В. Серенкова, Г. Шляхтин, Л. Франкл та інші вчені, чії роботи розкривають закономірності сприйняття майбутнього, висування цілей і вибору шляхів майбутніх подій, які визначають вплив життєвих планів для організації діяльності та поведінки в сьогоденні.

Аналіз ідей цих авторів свідчить про те, що існує певна наукова парадигма в розумінні життєвих перспектив. На думку В. Асеєва, перспективою є плани на майбутнє. Під перспективою життя розуміється система цінностей і цілей, реалізація яких, згідно з уявленнями людини, може зробити її життя більш ефективним [2, с. 26].

Життєва перспектива – це єдина картина майбутнього в суперечливому, складному взаємозв'язку програмованих і очікуваних подій, від яких, на думку людини, залежить її соціальна цінність та сенс життя [3, с. 132].

Необхідно зазначити, що особистість повинна знати, в якій мірі її життєва практика (активність, життєдіяльність) відповідає її задумам, намірам і ціннісним орієнтаціям. Ступінь збігу або розбіжності життєвої практики і цінностей власного „Я”, здібності, прагнення людини може стати індикатором цілісності або суперечливості особистісних структур, перспектив або регресією їх розвитку [3, с. 134].

У сучасній психології широко представлені погляди різних науковців на життєву програму як на цілісну картину окресленого життєвого шляху людини. Згідно уявлень, життєва програма – це своєрідна матриця цілей, поставлених особистістю, співвіднесена з життям взагалі. Життєва програма конкретизується в системі життєвих планів і являє собою відображення минулого, теперішнього і майбутнього в життєдіяльності людини, в їх діалектичній єдності і наступності. Дослідження уявлень про життєві перспективи є особливо важливим в ситуації сприйняття майбутнього, передбачення майбутніх подій, висування цілей і вибору шляхів їх досягнення, організації діяльності та поведінку людини [4].

Життєва перспектива особистості є багатовимірною „картинкою” майбутнього в складному взаємозв'язку програмованих і очікуваних подій, від яких залежить її цінність і сенс життя. Таким чином, життєва перспектива є багатовимірним образом майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. Москва : Мысль, 1991. 299 с.
2. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности. Москва, «Мысль», 1996. 158 с.
3. Абульханова-Славская К. А. Жизненные перспективы личности. *Психология личности и образ жизни* / Под ред. Е. В. Шороховой. Москва, 1987. 259 с.
4. Буняк Н. А. Життєві перспективи особистості. *Матеріали XX наукової конференції ТНТУ ім. І. Пулюя*, 17-18 травня 2017 року. Тернопіль : ТНТУ, 2017. С. 252.

КРИТЕРІЇ І ВИДИ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ

Масуді Олена Іванівна

магістрантка I курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Левицька Л. В.

На теперішній час в Україні та і за кордоном швидко поширюється інтернет-залежність у підлітковому віці. В умовах підліткової кризи особистість страждає від дії різноманітних психогенних чинників, що спричиняє пошук альтернативних сфер самореалізації, однією з яких є віртуальна реальність, що створюється в інтернеті. Слід зазначити, що інтернет-залежність розглядається як стійкий стан, викликаний спрямованістю мотиваційної сфери особистості на уникнення реальності за рахунок зміни психічного та фізичного самопочуття через використання інтернет-мережі, що призводить до віртуалізації свідомості. Цей стан є наслідком внутрішньо особистісної і міжособистісної дисгармоній, що виникає у процесі задоволення інтерактивних потреб та недооцінки психопрофілактичних норм користування інтернетом.

Психологічні дослідження щодо формування та прояву інтернет-залежності відображено у працях: К. Боярова, А. Грішина, Є. Мулик, Ю. Мураткіна, Л. Пережогіна, Дж. Сулера, О. Шинкаренко, О. Якушина; комп'ютерної залежності у працях: К. Аїмедова, Т. Більбота, В. Бондаровської. Задоволеність особистості перебуванням в інтернеті відображено у працях В. Білоущенко, М. Воропаєва, О. Карпова [1; 2; 3].

Розглянемо критерії та психологічні особливості інтернет-залежності за В. Білоущенко [1]:

- інтернет використовується протягом більшої кількості часу або частіше, ніж було заплановано;
- існує постійне бажання чи безуспішні спроби припинити або почати контролювати використання інтернету;
- величезна кількість часу витрачається на діяльність, пов'язану з використанням інтернету;
- значуща соціальна, навчальна діяльність, відпочинок припиняються в зв'язку з використанням інтернету;
- використання інтернету продовжується, незважаючи на знання про наявні періодичні чи постійні фізичні, соціальні та психологічні проблеми, що викликаються його використанням.

– толерантність – кількість часу, яку потрібно провести в інтернеті, щоб досягти задоволення помітно зростає, якщо ж людина не збільшує кількість часу, яку вона проводить в інтернет, то ефект знижується;

– синдром відмови – характеризується двома або більше з таких симптомів, як тривога, нав'язливі міркування про те, що зараз відбувається в інтернет, фантазії про інтернет, довільні чи мимовільні рухи пальцями, що нагадують друкування на клавіатурі.

Л. Гуменюк виділила психологічні і фізіологічні симптоми, характерні для інтернет-залежності. До психологічних вона віднесла [2]:

– хороше самопочуття або ейфорію за комп'ютером; неможливість зупинитися;

– збільшення кількості часу проведеного за комп'ютером; занедбання родинних та дружніх обов'язків;

– відчуття порожнечі, депресії, роздратування поза комп'ютером;

– приховування правди від членів сім'ї про свою діяльність за комп'ютером; проблеми з навчанням.

До фізіологічних:

– синдром карпального каналу (тунельне ураження нервових стовбурів руки, пов'язане з тривалою перенапругою м'язів);

– сухість в очах; головні болі за типом мігрені; болі в спині; нерегулярне харчування;

– пропуск прийомів їжі;

– занедбання особистої гігієни;

– розлади сну, зміна режиму сну.

О. Дорохов зазначає, що існує п'ять основних типів інтернет-залежності [3]:

1. Пристрасть до віртуальних знайомств – надмірна захопленість спілкуванням в соціальних мережах, в чатах, на форумах тощо. Небезпека: заміна справжнього спілкування віртуальним, тобто людина звикає спілкуватися через інтернет та втрачає інтерес до того, щоб знайомитись із новими людьми в реальному житті, підтримувати контакти зі старими друзями, проводити з ними час. Вона забуває про те, що цікавило її раніше, по свої захоплення, хобі, та стає полонянкою інтернету, перебування в якому перетворюється на сенс її життя. Людина відчуває потребу проводити все більше і більше часу в соціальних мережах, використовуючи для цього час відведений на роботу, навчання, сон, відпочинок, що призводить до перевтоми, різних захворювань, зниження успішності навчання. Внаслідок цього особистість залишається самотньою, не має друзів в реальному житті, втрачає навички спілкування.

2. Пристрасть до азартних онлайн-ігор передбачає захоплення грою у віртуальних казино. Небезпека: залежність від азартних ігор виникає досить швидко та призводить до того, що людина не може себе контролювати, програє всі гроші і прагнучи відігратися позичає кошти, а деколи продає речі з дому, або ж навіть здійснює дрібні крадіжки, що тягне за собою кримінальну відповідальність. Навіть якщо людина вважає, що може будь-якої миті зупинитися, і використовує азартну гру щоб розважитись, насправді це не так, оскільки в неї формується потреба в адреналіні, що виділяється в кров в той момент, коли вона робить ставку, що і викликає залежність та робить її поведінку неконтрольованою, що змушує її грати знов і знов та програвати все більше.

3. Пристрасть до комп'ютерних ігор – надмірна захопленість іграми в інтернеті. Небезпека: людина занурюється у віртуальний світ, який створюється у грі, де відчуває себе комфортно, відчувається сильною і впевненою, та не хоче повертатися до реальності, де потрібно вчити уроку, виконувати інші обов'язки, стикатися з конфліктними ситуаціями. Це спонукає людину до того, щоб грати все більше, забуваючи про сон, відпочинок, навчання, спілкування з друзями тощо. Граючи довгий час особистість перестає відчувати межу між грою та реальністю, що може призводити до різних нещасних випадків. Залежна людина залишається без друзів, оскільки в неї не вистачає часу на спілкування з ними; псує стосунки з батьками та іншими близькими людьми, оскільки вони не задоволені тим, що дитина проводить багато часу за грою, а вона дратується та конфліктує, коли її намагаються відволікти від гри; не може впоратись із навчальним навантаженням, оскільки не приділяє йому достатньо часу.

4. Кіберсексуальна залежність – потяг до відвідування порносайтів і заняття кіберсексом. Небезпека: людина зникає задоволяючи сексуальну потребу за допомогою інтернет-ресурсів і поступово втрачає інтерес до осіб протилежної статі, оскільки вважає, що реальні стосунки вимагають значних затрат зусиль та часу. Це призводить до того, що людина залишається самотньою, не здатна побудувати сім'ю та підтримувати повноцінні стосунки зі справжнім партнером. Також підліток може постраждати від контакту з педофілами, з якими знайомиться в мережі, що може призвести до значних негативних наслідків.

5. Нескінченний серфінг сайтами також є одним з видів Інтернетзалежності. Щоб ви краще розуміли що він собою являє можна провести аналогію з тим, коли ми дивимось телевізор і постійно

перемикаємо канали, при цьому сам процес перемикання займає більше часу аніж перегляд якоїсь передачі. Тобто веб-серфінг полягає в перескакуванні з сайту на сайт без наявності спеціальної мети знайти певну інформацію тощо. Небезпека: людина витрачає багато часу даремно, що призводить до зниження успішності навчання, особистості не вистачає часу для відпочинку, інших захоплень, спілкування з друзями тощо. Отже, тепер ви знаєте яку небезпеку несе в собі кожен вид Інтернетзалежності та можете звернути увагу на те, скільки саме ви витрачаєте часу на перебування в інтернеті та наскільки значущою є для вас та чи інша діяльність у мережі.

Таким чином, виділяють п'ять видів інтернет залежностей: пристрасть до віртуальних знайомств, пристрасть до азартних онлайн-ігор, пристрасть до комп'ютерних ігор, кіберсексуальна залежність, веб-серфінг. До основних критеріїв інтернет-залежності відносяться: постійне бажання проводити час у інтернеті; тривога, нав'язливі міркування про те, що зараз відбувається в інтернеті, фантазії про інтернет; не здатність контролювати використання Інтернету.

Список використаних джерел:

1. Білоущенко В. В. Психологічні особливості інтернет-залежності в підлітковому віці. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Психологічні науки*. 2013. Вип. 1. С. 33–36.
2. Гуменюк Л. Й. Інтернет-адикція молоді у соціальному вимірі. *Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки*. 2013. Т. 18, вип. 2(1). С. 217–225.
3. Дорохов О. В. Проблема комп'ютерної та Інтернет-залежності молоді в інформаційному суспільстві. *Системи обробки інформації*. 2011. Вип. 4. С. 285–288.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Мізерія Валентина Михайлівна

студентка I курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”,

Науковий керівник: д. психол. н, доцент Волинець Н. В.

Вступ дитини до школи є важливим етапом у її житті, пов'язаний з новими стосунками з батьками, іншими дорослими та дітьми, а також видами діяльності, серед яких провідною стає навчальна. Це складний період у розвитку дитини, вона приступає до систематично

організованого навчання, що повністю змінює її спосіб життя, статус, поведінку.

Сучасні умови життя та діяльності людини в Україні характеризуються кардинальними змінами в сфері економіки, соціальних ситуаціях та освіти. Суспільство висуває нові вимоги до розвитку особистості, зокрема її емоційної сфери інтелектуальної зони розвитку (постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 „Про затвердження Державного стандарту початкової освіти”, наказ Міністерства освіти і науки України від 21.03.2018 № 268 „Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти” [1; 2]), тощо.

Вирішення цього завдання тісно пов'язане з реалізацією Державної національної програми, Закону України „Про освіту”, в яких визначено, що побудова демократичного суспільства, його розвиток значною мірою залежить від творчості, активності та емоційної стійкості його членів. Отже, Нова українська школа (НУШ) презентувала вимоги до взаємин „учні – батьки – вчителі – школа”. Пріоритетами в них є педагогіка партнерства, нові підходи до навчання учнів, формування в них ключових компетенційностей тощо.

Під готовністю до шкільного навчання розуміється необхідний і достатній рівень психічного розвитку дитини для засвоєння шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі однолітків [3, с. 6]. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання – це один із важливих підсумків психічного розвитку особистості в період дошкільного дитинства [4, с. 12].

Психологічна готовність дитини до навчання у школі є важливим чинником для адаптації дитини в шкільних умовах, для її подальшої ефективної навчальної діяльності. Важливо також, щоб це усвідомлювали вчителі. Дитину не має потреби постійно підганяти, порівнювати з іншими, необхідно в кожний період її розвитку створювати умови, завдяки яким її здібності могли б розкриватися і розвиватися в повній мірі. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання – це ознака психічного розвитку особистості в період дошкільного дитинства. Психологічна готовність включає формування готовності у дитини нової соціальної позиції. Дитина повинна усвідомлювати, що вона стала учнем, що має певні обов'язки і права. Ця готовність виражається ще й у тому, як дитина ставиться до себе, школи, вчителів, навчальної діяльності. Якщо дитина психологічно готова до школи її не будуть приваблювати тільки атрибути шкільного життя, такі як підручники, олівці, зошити тощо. Її приваблюватиме можливість

отримувати знання. Майбутньому учню необхідно свідомо керувати своєю поведінкою, пізнавальною діяльністю. Психологічна готовність дитини до школи з'являється на межі дошкільного і молодшого шкільного віку. Якщо дитина отримала повноцінний розвиток у дошкільний період, то як наслідок, з'являється психологічна готовність до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі [5; 6].

Л. Іщенко визначає готовність до школи як психологічний, емоційний, етично-вольовий та фізичний розвиток дитини, який забезпечує її легку адаптацію до нового етапу життя; усунення (або хоча б суттєве зниження) негативного впливу на здоров'я й емоційне благополуччя школяра труднощів переходу до нових умов життя, соціальних відносин і нового виду провідної діяльності [7].

Готовність до шкільного навчання – глибоке поняття, яке потребує комплексних психологічних досліджень. Л. Божович, О. Запорожець, Л. Венгер та інші, вивчаючи лише психологічну готовність дитини до шкільного навчання, виділяють в ній декілька структурних компонентів, а саме:

1. Інтелектуальний, який включає порівняно розвинуте диференційоване сприймання, стійке спрямування уваги на предмет чи діяльність, наявність аналітичного мислення, що проявляється в здатності виділяти і розуміти важливі ознаки і зв'язки між предметами, а також в здатності відтворювати зразок, логічне запам'ятовування, оволодіння на слух розмовною мовою, розвиток тонких рухів руки і візуально-моторної координації, розвиток здібностей до навчання;

2. Мотиваційний компонент, що відображає бажання чи небажання дитини навчатися. Від нього залежить входження дитини в нову для неї діяльність, яка відрізняється від ігрової своєю обов'язковістю, розумовим напруженням, необхідністю подолання труднощів тощо. Розрізняють внутрішні, або пізнавальні, мотиви навчання, що характеризуються потребою в інтелектуальній активності, пізнавальним інтересом; і зовнішні, або соціальні, котрі виявляються в бажанні займатися суспільно значущою діяльністю, у ставленні до вчителя як до представника суспільства, авторитет якого є бездоганим. Внутрішні та зовнішні мотиви навчання складають внутрішню позицію школяра, яка є одним із основних показників психологічної готовності до навчання;

3. Емоційно-вольовий компонент, який включає готовність до довільної регуляції своєї пізнавальної діяльності, сформованість механізмів вольової регуляції дій і поведінки в цілому, розвиток емоційної стійкості.

4. Соціальний компонент, який передбачає наявність у дитини потреби в спілкуванні з іншими дітьми, вміння підкорятися інтересам дитячих груп, здатність виконувати соціальну роль в ситуації шкільного навчання, вміння встановлювати стосунки із ровесниками і дорослими [6; 8].

Отже, формування усвідомленого ставлення дитини до школи визначається способом подання інформації про неї. Важливо, щоб відомості про школу, які повідомляються дітям, були не тільки зрозумілі, але і знаходили емоційний відгук у них. Емоційний досвід забезпечується включенням дітей до діяльності, яка активізує її мислення і почуття.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-p#Text> (дата звернення : 01.03.2021)
2. Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.03.2018 № 268. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення : 01.03.2021)
3. Буря Р. С. Готовим детей к школе. Москва, 1987. 93 с.
4. Проскура О. В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками. Київ : Основи, 1998. 224 с.
5. Бодяк К. П. Психологічні особливості підготовки дітей до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/SNYS/article/download/1550/pdf>.
6. Буняк Н. А. Життєві перспективи особистості. *Матеріали XX наукової конференції ТНТУ ім. І. Пулюя*, 17-18 травня 2017 року. Тернопіль : ТНТУ, 2017. С. 252.
7. Іщенко Л. В. Логіко-математичний розвиток дітей 5–7 років. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. Бердянськ : БДПУ, 2010. № 3. С. 141–144.
8. Зарубін К. П. Дошкільнята. Київ : Рад. школа, 2001. С. 23–25.

ЗАЛЕЖНІСТЬ МОЛОДІ ВІД СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Мульгіна Олена Геннадіївна

магістрантка I курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Левицька Л. В.

У сучасному світі як в Україні та і за кордоном молодь надає перевагу спілкуванню у соціальних мережах. Її приваблює можливість

вільно спілкуватися з людьми, які знаходяться на значній відстані, знаходити нові віртуальні знайомства, підтримувати взаємостосунки в мережі. Зазвичай молодь прагне встановити якомога більшу кількість контактів, але вони є поверхневими. Ю. Данько зазначає, що для молоді соціальні мережі стають тією сферою, де вона задовольняє свої базові потреби, при чому реальне життя починає сприйматися як нудне, наповнене тривогами та проблемами, що примушує молодь все більше заглиблюватися у віртуальну реальність [2]. У соціальних мережах молодь має можливість самореалізуватися, проявити себе, продемонструвати риси, які вона хотіла б мати, але якими не володіє. Мотивами встановлення віртуальних контактів на шкоду реальним є також прагнення молоді отримати підтвердження власної привабливості, довести свою значущість, здатність подобатися особам протилежної статі. Також, соціальна ізоляція змушує молодь шукати іншу сферу спілкування, а оскільки в мережах встановлювати контакти набагато простіше ніж у реальному житті, саме вона стає тією сферою, де молода людина може задовольнити свої потреби. Саме тому, молодь почувається в соціальних мережах вільно та сприймає це як сферу самореалізації. Це зумовлює відрив молоді людини від реальності, що свідчить про прояв залежності.

В. Дическул зазначає, що соціальні мережі мають свої особливі властивості, такі як анонімність, безпечність, відкритість, відсутність бар'єрів у спілкуванні [4]. Всі ці властивості соціальних мереж приваблюють молодь та спонукають її до заглиблення у віртуальну реальність, що стає передумовою виникнення залежності. Крім того, цьому сприяють такі особливості особистості, як низька самооцінка, невпевненість у собі, страх встановлювати контакти в реальному житті, бути неприйнятним особами протилежної статі.

Таким чином, ізольованість особистості, вузьке коло спілкування та нездатність підтримувати контакти з оточуючими змушує молодь шукати альтернативну сферу для реалізації потреб у спілкуванні та міжособистісних зв'язках. Також, слід зазначити, що вплив стресових факторів, тривожність, неадекватна самооцінка є важливими чинниками, що викликають залежність молоді від соціальних мереж.

В. Ігнат'єв, Н. Коритнікова, М. Говорухіна, М. Носов розглядають залежність молоді від соціальних мереж як вид інтернетзалежності, що полягає в задоволенні фрустрованих соціальних потреб, наданні переваги віртуальній взаємодії, появі компульсивних ознак поведінки у мережі [3]. Слід зазначити, що у випадку сформованої залежності від соціальних мереж, у молоді людини витісняються різні види її діяльності, а

спілкування в соціальних мережах виходить на передній план. Таким чином, відбувається заміна реальної комунікації молодого людини у житті.

Розглянемо домінуючі характеристики молодого людини, яка є залежною від соціальних мереж. Ю. Вітюк виділяє такі характеристики, як напруженість, низький самоконтроль, емоційна нестабільність, замкнутість, підпорядкованість [1]. Значної вираженості набувають такі риси, як несміливість, тривожність, конформізм, чутливість та підозрілість. Також, Ю. Вітюк [1] зазначає, що у таких людей спостерігається завищена або занижена самооцінка, яка безпосередньо впливає на процес комунікації. В першому випадку молода людина поводить себе зухвало, вважає, що вона є кращою за інших та займає зверхню позицію при спілкуванні з ними, що відштовхує від неї оточуючих та не дозволяє побудувати довготривалі стосунки. В другому випадку молода людина страждає від комплексу неповноцінності та відчуває свою нікчемність при порівнянні з іншими, що робить її скутою та закритою для спілкування через страх не сподобатись іншим. Як перший, так і другий варіант є неоптимальним для встановлення продуктивної взаємодії та призводить до того, що людині важко підтримувати стосунки з оточуючими, знайти друзів, що штовхає її до пошуку партнерів по спілкуванню в соціальних мережах та призводить до виникнення залежності.

Крім того, до слід зазначити, що до залежності у соціальних мережах схильні особистості з пограничними ознаками такими, як замкнутість, несміливість, тривожність та чутливість. Важливими пограничними ознаками також є низький самоконтроль та емоційна нестабільність. Таким чином, до основних індивідуальних особливостей молоді, яка є залежною від соціальних мереж відносять: наявність внутрішньоособистісних проблем та проблем зі здоров'ям (нездатність підтримувати міжособистісні стосунки в реальному житті, соціальна ізоляція, відторгнутість референтною групою); неадекватне самоставлення; невпевненість в собі; самотність; неструктурованість образу „Я”; напруженість; низький самоконтроль; емоційна нестабільність; замкнутість підпорядкованість; несміливість; тривожність; конформізм; чутливість; підозрілість.

Розглянемо вольову, емоційну, когнітивну, конативну, мотиваційно-ціннісну сферу молодого людини, яка залежна від соціальних мереж. О. Камінська [5] виділяє наступні особливості у:

- вольовій сфері – зниження здатності до самоконтролю;
- емоційній сфері – афект фрустрації потреби в спілкуванні та приналежності до групи;

- когнітивній сфері – сприйняття віртуального спілкування як оптимального - сприйняття інтернету як проєктивної реальності (перенесення комунікативної активності в інтернет-середовище) - нездатність уявити життя без використання соціальних мереж;

- конативній сфері – нездатність керувати часом знаходження в соціальних мережах – компульсивність поведінки – збільшення толерантності до віртуальної реальності як адиктивного агента (збільшення кількості часу, що проводиться в соціальних мережах) – приналежність до мережевої субкультури – демонстрація ознак агресивної поведінки;

- мотиваційно-ціннісній сфері – прагнення до комунікації в реальному житті за законами віртуального світу – мотиваційна спрямованість використання інтернету для задоволення потреби у спілкуванні - спрямованість цілепокладання у віртуальну реальність (побудова близьких міжособистісних стосунків в мережі) – домінування потреби у встановленні віртуальних соціальних контактів – екзистенційний вакуум – ілюзорно-компенсаторне перенесення цінностей „дружба”, „любов” у віртуальне середовище.

Таким чином, корекція залежної молоді від соціальних мереж має здійснюватися з урахуванням причин, які її викликали. Так, якщо залежність зумовлена особистісними властивостями, корекційні впливи повинні бути спрямовані саме на підвищення адаптаційного потенціалу індивіда, розвиток рис, які дозволяли б йому виробити позитивне самоставлення, сформувані самоповагу та впевненість у собі, оскільки вони роблять людину стійкою до дії адиктивних впливів. Якщо основою виникнення залежності є особливості взаємодії людини з соціумом, такі як ізольованість, нездатність підтримувати контакти, тоді корекція має бути спрямована на підвищення комунікативного потенціалу, створення умов для саморозкриття особистості. При цьому найбільш оптимальною формою роботи є участь у тренінговій групі, де особистість має можливість виробити свій стиль взаємодії з іншими людьми. Якщо причиною є внутрішньосімейні стосунки та спосіб життя родини, в якому переважає проведення часу за комп'ютером чи переглядом телепередач, то увага психолога повинна бути звернена на вироблення більш оптимального стилю життя особистості, орієнтація на „живе” спілкування, створення можливостей для розширення кола спілкування в реальному житті.

Список використаних джерел:

1. Вiнтюк Ю. Психологiчнi закономірностi виникнення узалежнень у шкiльному вiцi та способи протидiї їм. *Здоровий спiсiб життя*. 2008. № 34. С. 13–20.
2. Данько Ю. А. Соцiальнi мережi як форма сучасної комунікації : плюси і мiнуси. *Сучасне суспiльство*. 2012. Вип. 2. С. 179–184.
3. Дiдик Л. А. Інтернет-залежнiсть як негативний соцiальний наслідок стрiмкого розвитку Інтернет-комунікацій. *Гiлея : науковий вiсник*. 2013. № 78. С. 417–419.
4. Дическул В. М. Вплив інтернету в якостi ЗМІ на розвиток особистостi учня. *Обдарована дитина*. 2010. № 1. С. 21–24.
5. Камiнська О. В. Психологiчнi основи інтернет-залежностi молодi : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07. Житомирський національний агроекологiчний університет. 2016. 822 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ У ПРОЕКТНИХ КОМАНДАХ

Попков В'ячеслав Ігорович

магістрант I курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Левицька Л. В.

Інжинірингові послуги є одним із драйверів сучасної української економіки. В проектних командах, що діють на ринку консультаційного інжинірингу з будівництва приватних об'єктів нерухомості практикується проектне управління. Керівник проекту виступає в ролі „соціального архітектора” проектної команди. Для утворюються під проект команд характерно швидке формування неформальної структури, особливе значення має ефект спрацьованості – з огляду на короткого життєвого циклу проекту (1 або 2 роки).

Через стислі терміни діяльність проектної команди може проходити в напруженій атмосфері, виникають (приховані і явні) конфлікти. Тривале перебування співробітників в некомфортною психологічній обстановці підвищує ризик здійснення ними помилок в проектуванні. Грамотне управління соціально-психологічним кліматом проектної команди дозволяє налаштувати співробітників на конструктивну взаємодію і уникнути технічних помилок, від яких залежить безпечна експлуатація майбутнього об'єкта.

У початкових дослідженнях, пов'язаних з соціально-психологічним кліматом (СПК) організації предметом інтересу зарубіжних авторів був вплив робочого клімату організації (в його глобальної концепції) на співробітників. У 60-ті роки дослідники Литвин і Стрингер розглядали СПК як молярну конструкцію, яка пропонує

дослідження поведінки співробітників в широких детермінантах [1]. Автори пропонували модель клімату як діаграму, що складається з ситуаційних змінних, що мають відношення до загальних ефектів навколишнього середовища і прогнозування їх впливу на групу індивідуумів. Робота Литвина і Стрингера була спробою зрозуміти сукупні ситуаційні сили в організаціях і їх вплив на співробітників.

На початку ХХІ століття на хвилі теоретичних і методологічних розробок, що стосуються багаторівневого моделювання, дослідники знову зацікавилися впливом організаційного контексту на виконавців на робочих місцях. Показником відродження інтересу до досліджень клімату у 2000-х роках стало збільшення більш ніж в три рази кількості статей в провідних журналах сфери менеджменту в порівнянні з останнім десятиліттям минулого століття. Сотні статей, присвячених вивченню клімату, стали з'являтися і в журналах, що спеціалізуються на таких темах як сфера послуг, підприємництво, лідерство.

Різноманітність досліджень організаційного клімату, орієнтованого на специфіку організацій, призвело до широкого різноманіття визначення поняття „організаційний клімат”. На початок ХХІ століття налічувалося більше 30 різних визначень робочого клімату. До того ж організаційний клімат був концептуалізований на різних рівнях: від індивідуального – до організаційного. У науковій літературі поняття „психологічний клімат” використано вперше використано Н. Мансуровим при дослідженні виробничих колективів [2]. Слідом за ним В. Шепель розкрив це поняття у вигляді емоційних психологічних зв'язків, що існують між членами робочої групи. Такі емоційно забарвлені зв'язки виникають при збігу інтересів, характерів, на основі симпатії. Клімат соціальних відносин автор розділили на три зони: 1) Зона соціального клімату; 2) Зона морального клімату; 3) Зона психологічного клімату. Відповідно до такої градації, психологічний клімат є мікрокліматом, який має більш локальну зону дії в порівнянні з зонами клімату морального і соціального. В результаті даний феномен кліматичних зон – від соціальної до психологічної – став називатися соціально-психологічним кліматом (СПК). У спробах дослідників розкрити сутність даного поняття можна виділити 4 основні підходи [2]. Е. Кузьмін і Л. Буєва, як представники першого підходу, розглядають СПК у вигляді стану колективної свідомості. СПК розуміється даними дослідниками як комплекс соціальних і психічних явищ, що відбивається в свідомості індивідів, що належать конкретній групі, які пов'язані з їх взаємовідносинами, умовами роботи і методами стимулювання праці. Для авторів даного підходу СПК – це стан членів групи, що характеризується набором

певних соціо-психологічних параметрів. Ці параметри інтерпретують психологію членів групи, її спрямованість. Другий підхід у вивченні СПК, прихильниками якого є А. Лутошкін і А. Русалінова, пропонує акцент на загальному психоемоційному настрої групи, вбачаючи в ньому основну характеристику СПК. Представники цього підходу асоціюють СПК з настроєм групи. Для представників третього підходу (В. Шепель, Б. Паригін) сутність СПК розкривається в стилі безпосередніх взаємовідносин членів групи. Приділяється увага соціально-психологічному самопочуттю окремих учасників взаємодії. Прихильники четвертого підходу (В. Косолапов, Л. Коган) розглядають СПК як згуртованість групи, єдність, яке визначається ступенем сумісності членів команди. Згуртованість в групі, в свою чергу, є результатом наявності в групі загальних думок, традицій і звичаїв.

Правильне розуміння поняття соціально-психологічного клімату, різноманіття його аспектів дозволяє як досліднику, так і керівнику визначити початкові соціально-психологічні умови у окремо взятому колективі. Це, в свою чергу, сприяє визначенню цілей та завдань для покращення СПК з метою підвищення результативності праці, а також створення позитивного іміджу проектною команди для потенційних замовників.

Список використаних джерел:

1. Schminke, M., Ambrose, M., & Neubaum, D. 2005. The effect of leader moral development on ethical climate and employee attitudes. *Attitudes. Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 97: 135-151.
2. Почебут Л. Г., Чикер В. А. Организационная социальная психология : учебное пособие. Санкт-Петербург : „Речь”, 2002.
3. Назарова, Г. В.; Романов, А. Д. Дослідження домінантів соціально-психологічного клімату. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2015. С. 79.

РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Попюк Райса Василівна

магістрантка I курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Кондратюк С. М.

Сім'я виступає основою первинної соціалізації, духовного розвитку і становлення особистості. Від сім'ї, її особливостей функціонування, особистих якостей батьків залежить те, якою буде вихована ними дитина.

У „Конвенції про права дитини” визнається, що „дитині для повного і гармонійного розвитку її особистості необхідно зростати у сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові, розуміння...” [1, с. 508].

На думку Н. Мойсеюк основною метою сімейного і родинного виховання є „формування якостей і властивостей особистості, які допомагають гідно долати труднощі й перепони, що трапляються на життєвому шляху”. Автор зазначає що „досвід численних поколінь засвідчує, що до таких якостей й властивостей належить фізичне здоров’я, розвинутий інтелект, працьовитість, моральність, духовність, готовність до сімейного життя, що саме й складає головну мету родинного виховання” [2, с. 524].

Великий вплив на формування особистості дитини, на виникнення і розвиток позитивних чи негативних проявів у поведінці має склад сім’ї, загальноосвітній рівень батьків та їхні виховні позиції. Відомо, що досягти результату у сімейному вихованні можливо за умови, коли „... батьки та близькі родичі активно і цілеспрямовано впливають на творчий розвиток особистості дитини, демонструючи увагу до перших її творчих досягнень у пізнанні, зацікавленість у її поступовому творчому розвитку, стимулюють її самостійність у перших творчих спробах” [3, с. 117].

Д. Баумрінд пропонує класифікацію стилів батьківського виховання, що опирається на основні характеристики: батьківський контроль і батьківську теплоту. Батьківський контроль є формою впливу на дитину через заборону, батьківське тепло – це прояв любові та підтримки. Дослідниця описує чотири стилі батьківської поведінки [4]: авторитетний стиль, в якому рівнозначно проявляються як батьківський контроль, так і батьківське тепло, є найбільш сприятливим для розвитку дитини, формує в неї впевненість у своїх силах, емоційну стійкість, зрілість соціальних навичок; авторитарний стиль, де рівень батьківського контролю значно перевищує рівень батьківського тепла; яскраво виражена система заборон та покарань, ставлення до дітей прохолодне, вимогливе; ліберальний стиль характеризується перевагою батьківського тепла над контролем, відсутністю системи заборон; стосунки в сім’ї дружні з відтінком „панібратства”; індиферентний стиль, якому притаманний низький рівень батьківської теплоти та контролю; ставлення до дітей характеризується байдужістю, відсутністю зацікавленості до їх інтересів та потреб; батьки фактично не виконують своїх обов’язків, самовідсторонюються від виховання дитини, іноді, з вираженою агресивністю.

Стабільність інституту сім’ї залежить від правильного перебігу процесу статеворольової соціалізації дітей та підлітків, від моделі

взаємин у батьківській сім'ї, наявності досвіду комунікувати, знаходити порозуміння, гармонію. Тому важливо в процесі підготовки підлітків до сімейного життя надавати знання щодо специфіки відносин чоловіків та жінок у шлюбі, настанови щодо відповідного виконання статевих ролей, щодо профілактики конфліктів, проблеми розподілу обов'язків у сім'ї; ураховувати, що традиційний розподіл на „жіночі” та „чоловічі” обов'язки втратив свою актуальність та ін. Одним із основних напрямів зміцнення соціального інституту сім'ї є профілактика сімейного неблагополуччя, яка може реалізовуватися через такі дії: розробку спеціалізованих програм, що сприяють повноцінному функціонуванню сім'ї й запобігають проблемам у взаєминах дітей і батьків; підготовку майбутнього подружжя до батьківства на рівні загальноосвітніх навчальних закладів; роботу з молоддю з формування уявлень про сім'ю, здоровий спосіб життя, інститут батьківства; формування в молодих людей відповідального ставлення до шлюбу, установки на довгочасне його збереження; сприяння підвищенню престижності тривалих сімейних стосунків [5].

О. Савченко зауважує, що важливих психолого-педагогічних чинників, які впливають на формування і розвиток дитячої особистості є загальний мікроклімат сімейного життя, його тональність, загальна спрямованість, добрі сімейні взаємини. За гармонійних взаємин усі проблеми розв'язуються без роздратувань та приниження людської гідності дорослих і дітей. Взаємоповага, взаємопоцінування одне одного підтримують авторитет дорослих – батька й матері, дідуся та бабусі і визначають статус дитини. Тон сімейного життя – це наслідок дії багатьох чинників: орального рівня батьків, характеру взаємин між членами сім'ї, побутової культури, організованості сімейного колективу, його традицій тощо [6, с. 121].

А. Єлізаров виділяє шість основних причин, що можуть викликати проблеми у вихованні дитини: особливості особистості батьків, що склалися у дитинстві або ж у більш пізньому віці та заважають їм бути ефективними батьками; деструктивні способи спілкування у подружній діаді, особливості структури сім'ї, що заважають ефективному вихованню; особливості особистості дитини, невідповідність стилю виховання її характеру; особливості соціального середовища, в якому існує сім'я; психолого-педагогічна неграмотність батьків [7, с. 103–104].

Таким чином, важливо дитині висловлювати любов і доброзичливість, розмовляти з нею на різні теми, що цікавлять її. Відсутність родинного спілкування, участі матері або батька, підтримки близьких діти переживають край неприємно. Спілкування дає дитині

навички соціальних контактів у процесі діяльності, що вкрай важливо для її нинішнього й майбутнього життя.

Список використаних джерел:

1. Конвенція о правах ребенка. Педагогический энциклопедический словарь. Гл. ред. Б.М.Бим-Бад. Москва : БРЭ, 2002. С. 508.
2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. Київ, 2007. 656 с.
3. Архипова С. Роль родинного виховання у творчому розвитку дитини. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка: Випуск XXII-XXIII*. 2008. С.116-119.
4. Баумринд Д. Практическая психология. Москва, 1995. 411 с.
5. Онипченко О. Стабільність інституту сім'ї як пріоритетний напрям статевої соціалізації дітей та підлітків. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Педагогічні науки. 2020. № 2. С. 165-183. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2020_2_13
6. Савченко М.С. Роль сімейного виховання у формуванні гендерних уявлень дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок : щомісячний науково-педагогічний журнал*. Дрогобич, 2015. № 21 (121). С. 107–112
7. Елизаров А. Н. Основы индивидуального и семейного психологического консультирования : учебное пособие. Москва : „Ось-89”, 2003. 336 с.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ І ПОРАДИ БАТЬКАМ ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Салайчук Світлана Борисівна

магістрантка I курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Левицька Л. В.

Щоб допомогти дитині з особливими потребами в її розвитку та поведінці, батьки повинні дотримуватися єдиної стратегії і тактики щодо виховання дитини як в освітній установі, так і вдома. Батькам потрібно:

- збиратися і підтримувати один одного;
- пам'ятати, що дитина з інвалідністю – це дитина, яка має особливі фізичні або медичні потреби, що значно обмежують одну або більше важливих функцій життєдіяльності (здатність бачити, чути, розмовляти, рухатися, здійснювати навички самообслуговування, навчатися, працювати та інше);
- пам'ятати, що дитина з особливими потребами не переносить сильних подразників, тому не підвищуйте голос, не кричіть, не ставте непосильних вимог для такої дитини.
- звернутися до спеціалізованих центрів, які мають досвід роботи з такими дітьми та можуть надати кваліфіковану допомогу; визначити

форми і напрями корекційної роботи з дитиною;

- виконувати в домашніх умовах корекційно-розвивальні вправи, які рекомендовані спеціалістами;

- при порушеннях звуковимовлення у дитини звернутися до логопеда;

- вірити, що діти з особливими потребами, можуть значною мірою відновлюватися, адаптуватися до нормального життя виконуючи психореабілітаційну програму;

- приймати свою дитину такою, якою вона є. Не порівнюйте її ні з ким іншим, бо кожна дитина, навіть з особливими потребами є унікальною;

- любити свою дитину. Діти, які виростили в умовах постійної та відчутної любові близьких, розкриваються кращими своїми якостями. Ті ж, хто були позбавлені живої батьківської любові, «живого» спілкування із батьками або недоотримали увагу з боку батьків, схильні поводити себе по-іншому: вони замкнуті, похмурі, часом навіть озлоблені;

- враховувати, що дитина з особливими потребами більш чутлива до дотиків ніж інші діти, тому аби привернути її увагу як можна частіше доторкайтеся до неї;

- формувати стереотипну поведінку дитини в конкретних ситуаціях;

- не забувати про правило «золотої середини», не потрібно потурати дитині, але не можна і проявляти по відношенню до неї надмірну вимогливість;

- грати із своїми дітьми. За допомогою ігор, відбувається мовленнєвий, інтелектуальний, когнітивний розвиток дітей з особливими потребами. Крім того, у грі діти простежують причинно-наслідкові зв'язки, а також можуть продемонструвати свій власний досвід. Ще, під час гри діти люблять наслідувати крик птахів, тварин, що сприяє розвитку голосового апарату дитини;

- розучувати разом із дитиною лічилки. Застосування лічилок дає змогу дітям з особливими потребами усвідомлювати свою роль в грі з однолітками, а також розвиває пам'ять, математичні здібності.

- читати цікаві казки, оповідання – це сприяє розвитку у дітей необхідних рис характеру таких як впевненість, сміливість, здатність долати проблеми, віру у свої сили. Знайомство з казкою допомагає дитині зрозуміти оточуючий світ та його основні закони. Це цілий комплекс життєвих ситуацій, розповідь про відносини між людьми. Казки дають приклад вирішення складних життєвих ситуацій та готовий приклад поведінки. Діти, слухаючи казку, зазвичай, обирають для наслідування

або співпереживання позитивного героя, який їм дуже сподобався. Крім того, дитячі казки розширюють словниковий запас дитини з особливими потребами, допомагають їй правильно будувати діалог, розвивають зв'язну логічну мову;

- вивчати із дітьми скоромовки – це допомагає розвивати артикуляційний апарат та правильно вивчити складні звуки [р], [л], [ш], [ч];

- малювати разом із дитиною. Малювання – найбільш давній та природний спосіб передачі свого емоційного стану. В малюнку дитина відтворює свої переживання, розкриває свій творчий потенціал, знаходить нові можливості для самовираження, для спілкування зі світом. Також малювання допомагає дитині зняти накопичене напруження, заспокоїтися, зосередитися;

- формувати у дитини соціально прийнятні форми поведінки;

- розмовляючи з дитиною, яка має особливі потреби стійте до неї обличчям, щоб вона могла бачити Вас, а потім починайте говорити;

- розвинути пізнавальний інтерес дитини;

- не забувати, що діти з особливими потребами дуже довго і хворобливо адаптується в колективі нових дітей;

- ставитися до дитини з особливими потребами уважно, з великим терпінням і пошаною. При цьому у жодному випадку не можна пригнічувати або залякувати дитину;

- відкривайтеся своїй дитині самі для того, щоб розкрити свою дитину.

Під час виконання навчальних занять із дитиною батьки повинні:

1. Організувати і цілеспрямовувати навчальну діяльність дитини завдяки чіткому розпорядку дня.

2. Дотримуватись принципу поступовості.

3. Терпляче пояснювати дитині зміст її діяльності, використовуючи чітку наочну інформацію (схеми, карти і т. п.). Бути терплячими до своєї дитини та давати дитині час, щоб обдумати інформацію.

4. Спілкуватися з нею доступно та зрозумілою мовою. Говорити чітко та не дуже швидко, щоб дитина змогла зрозуміти, що ви від неї хочете. Перефразуйте, якщо дитина Вас не розуміє.

5. Схвалювати, підтримувати, підбадьорювати дитину під час виконання завдань.

6. Організувати для дитини „ситуацію успіху”.

7. Навчити дитину планувати свою діяльність, розумно розподіляти час для навчання.

8. Збалансувати добову і тижневу тривалість навчання і відпочинку, інакше можливе нервово й фізичне виснаження дитини.

В інклюзивному середовищі бажано, щоб батьки велику увагу приділяли:

1. Здійсненню психолого-педагогічного супроводу в учбовому закладі або в реабілітаційному центрі.

2. Подоланню нерівномірності в розвитку дітей з особливими потребами. Звертали увагу на використання спеціальних методик і програм, а також застосування спеціальних і специфічних методів, способів і прийомів навчання (наприклад, навчались у спеціалістів альтернативній і полегшеній формі комунікації).

3. Формуванню базових передумов навчальної діяльності (навичок імітації, розуміння інструкцій, навичок роботи за зразком і т.д.). При роботі враховується наступне: переважання наочних засобів пред'явлення матеріалу; раціональне дозування інформації; адекватний можливостям сприйняття темп подачі матеріалу; використання адаптованих текстів; варіативність рівня складності завдань.

4. Організації режиму комунікативного спілкування. Комунікацію необхідно зробити як можна більш конкретною і невіддільною частиною життя. Якщо у дитини при виконанні завдання виникають великі труднощі, використовується візуальна підтримка (фотографії, піктограми).

5. Соціально-побутовій адаптації. Всі отримані вміння необхідно щоб закріплювалися і переносилися в різні життєві ситуації. Робота з покращення соціальної адаптації повинна йти у тісній взаємодії з батьками дитини. У міру формування самостійності дитини супровід спеціалістів зводиться до мінімуму.

Таким чином, батькам необхідно: приймати дитину такою, якою вона є; виходити з інтересів дитини; дотримуватися визначеного режиму і ритму життя дитини; частіше розмовляти з дитиною та забезпечити комфортну обстановку для спілкування і навчання.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ВИНИКНЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Суконик Світлана Олександрівна

магістрантка I курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Дунець Л. М.

Психологічні аспекти пандемії на сьогоднішній день є найбільш актуальною темою як в засобах масової інформації так і в колі науковців. Пандемія негативно вплинула і на життя здобувачів вищої освіти, які частіше стали відчувати тривогу та стрес, сумувати за спілкуванням з одногрупниками.

Пандемія посприяла прояву „деструктивних психічних реакцій” у здорових людей, серед яких тривожність, страх, фобія, нав'язливість, депресія, а також спотворене сприйняття реальної ситуації.

На виникнення тривожності впливає широкий спектр різних причин. Щоденні тривожні новини, які безпосередньо стосуються кожної людини, викликають у здобувачів вищої освіти почуття занепокоєння. Тривожність і занепокоєння сьогодні є найбільш актуальною проблемою сучасного суспільства, оскільки їх з кожним днем стає все більше.

Сьогодні найголовнішою тривожною новиною для населення всієї планети є новина про можливість зараження коронавірусом. Інший аспект, який також пов'язаний з коронакризою, що підтримує тривожні стани людства – це незвичність того, що відбувається.

У психологічній науці вітчизняні вчені дають різне трактування категорії „тривожність”. Проте, значна частина їх сходяться у визнанні необхідності розглядати цей термін більш диференційовано, а саме, з позиції ситуативного явища і особистісної характеристики, враховуючи перехідний стан його динаміки.

Проблема впливу тривожності на особистість досліджувалась багатьма науковцями та залишається досить актуальною в XXI ст. Зарубіжні та вітчизняні дослідники розкривають психологічні основи, сутності, види, форми тривожності, обґрунтовують її вплив на фізичний і психічний розвиток окремої людини чи групи в цілому (В. Астапов, А. Гринечко, К. Ізард, А. Прихожан, Ч. Спілбергер, Д. Тейлор, Ю. Ханін, І. Ясточкіна та ін.). Переважна більшість праць науковців присвячені вивченню тривожності сучасної молоді, зокрема студентської. Тривожність здобувачів вищої освіти виступає рушієм прогресу суспільства, котрий постійно перебуває в стані занепокоєння, сумніву, невпевненості у власних силах [1; 2].

Тривожність – це індивідуально-психологічна особливість, що складається з підвищеної схильності відчувати занепокоєння у різних життєвих ситуаціях. Змістом її є почуття невизначеності та безпорадності. Основними ознаками тривожності є: специфічне почуття неприємного; усвідомлення даного переживання; відповідні соматичні реакції, що проявляються фізіологічними симптомами [2].

Виділяють такі види тривожності на основі ситуацій, пов'язаних: з процесом навчання – навчальна тривожність; зі спілкуванням – міжособистісна; з уявленням про себе – самооцінююча тривожність.

Щодо форм тривожності, то вони є відкриті та закриті. Відкриті форми: гостра нерегульована тривожність; регульована і компенсуюча тривожність; культивуєча тривожність.

Закриті форми тривожності названі „масками”. Розрізняють їх два типи: агресивно-тривожний та залежно-тривожний типи, що проявляються у її різних формах [3].

Таким чином, тривожність може мати як психологічні, так і фізіологічні прояви, за якими її можна легко ідентифікувати. Серед психологічних симптомів найбільш яскравими є наступні: незрозумілі побоювання; сильні, безпідставні хвилювання; тривожні передчуття; регулярне відчуття небезпеки; поганий настрій; тривожні або депресивні думки; відчуття страху як за своє життя, так і за життя своїх рідних; регулярно напружений стан; тривожний сон, неможливість швидко заснути; висока вимогливість до власної особистості.

Що стосується фізичних симптомів тривожності, то вони мають зв'язок з фізіологічними змінами особистості, які здатні підготувати організм до активних дій. Так, у людини йде збудження вегетативної нервової системи, яке здатне спричинити зміни в роботі внутрішніх органів.

Штучно створені нагнітання тривоги, які спостерігаються під час пандемії, сприяють підвищенню у здобувачів вищої освіти шаблонності мислення.

На сьогоднішній день ніхто не може сказати точно, коли закінчиться пандемія і будуть зняті карантинні заходи. Однак, можна припустити абсолютно точно, що найближчим часом психологічний дискомфорт людей буде тільки наростати.

Зараз дуже важливо не піддаватися тривогам і паніці. Потрібно пам'ятати, що ваш психологічний стан безпосередньо впливає на здатність організму боротися з вірусом.

Деякі рекомендації щодо створення умов під час „нової (тимчасової) реальності”, сподіваємось, стануть в нагоді здобувачам вищої освіти, а саме:

- *Зберігайте фізичне здоров'я в умовах пандемії.* В першу чергу не зловживайте новинами про епідемію. Навчіться фільтрувати інформацію.

- *Перестаньте читати новини, від яких вам тільки гірше.* Якщо ваше завдання – постійно бути в курсі подій, то зробіть собі розклад читання новин і виберіть джерела, яким ви довіряєте повністю. Не читайте все підряд.

- *Зробіть розпорядок дня для себе або для своєї сім'ї.* Докладіть зусиль зробити так, щоб розпорядок був для вас комфортним.

- *Перестаньте думати про те, що у вас коронавірус.* Якщо ви підозрюєте, що могли заразитися вірусом або у вас вже є ознаки ОРВІ, варто дотримуватися офіційних рекомендацій. З легкими симптомами сидіти вдома, з більш важкими – викликати лікаря додому або швидко [4].

Отже, у ваших силах зробити цей період менш стресовим, тривожним і більш ресурсним завдяки простим діям, доступних кожному здобувачеві вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк О. О., Дунець Л. М. Психологія здоров'я : Навчально-методичний посібник. Хмельницький: 2006. 95 с.

Дунець Л. М. Психолого-педагогічні умови формування здорового способу життя студентської молоді. *Педагогіка здоров'я* : збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Чернігів, 7-8 квітня 2017 р.) : в 2 т. / ред. колегія: С.М.Шкарлет та ін. Чернігів, 2017. Т. 1. С. 234–236.

Прихожан А. М. Причини, профілактика и преодоление тревожности. *Психологическая наука и образование*. 1998. №2. С. 11–17.

Без паніки: поради психолога для подолання тривоги в умовах пандемії. URL : <https://snau.edu.ua/bez-paniki-poradi-psixologa-dlya-podolannya-trivogi-v-umovax-pandemi%D1%97/> (дата звернення : 01.03.2021)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ

Ткаченко Ольга Ігорівна

магістрантка I курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Кондратюк С. М.

У Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті, у державній національній програмі „Освіта України XXI століття” серед пріоритетних напрямків реформування освіти визначено: принцип

єдності сім'ї та школи, наступності та спадковості поколінь, організація родинного виховання та освіти як важливої ланки виховного процесу.

Г. Федоришин називає сім'ю стартовим майданчиком і водночас першою соціальною лабораторією, де інтеріоризовані цінності проходять апробацію, а здобутий досвід лягає в основу стратегій поведінки й полегшує входження особистості в простір позасімейної взаємодії [1, с. 67-76].

Першим і основним завданням батьків є розвиток у дитини впевненості в тому, що її люблять і про неї піклуються. Важливо, щоб батьки і діти відчували стійку потребу у взаємному спілкуванні.

Р. Чіп [2] здійснивши наукових праць та результатів досліджень вітчизняних і зарубіжних учених із зазначеної проблеми здійснила висновки: провідним чинником впливу сім'ї на зростаючу особистість є її якісні характеристики – гармонійність взаємин між членами, відчуття спокою і щастя, позитивний психологічний клімат, пріоритет духовних цінностей, високий рівень культури; цілісна Я-система дитини, а особливо її самооцінка, залежать від сімейної ситуації, батьківського виховання; характер сімейного життя позначається на розвитку самостійності дитини, самоповаги, позитивного самоствавлення.

На думку О. Смірної, батьківсько-дитячі взаємини різняться від усіх інших міжособистісних відносин низкою таких показників: сильною емоційною значущістю для дитини й батьків; амбівалентністю й суперечливістю, яка виражається в тому, що батьки повинні вберегти дитину від небезпеки і в той же час, повинні передати їй досвід самостійності у взаємодіях із зовнішнім світом; постійною їхньою зміною з віком дитини й неминучим відокремленням дитини від батьків [3].

Л. Артемова вважає, що виховання культури поведінки передбачає формування у дитини культури родинних взаємин, культури спілкування, культури побуту та культурно-гігієнічних навичок. На думку Л. Артемової, становлення культури поведінки передбачає формування у дитини системи уявлень і знань про поведінкові норми та усвідомлення їх правомірності; розвиток моральних почуттів (поваги до старших, співчуття, ввічливості), умінь розрізняти емоційні стани, що оточують та адекватно реагувати на них; формування навичок та звичок соціальної поведінки [4, с. 4–5].

Є. Силиєва акцентує увагу на двосторонньому процесі взаємин, який передбачає взаємний зв'язок і взаємозалежність батьків і дитини, що включає в себе суб'єктивно – оцінне, свідомо – вибіркоче уявлення

про дитину та визначає особливості батьківського сприйняття, спосіб спілкування з дитиною, характер прийомів впливу на неї [5].

Х. Джайнотт [6] виділив такі принципи взаємодії батьків з дитиною: уважно слухати дитину. Батьки, які уважно слухають свою дитину і дають їй зрозуміти, що її думку цінують, зміцнюють повагу дитини до самої себе; уникати і не допускати таких дій і слів, що можуть образити дитину чи викликати в неї негативізм; виявляти думки і почуття без агресії. Батьки повинні чесно говорити про те, що вони відчують, і, відкрито виявляючи власні почуття, поважати особистість дитини.

Американський дослідник Дж. Добсона, згідно з якою взаємини дітей з батьками є „першим і найважливішим досвідом соціального спілкування в житті дитини, і всі негаразди цього часу залишають незабутнє враження у подальшому її житті. Повага – головна складова людських взаємин – починається із спокійної гідності та безмежної доброзичливості” [7, с. 43].

Таким чином, сім'я позитивно впливає на дітей тільки тоді, коли в ній панує здоровий дух єдності. Спілкування батьків з дитиною зумовлено установками стосовно неї, які відображають особливості сприймання та розуміння дитини. Від того, як батьки сприймають і розуміють підлітка, його потреби, інтереси, психологічні стани та переживання, а отже, відповідно і взаємодіють з ним, залежить сприймання та оцінювання підлітком себе, формування позитивного чи негативного образу „Я”, прийняття чи неприйняття своєї особистості.

Список використаних джерел:

1. Федоришин Г. Соціально-психологічний підхід до вивчення механізмів впливу в стосунках „батьки – діти”. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія*. Івано-Франківськ, 2008. № 13. Ч. 2. С.67–76
2. Чіп Р. Сімейна взаємодія як чинник становлення особистості молодшого школяра. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2009. № 4. С. 150-154. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2009_4_32
3. Смирнова Е.О. Теория привязанности: концепция и эксперимент. *Вопросы психологии*. Москва, 1995. № 3. С.16–19.
4. Артемова Л.В. Соціалізація дитини в родині. *Дошкільне виховання*. 2004. № 3. С. 3–5
5. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. / под ред. Е. Г. Силаевой. Москва : Академия, 2002. 192 с
6. Джайнотт Х. Родители и дети / пер с англ. Москва, 1986. 94 с
7. Добсон Дж. Не бойтесь быть строгими : совет родителям / под общ. ред. М.С.Мацковского ; пер. с англ. А. Ю. Другова Дж. Добсон Москва : Центр общечеловеч. ценностей, 1996. 332 с.

ВИВЧЕННЯ ПОНЯТЬ ТРИВОГА ТА ТРИВОЖНІСТЬ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ВЧЕНИХ

Ткачук Лариса Володимирівна

магістрантка I курсу спеціальності „Психологія”

Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Левицька Л. В.

Проблема тривожності займає особливе місце у сучасній науковій літературі. З одного боку – це „центральна проблема сучасної цивілізації” (Р. Мей, Е. Еріксон), з іншого найважливіша характеристика нашого часу: їй надається значення основного „життєвого переживання сучасності” (Ф. Готвалд, В. Ховланд) [1]. Тому не дивно, що цій проблемі присвячена велика кількість досліджень, причому не тільки у психології та психіатрії, але й в біохімії, фізіології, філософії та соціології. У вітчизняній психологічній літературі дослідження тривожності носить достатньо фрагментарний характер. Це обумовлено багатозначністю та семантичною невизначеністю терміну „тривожність” у психології. Даний термін використовують у різноманітних значеннях, а саме як: психічний стан, емоційно особистісне утворення, особистісна властивість.

Розглянемо використання даного терміну за різними значеннями. Тривога це – психічний стан емоційної напруги, настороженості, хвилювання, душевного дискомфорту, підвищеної вразливості який виникає у людей у ситуаціях очікування, невизначеності або передчуття неясної загрози особистості. Тривога часто розглядається в загальному ряді невротичних і пре невротичних утворень як та, що породжується внутрішніми конфліктами (Б. Кочубей, А. Захаров, К. Роджерс) [3]. К. Максименко внутрішній конфлікт розглядав як особливе поєднання об’єктивних та суб’єктивних факторів, яке порушує значущі стосунки особистості і сприяє виникненню емоційної напруги, інтенсивність якої визначається суб’єктивною значущістю для особистості порушених відносин. Центральними моментами тут виявляються протиріччя між можливостями, що є у особистості, і вимогами, які до неї висуваються. Тут акцент більше робиться не стільки на зовнішніх чинниках, як на їх переживанні та оцінці. Саме значущість визначає силу конфліктуючих переживань, створює емоційне напруження, яке переживається як тривожність. [4]. У працях К. Роджерса тривожність розглядається як деяка емоційна реакція на внутрішньо особистісне протиріччя, на конфлікт між „Я-реальним” та „Я-ідеальним”. Тривожність – це стан, що переживається людиною як скованість, напруженість, причину якої вона

усвідомити не може. Тривожність при такому підході позбавлена статусу особливого, самостійного психологічного утворення і є, по суті, лише функцією конфлікту. На думку, К. Ізарда тривожність – це емоційно особистісне утворення, яке має когнітивний, емоційний і операційний аспекти [3]. Згідно з цією точкою зору певний рівень тривожності в нормі властивий всім людям і є необхідним для оптимального пристосування людини до дійсності. Наявність тривожності як стійкого утворення – свідчення порушень в особистісному розвитку, що перешкоджає нормальному розвитку, діяльності, спілкуванню. Тривожність як стійке утворення обумовлена незадоволенням провідних соціогенних потреб, перш за все потреб Я. Отже, під тривожністю розуміють і гіпотетичну „проміжну змінну” і тимчасовий психічний стан, який виникає під впливом стресових факторів, і фрустрацію соціальних потреб, і властивість особистості, яка дається через опис внутрішніх факторів і зовнішніх характеристик, і мотиваційний конфлікт [4].

Тривожність може розглядається як: а) властивість темпераменту, що проявляється у слабкості нервових процесів (Н. Данілова, В. Мерлін, Я. Стреляу); б) особистісне утворення. Проте розуміння тривожності як відносно стійкої особистісної характеристики спрямовує особливу увагу на роль особистісних і соціальних факторів у її виникненні і закріпленні, перш за все особливостей спілкування [1]. З іншого боку, між дослідниками існує згода по ряду основних моментів, які дозволяють окреслити деякі „загальні контури” тривожності (розгляд її у співвідношенні „стан – властивість”, розуміння функцій стану тривоги, стійкої тривожності) і виділення тривожного типу особистості. Значні проблеми пов’язані із співвідношенням понять тривожність, тривога і страх. Розмежування явищ тривоги і страху відбулось лише на початку 19 ст. і пов’язано з іменем датського філософа і теолога С. К’еркегора. Останній трактує тривогу як безпредметний, невизначений страх тугу, а страх розуміється як конкретний, емпіричний страх – боязнь. Раніше ж все об’єднувалось єдиним поняттям „страх”. Сьогодні ж вважається, що страх – це реакція на конкретну, певну, реальну небезпеку, а тривожність – як переживання непевної, неясної, безоб’єктної загрози переважно уявного характеру. Згідно з іншою позицією, страх переживається коли щось загрожує цілісності людини як живій істоті, людському організму, а тривожність – при загрозі у соціально особистісній сфері. Небезпека в цьому випадку загрожує цінностям людини, потребам її Я, стосункам з іншими людьми, статусу у суспільстві [3]. Подібний підхід лежить в основі визначення тривожності грузинським психологом Н. Імедадзе.

Тривожність, на його думку, – це емоційний стан, який виник перед фрустрацією соціальних потреб.

І. Сарасон проводить різницю між тривожністю і страхом, виходячи зі спрямованості уваги: коли виникає страх увага індивіда спрямована на зовні, а при тривожності – в середину, людина фіксується на своєму внутрішньому стані. У деяких дослідженнях страх розглядається як фундаментальна емоція, а тривожність – як більш складне емоційне утворення, що формується на його основі, часто у комбінації з іншими базовими емоціями (К. Ізард, Д. Левітов)[1]. Так, згідно з теорією диференційних емоцій, страх – фундаментальна емоція, а тривожність – стійкий комплекс, що утворюється в результаті поєднання з однією або декількома фундаментальними емоціями (наприклад, зі стражданням, гнівом, провинною, соромом та інтересом) Можливість продуктивного підходу до проблеми розрізнення тривоги і страху для вікової психології була здійснена через введення Ф. Березіним поняття „явища тривожного ряду”. Дане поняття дозволяє провести різницю між страхом як реакцією на конкретну, об’єктивну, однозначну загрозу та ірраціональним страхом, який виникає при наростанні тривоги і який виявляється у предметності, конкретизації невизначеної небезпеки. В даному плані тривога і страх представляють собою різні рівні явищ тривожного ряду, причому тривога передує ірраціональному страху. К. Ізард, розглядає тривогу як комбінацію стану страху з однією або декількома іншими емоціями: гнівом, провинною, соромом, інтересом [3]. Головним джерелом невротичної тривоги є ворожість, точніше витіснена зі свідомості ворожість (К Хорні) [5].

Тривожність має захисну (передбачення небезпеки і підготовка до неї) та мотиваційну функції (легка тривожність посилює мотивацію досягнення). Нормальний (оптимальний) рівень тривожності розглядається як необхідний для ефективного пристосування до дійсності (адаптивна, мобілізуюча тривога). Надмірно високий рівень розглядається як дезадаптивна реакція, що виявляється у загальній дезорганізації поведінки і діяльності. У руслі вивчення проблеми тривожності розглядається і повна відсутність тривоги як явище, що перешкоджає нормальній адаптації і заважає нормальному розвитку і продуктивній діяльності. Таким чином, існує такі чинники стійкої тривожності: а) довготривала зовнішня стресова ситуація, яка виникла в результаті частого переживання стану тривоги (Ю. Ханін, Ч. Спілбергер) [3]; б) внутрішні – психологічні або психофізіологічні. В даному ракурсі продуктивним є підхід, що об’єднує зовнішнє джерело стресу і його суб’єктивну оцінку. У ряді досліджень тривога розглядається як

психологічний еквівалент будь якого конфлікту. При цьому конфлікт розуміється як протиріччя між оцінкою індивідом певної ситуації як загрозової і відсутністю необхідних засобів для її уникнення чи подолання. Це уявлення знаходиться в загальному ряду теорій психологічного стресу і тривоги як його компоненту. Довготривалий і багаторазовий вплив стресової ситуації при відповідній її оцінці індивідом розглядається як основне джерело невротичних станів, в тому числі і тривожності. Ще одним екстремальним джерелом тривожності виступає посттравматичний стрес. Багато досліджень присвячено тривожності, яка виникла в результаті таких травматичних факторів, як аварії, природні катастрофи, перебування у клініці, хірургічні операції, розлучення батьків. Особливу групу робіт складає вивчення тривожності дітей – жертв жорстокого поводження, сімейного насилля [2].

Отже, проведений теоретичний аналіз показав, що сучасний стан дослідження проблеми тривожності характеризується: а) багатозначністю та семантичною невизначеністю; б) взаємообумовленим зв'язком всіх явищ тривожного ряду, тривоги, страху і тривожності; в) складністю у виявленні домінуючого джерела тривожності, а отже, трактуванням тривожності як інтегрального психічного явища, яке має як зовнішні так і внутрішні джерела;

г) недостатньою експериментальною та клінічною доведеністю загальноприйнятих положень.

Список використаних джерел:

1. Максименко С. Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
2. Осадько О. Технології психологічного консультування. Київ : Ред. загальнопед. газ. 2005.128 с.
3. Савчин М. В. Загальна психологія : навч. посіб. Ч. II. Дрогобич : Посвіт, 2009. 320 с.
4. Фрейд А. Психология „Я” и защитные механизмы Москва : Педагогика–Пресс. 1993. 245 с.
5. Хорни К. Невротическая личность нашего времени : собр. соч. Москва : Педагогика–Пресс. Т. 3. С. 239–521.

Секція ІІІ.

МОЛОДЬ В СУЧАСНОМУ ПРАВОВОМУ ТА ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

ФОРМУВАННЯ БІБЛІОТЕКАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Войтюк Аліна Олександрівна

магістрантка I курсу спеціальності „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”
Білоцерківського інституту економіки та управління Університету „Україна”

Науковий керівник: к. пед. н. Лучко Ю. І.

На сьогоднішній день, бібліотека – це культурний центр, що забезпечує інформаційні потреби користувачів, надає можливість міжособистісного спілкування практично всім жителям населеного пункту, в якому знаходиться, організовує їхнє культурне дозвілля. Вона враховує інтереси людей, поступово стаючи необхідною складовою інфраструктури регіону. Бібліотека не може існувати, якщо в ній не зацікавлені держава та населення і якщо вони не можуть, або ж не хочуть підтримати її розвиток та процвітання, а не лише існування та виживання [1].

Участь бібліотек як елементів інформаційної системи держави в реалізації завдань із захисту національної безпеки та національного інформаційного суверенітету в різних аспектах досліджували багато видатних науковців. Зокрема цими питаннями переймалися Д. Старр, П. Беккер, Н. Осаї-Уба, О. Онищенко, В. Горовий, Т. Гранчак, Ю. Половинчак, О. Ворошилов, Л. Чуприна та ін. [2].

З розвитком цифрових технологій, відповідно до сучасних реалій, роль книгозбірні у процесах формування національного інформаційного простору повинна бути переглянута.

Діджиталізація входить у життя сучасних людей семимильними кроками. Жодна зі сфер нашого життя не зможе існувати в довгостроковій перспективі без розробки стратегій цифрової трансформації. Ми спостерігаємо стрімке прискорення тенденцій, що до недавнього часу набирали популярність дуже повільно. Діджиталізація послуг, як і діджиталізація держави і технологій у цілому, вже врятували мільйони робочих місць, допомогли сповільнити поширення вірусу і дозволяють справлятися з новими реаліями [3].

Міністерство цифрової трансформації України вважає, що держава має стати сервісом, а не „лячним монстром”, для того, щоб допомагати одним швидко отримувати послуги, а іншим – чесно виконувати свою роботу. Тому запустило проєкт „Цифрова держава”, що згодом об’єднає всі відомства в єдину зручну й дієву онлайн-систему [4].

Платформа „Дія. Цифрова освіта” – це не лише онлайн-сервіс державних послуг, де все чітко та зрозуміло, а й можливість безкоштовно набувати нові знання та самовдосконалюватися. Бібліотеки є офіційними хабами цього проекту. В рамках реалізації проекту, за допомогою працівників книгозбірень, заплановано навчити цифровій грамотності 6 млн українців за 3 роки. Вільний доступ до освітніх серіалів на національній онлайн-платформі з цифрової грамотності – один із шляхів досягнення цієї мети. Цифрова грамотність українців буде однією з національних конкурентних переваг і дозволить комфортно проживати в країні. Поступово та безупинно на онлайн-платформі додаються нові освітні серіали [4].

Посеред безлічі завдань бібліотеки, чи не найголовнішими є сприяння процесу безперервного інформаційного розвитку усіх верств населення держави та участь у формуванні єдиного науково-інформаційного простору України. Ці завдання є актуальними незалежно від місця розташування, країни або ж народності. Логічним є те, що діяльність бібліотеки має бути спрямована на те, щоб українська нація розвивалася, розумнішала та примножувала набуті знання. Важливим аспектом проекту „Дія. Цифрова освіта” є можливість використовувати на практиці набуті знання. Адже лише в такому випадку, вони будуть приносити реальну користь не лише конкретному громадянину, а й державі в цілому [4].

Отже, і бібліотеки, і держава можуть бути корисними один одному, допомагаючи та процвітаючи, за допомогою спільно докладених зусиль.

Список використаних джерел:

1. AI діджиталізація бізнесу : веб-сайт. URL : <https://evergreens.com.ua/ua/> (дата звернення: 07.03.2020).
2. Цифрова держава : веб-сайт. URL : <https://plan2.diiia.gov.ua/> (дата звернення: 07.03.2020).
3. Центр соціальних досліджень НБУВ : веб-сайт. URL : <http://nbuviap.gov.ua/> (дата звернення: 07.03.2020).
4. Міністерство та комітет цифрової трансформації України : веб-сайт. URL : <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 07.03.2020).

ОСОБЛИВОСТІ ДОКТРИНИ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Козяр Сергій Миколайович

студент IV курсу спеціальності „Право”

Хмельницького фахового коледжу Університету „Україна”,

Науковий керівник: голова циклової комісії з права Якименко А. А.

Розвиток приватного права в сучасних західних державах тісно пов'язаний з укоріненням приватної власності і ринкових відносин, заснованих на економічній свободі, конкуренції і рівноправності їх учасників. Виходячи з цього розвинуте приватне право є обов'язковим атрибутом цивільного суспільства і ліберальної правової держави. Однак приватне право тісно пов'язане з правом публічним, оскільки останнє, безпосередньо, вирішує завдання його охорони і захисту. В єдиній, державно-організованій системі правових норм вони взаємодіють і взаємодоповнюють одне одного. В зв'язку з цим в юридичній літературі постала проблема визначення правової природи господарського права. Така проблема викликана різними поглядами щодо розгляду відносин, які входять до предмету господарського права і регулюються відповідними методами.

Варто зауважити на існуванні в наш час неузгодженості наукових поглядів стосовно правової природи економічних відносин як об'єкту правового регулювання. Відповідно до цього у правовій доктрині існують різні погляди на те, яким має бути механізм правового регулювання відповідних відносин.

Так, стосовно визначення господарського права існує декілька підходів. Його розглядають як галузь права, галузь законодавства, комплексну галузь права, підгалузь цивільного права та, навіть, конгломератом окремих підгалузей права.

Основна причина розходжень у поглядах представників двох наукових концепцій – цивілістичної (концепції „єдиного цивільного права”) та господарсько-правової, – на думку В. Мілаш, корениться у різному розумінні способів пошуку правильних правових рішень: якщо перші намагаються їх віднайти у самому праві та його догмах, то другі – насамперед у „природі речей”, у реальних потребах економічного розвитку [1, с. 11]. Цілком очевидно, що традиційний набір цивільно-правових засобів, заснований на принципах цивільно-правового регулювання, нездатний повною мірою забезпечити реалізацію всього спектра інтересів (зокрема публічних), які виникають у сфері господарювання.

Висловлюючи думку про цивільно-правову природу господарських відносин К. Карчевський робить обмовку про те, що майнові та особисті немайнові відносини у господарській сфері, по відношенню до цивільно-правових, є спеціальними.

Спеціальний характер господарських відносин полягає у тому, що у випадках, встановлених законом, дія методу цивільного права буде обмежуватися. Такі обмеження повинні встановлюватися законом у вигляді умов та/або меж здійснення суб'єктами господарювання (підприємцями) господарської (підприємницької) діяльності з метою забезпечення соціальної спрямованості економіки, захисту прав споживачів, прав інших суб'єктів господарювання, захисту навколишнього середовища, державних інтересів. Тобто варто звернути увагу на те, що цивільно-правові відносини не можуть у повному ступені забезпечити повний спектр відносин, що виникають у сфері господарювання [2, с. 9].

Проте, перш ніж приєднатися до однієї з наведених точок зору або висловити власну, доцільно з'ясувати загальні підходи загальної теорії права щодо розрізнення категорій „галузь права”, „галузь законодавства” та „комплексна галузь права”.

Враховуючи загальні теоретичні підходи до розмежування галузі права та галузі законодавства в юридичній літературі зазначається, що головне розмежування між ними полягає в тому, що кожна галузь права має один предмет і метод регулювання, тому норми галузі права вирізняються високим ступенем однорідності, натомість, галузі законодавства, регулюючи окремі сфери життя, вирізняються лише за предметом регулювання і не мають єдиного методу. Крім того, предмет галузі законодавства не є таким однорідним, як у галузі права. Він може містити досить різні відносини. Саме за вказаними ознаками галузь законодавства не є такою однорідною, як галузь права.

Посилання вчених-юристів в теорії права на розрізнення галузей права та галузей законодавства за предметом та методом правового регулювання спонукає нас на визначення особливостей таких категорій у господарському праві. Загалом, суспільні відносини, які підпадають під коло правового регулювання, називаються предметом правового регулювання [3, с. 41].

Окрім предмету правового регулювання до основних критеріїв поділу норм права на галузі відносять також метод правового регулювання. Під методом правового регулювання традиційно розуміють спосіб правового впливу з боку держави на поведінку учасників суспільних відносин. В правовій доктрині зазначено, що метод правового

регулювання – це спосіб організації правового тексту, що дозволяє визначати поведінку учасників комунікативних відносин.

Існує два типових методи правового регулювання – імперативний і диспозитивний. Але в рамках кожної галузі права вони видозмінюються, отримуючи свою специфіку залежно від предмету правового регулювання і характеризуються поняттям правового режиму. Поняття „правовий режим” призвано повніше характеризувати своєрідність правового регулювання кожної галузі. Досить часто в основі конкретного правового режиму лежить певне поєднання автономного і імперативного методів. В своєму найбільш „чистому” вигляді вказані методи мають прояв в цивільному праві (автономний метод), в кримінальному та адміністративному праві (імперативний метод).

В свою чергу, законодавство є системою об’єктивно виражених текстуальних правил, які в процесі їх інтерпретації і легітимації виступають в якості джерела правових норм. На цьому й будується принципова відмінність між поняттями „система законодавства” і „система норм права”. Законодавство є знаковою системою, яка виражена переважно в письмовій формі і править за підставу і обґрунтування існування правових норм. Зауважено, що систему законодавства можна порівняти з нотами, читаючи які оркестр створює „живу” мелодію права.

Фактично, галузі законодавства і галузі права представляють собою різні способи організації правових текстів [4, с. 12].

Структура галузі права носить „чистий” характер, оскільки „ідеально” конструюється в залежності від об’єктивних факторів: предмета правового регулювання і режиму правового регулювання, формуючись шляхом когнітивного об’єднання текстуальних правил різних нормативно-правових актів. Її елементами є текстуальна „норма” права, галузь, підгалузь, інститут і підінститут [5, с. 10].

Структура законодавства зовсім інша. Вона „матеріальна”, оскільки складається з текстуально канонізованих письмових нормативно-правових актів, які об’єднуються в галузі законодавства (в цілому відповідаючи галузям права), але також містять в собі правові акти і цілі галузі законодавства, які не відповідають визначеним галузям права.

У навчальній літературі зазначено, що останнім часом отримують розвиток комплексні галузі законодавства, які містять в собі норми різних галузей права (наприклад, митне законодавство і інші). В той же час в системі галузей законодавства є так звані комплексні галузі, які виникли із сполучення норм адміністративного, цивільного та деяких інших галузей права. Дійсно, у правовій системі поруч з основними підрозділами, що виділяються за юридичними режимами, які мають

вираження у особливих методах і механізмах регулювання, є утворення комплексного характеру, такі як морське право, банківське право, господарське право, страхове право, природоохоронне право. Ці утворення є комплексними у тому розумінні, що норми, які входять до них, не пов'язані єдиним методом і механізмом регулювання, майже всі вони мають „пропуску” у основних галузях (у нашому випадку цивільному праві, адміністративному праві і т. д.).

Відтак, на думку Г. Знаменського, предмет господарського права має моністичний вигляд, оскільки його матеріальна основа – господарювання, господарська діяльність – здавна виокремилася, викристалізувалася як особливий різновид людської діяльності [6, с. 568].

Хоча норми комплексної галузі або інституту можна і необхідно „розподілити” за основними галузями, але „замкнути” їх лише у рамках основних галузей неможливо. У якості комплексних розглядаються лише такі союзи правових норм, які реально об'єктивувалися у правовій системі і які, не порушуючи основної структури права, існують у вигляді вторинних правових утворень.

Список використаних джерел:

1. Мілаш В. С. Господарське право : навч. посіб. для підгот. до іспитів. 4-те вид., змін. Харків : Право, 2017. 328 с.
2. Карчевський К. А. Проблеми визначення змісту господарського (підприємницького) права, як галузі права та навчальної дисципліни. *Проблеми господарського права і методика його викладання* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 12–13 трав. 2006 р.). Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2006. С. 59–66.
3. Петров С. В. Господарське право та його складові елементи. *Актуальні проблеми правовідносин в приватній сфері* : матеріали „круглого столу”, присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова. Харків, 2012. С. 41.
4. Господарське право України : підручник : у 2 ч. / Андреева О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. та ін.. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. Ч. 1. 340 с.
5. Господарське право України : підручник : у 2 ч. Ч. 1 / Андреева О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. та ін. 2-ге вид., зі змін. та випр. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. 324 с.
6. Знаменський Г. Л. Ще раз про предмет господарського права. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2003. № 2–3 (33–34). Харків : Право, 2013. С. 567–580.

Секція ІV.

МОЛОДЬ ЗА ЗДОРОВУ НАЦІЮ

МОЛОДЬ ЗА ЗДОРОВУ НАЦІЮ

Бондар Іван Олександрович

курсант I курсу спеціальності „Психологія”
факультету забезпечення оперативно-службової діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана
Хмельницького

Ставицький Олексій Ігорович

курсант I курсу спеціальності „Психологія”
факультету забезпечення оперативно-службової діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана
Хмельницького

Науковий керівник: д. психол. н, доцент Волинець Н. В.

Життя в умовах XXI ст. дуже активне, але, на жаль, на здоров'я сучасної людини здійснюють вплив дуже багато чинників. Глобальні зміни екології, техногенний вплив людини на природне середовище, збільшення кількості людської популяції на планеті, початок „екологічної кризи” на фоні автоматизації, глобалізації та інформатизації нинішнього суспільства. Враховуючи негативний вплив екології, усі люди усвідомлюють цінність існування на Землі, тому кожен самостійно має визначити роль та місце здорового способу життя.

Здоровий спосіб життя – дії, спрямовані на покращення загального самопочуття організму, запобігання захворювань, зміцнення всіх систем організму та імунітету. Він полягає в регулярній і послідовній, систематизованій роботі над собою, розвитку здорових якостей організму під час фізичних вправ та загартовування. Основоположним критерієм оцінки способу життя є саме здоров'я.

Здоров'я, як визначає Всесвітня організація охорони здоров'я – це стан повного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не лише відсутністю хвороб [1]. Також здоров'я може бути визначено як здатність пристосовуватись до нових особливостей навколишнього середовища протягом всього життя. Сучасна молодь досить не однозначно сприймає всю сутність власного здоров'я. Дефіцит певного життєвого досвіду, породжує невідповідальне ставлення до свого організму. Яскравим прикладом може слугувати вживання алкоголю, наркотичних і психотропних речовин, тютюнопаління з досить раннього віку. На жаль, телебачення, інтернет та інші ЗМІ, сприяють популяризації тютюнових виробів та алкогольних напоїв, а враховуючи значний вплив сучасної

культури на молоде покоління, досить легко пропагують вживання цієї продукції.

Нікотин – одна з найсильніших рослинних отрут, основна складова частина тютюнового диму. У чистому вигляді це безбарвна оліста рідина неприємного запаху, гірка на смак. Вона добре розчиняється у воді, спирті, ефірі й легко проникає крізь слизові оболонки порожнини рота, носа, бронхів, шлунку. Юнаки в середньому уперше пробують курити частіше за все в 11 років, а дівчата – в 14-15 років. Палять 40 % восьмикласників та 50 % десятикласників. Тиск збоку товаришів і бажання бути схожим на дорослих спонукає багатьох підлітків до паління. Цю згубну звичку важко перебороти, оскільки тютюновий дим містить нікотин, що спричиняє наркотичну залежність у людини, яка палить [2].

На стан здоров'я також впливає малорухливий спосіб життя, нездорове харчування, шкідливі звички, відсутність чіткого розпорядку дня, ненормоване використання електронних пристроїв.

Отже, задля здорового розвитку молодого покоління, як основи прогресивного майбутнього перспективної держави, головним завданням є популяризація здорового способу життя, розвиток власного організму, регулярні фізичні навантаження, відвідування спортивних секцій, особиста гігієна, комфортні умови праці, активне спілкування з іншими людьми, раціональне, збалансоване харчування. Підтримання комфортної, сприятливої атмосфери в родині і в колі друзів. Й головне – частіші прогулянки на свіжому повітрі!

Список використаних джерел:

1.Прембула до Конституції Всесвітньої організації охорони здоров'я, затверджена на Міжнародній конференції з питань охорони здоров'я, Нью-Йорк, 19-22 червня 1946 р; підписана 22 липня 1946 р. представниками 61 країни. *Архівні документи Всесвітньої організації охорони здоров'я.* №2. 100 с.

2.Шкідливі звички підлітків-проблема сучасності: методичні рекомендації для класних керівників та вчителів основ здоров'я щодо формування навичок здорового способу життя підлітків та профілактики шкідливих звичок / укладачі: Л. М. Богданович, С. Л. Усик. Луцьк, 2013. 30 с.

ДОСТУПНИЙ ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ДЛЯ МОЛОДІ

Кривонос Максим Олегович

студент IV курсу спеціальності „Соціальна робота.

Соціальна педагогіка. Практична психологія”

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник: к. пед. н. Степаненко В. І.

Проблема здоров'язбереження та здоров'яформування набула особливої гостроти. За останні роки зросла захворюваність серед населення. Зокрема, відбувається збільшення кількості хронічних захворювань, підлітки й молодь усе частіше хворіють на хвороби, які раніше були характерними для зрілого віку [1].

В Україні відсутні законодавчі обмеження щодо продажу електронних сигарет та картриджів до них. Понад 20% молодих людей повідомили, що бачать рекламу сигарет у магазинах, незважаючи на чинну з 2012 року заборону реклами тютюнових виробів [2]. Ситуація із COVID19 в країні тільки додає клопоту на шляху до оздоровлення нації. Лінь і відмовки нікуди з часом не ділися актуальні вони для всіх поколінь.

Здоров'я – перша і найважливіша потреба людини, яка визначає його здатність до праці та забезпечення гармонійного розвитку особистості. Воно є найважливішою передумовою до пізнання оточуючого світу, до самоутвердження та щастя людини. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) „Здоров'я – це стан фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб та фізичних дефектів”. Здоровий спосіб життя (ЗСЖ) – спосіб життя, заснований на принципах моральності, раціонально організований, активний, трудовий, що загартовує, і в той же час захищає від несприятливого впливу оточуючого середовища, дозволяє до глибокої старості зберігати моральне, психічне і фізичне здоров'я [3].

ЗСЖ можна охарактеризувати як активну діяльність людей, що спрямована передусім, на збереження і покращення здоров'я. ЗСЖ людини та сім'ї не створюється сам по собі в залежності від обставин, а формується протягом життя цілеспрямовано і постійно.

Під доступним ЗСЖ для молоді ми розуміємо зрозумілий і можливий для впровадження у власне життя стиль незалежно від місця проживання (від села і до міста). Такий стиль життя передбачає не просто виконання фізичних вправ, навіть на регулярній основі, і не відмову від їжі після 18.00, а реорганізацію власного життя таким чином, щоб людина відчувала себе якомога краще в усіх планах: була наповнена

силою й енергією від початку дня до його завершення. Доступний ЗСЖ передбачає зміну розпорядку дня, сформований графік сну і збалансований прийом їжі з достатньою кількістю води, виконання комплексу фізичних вправ, врахування помилок і невідповідностей в крайнощі тощо. Доступний ЗСЖ також включає у себе й отримання молоддю, яка прагне до самостійного життя, базового рівня знань і навичок для самообслуговування.

Стиль життя впливає на його якість і тривалість. Головні причини, які підвищують ризик передчасної смертності глобально – це високий кров'яний тиск, вживання тютюну, високий рівень глюкози в крові, малорухливий спосіб життя, надмірна вага та ожиріння. В комплексі з генетичними факторами вони викликають такі смертельні хвороби як серцево-судинні, онкологічні. Найбільш надійний та доступний спосіб запобігти цим хворобам – підтримувати здоровий спосіб життя. Насправді, це дуже важко, особливо, якщо потрібні кардинальні зміни. Тому цей процес може бути тривалий та потребувати великої уваги і дисципліни.

Основними порадами, які допоможуть молоді розпочати здоровий спосіб життя можуть стати наступні.

Зміна способу життя – тривалий процес. Тому важливо розподілити його на реальні етапи, які будуть послідовними. Ідея полягає в тому, що кожен етап є підготовкою до наступного, тому ви не повинні поспішати або пропускати етапи.

Найменш дієвими є підходи, які ґрунтуються на негативних стимулах. Тому науковці вказують, що довготривалі зміни найбільш ефективні, коли підтримуються позитивним настроєм. Будь-яка зміна способу життя має бути значущою та приємною, тож слід уникати формулювань „добре” чи „погано”.

Досягти цілі легше, якщо є чітке формулювання за типом „Займатись спортом 30 хвилин кожного дня”, а не просто „Займатись більше спортом”. Кількість задач також має бути адекватною, адже дуже легко перевантажити силу волі та демотивуватись [4].

Отже, можна зробити висновок, що доступний ЗСЖ для молоді – це не просто заняття спортом, вживання спортивного харчування, носіння брендового спортивного одягу і репости відображення власного тіла в соціальних мережах. Навіть без тренажерів, харчових добавок, нового спортивного костюму і кросівок можна підтримувати себе в добрій фізичній формі, володіти базовими знаннями і навичками для самообслуговування, вміти планувати й організувати власне життя.

Список використаних джерел:

1. Оржеховська В. М., Єжова О. О. Здоровий спосіб життя : навч.-метод. посіб. Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 188 с.
2. Становище молоді в Україні. Аналітичний звіт, складений Робочою групою ООН у справах молоді / Ред. К. Онгерт, І. Волосевич, В. С. Пагано. Київ, 2019. 80 с.
3. Державна установа „Вінницький обласний лабораторний центр МОЗ України”. Проблематика громадського здоров'я. Спосіб життя – здоров'я. 2020. URL: http://cgz.vn.ua/problematika-gromadskogo-zdorovya/problematika-gromadskogo-zdorovya_452.html
4. Міністерство охорони здоров'я України. ЗДОРОВ'Я А–Я. Як розпочати здоровий спосіб життя 2018. URL: <https://moz.gov.ua/article/health/jak-rozpochati-zdorovij-sposib-zhittja>

Наукове видання

**Сучасне українське студентство:
проблеми та ціннісні орієнтації**

Тези доповідей XV Всеукраїнської наукової
конференції студентів та молодих вчених
м. Хмельницький, 18 березня 2021 року

Формат 60x84/16. Ум.-друк. арк.
17,0 Наклад 50 прим.